

B I L T E N

UDRUGE ĐAKA FRANJEVAČKE KLASIČNE GIMNAZIJE - VISOKO

Broj 15/2013.

ISSN 1332-3830

**UDRUGA ĐAKA
FRANJEVAČKE KLASIČNE GIMNAZIJE
VISOKO - ZAGREB**

BILTEN 15/2013.

ISSN 1332-3830

Zagreb, lipanj 2013.

Bilten Udruge đaka Franjevačke klasične gimnazije Visoko - Zagreb
Bogovićeva 1/III (HKD Napredak) 10000 Zagreb

Broj žiro-računa:
Privredna banka Zagreb d.d. u Zagrebu
2340009-1110152376

IBAN: HR62 2340 0091 1101 5237 6

Uredništvo: Vine Mihaljević, Mato Pelivan, Dajana Ćosić

Lektura: Ivo Pranjković

Ilustracija: Vladimir Herljević, akademski kipar

Tehnički uredili: Vlatko Blažanović i Boris Lesković

Tisak: Printera grupa, Sveta Nedelja

Riječ uredništva	5
Izveštaj o radu Udruge (<i>Mato Pelivan</i>)	7
Financijski izvještaj za 2012/2013. (<i>Anto Franjičević</i>)	11
Izveštaj Nadzornog odbora (<i>Nikola Žilić, Ferdo Širić, Petar Anđelović</i>)	13
PETNAESTI SABOR UDRUGE	
Pozivnica XV. sabora Udruge	14
Zapisnik o radu XV. sabora Udruge (<i>Mato Pelivan</i>)	15
Petnaesti sabor Udruge (<i>Vine Mihaljević</i>)	22
PODRUŽNICA U NJEMAČKOJ	
Izveštaj s godišnje skupštine Njemačke podružnice Udruge (<i>Ivan Jeleč</i>)	26
Missio canonica (<i>Mato Baotić, sen.</i>)	29
Moj sveti Franjo, moja Bosna Srebrena (III) (<i>Vladislav B. Lekić</i>)	34
Himna visočkih đaka (tekst: <i>Ivo Živković</i> , glazba: <i>Rajko Radišić</i>)	43
KONVIKT	
Konvikt (<i>Dajana Ćosić</i>)	44
VIJESTI IZ UDRUGE	
Nosač zvuka „Pjesma nad pjesmama“ (<i>Uredništvo</i>)	46
Nosač zvuka „Memorabilia Bosne Srebrene“ (<i>Jozo Džambo</i>)	49
UMJETNOST	
Dvije izložbe Vlatka Blažanovića (<i>Slavko Harni</i>)	55
Klović konačno u svojim dvorima (<i>Anto Dugonjić</i>)	61
Čudesni Caravaggio s nama ovih dana (<i>Anto Dugonjić</i>)	64
DOGAĐAJI I SPOMEN	
Sveti Franjo i franjevaštvo u Vatikanu (<i>Vine Mihaljević</i>)	68
Sjećanje na fra Ignacija Gavrana (1914 - 2009) (<i>Anto Dugonjić</i>)	74

KNJIŽEVNOSTPoezija (*Anto Dugonjić*) 77**NOVE KNJIGE**Ivo Pranjković, *Gramatička značenja (Uredništvo)* 79**IN MEMORIAM**In memoriam Stipi Šantiću (*Stipo Križanac*) 80**ČLANOVI UDRUGE**

Popis članova Udruge 81

Riječ uredništva

Poštovani čitatelji! Ove godine objavljujemo petnaesti broj Biltena, glasilo Udruge đaka Franjevačke klasične gimnazije – Visoko iz Zagreba, u kojemu su svim članovima i prijateljima Udruge, njenim simpatizerima i dobročiniteljima predstavljena redovita događanja u Udruzi, njezini projekti i cjelokupan njezin rad.

Prema strukturi sadržaja dosadašnjih brojeva biltena prije svega predstavljamo rad Udruge u dijelu koji sadrži izvještaje o radu i financijama Udruge te izvještaj Nadzornog odbora Udruge. Potom predstavljamo rad XV. sabora Udruge u franjevačkoj župi Sesevetska Sopnica koji je održan 26. svibnja 2012. godine zajedno s godišnjim Duhovskim susretom. Ovom prigodom zahvaljujemo na gostoprimstvu domaćinu župniku fra Zdravku Dadiću i župnom vikaru fra Stipi Karajici, zatim zahvaljujemo svim prijateljima i članovima Udruge koji su aktivno sudjelovali u radu sabora te fra Nikoli Vukoji koji je predsjedao euharistijskim slavljem u koncelebraciji fra Zvonke Miličića, direktora visočke Gimnazije, fra Marijana Karaule, zamjenika provincijala iz Sarajeva i Stanka Mikulića trajnog đakona iz Zagreba.

Zatim slijedi rubrika u kojoj izvješćujemo o događanjima iz njemačke podružnice Udruge đaka i prijatelja Franjevačke klasične gimnazije – Visoko i to: izvještaj o radu redovite godišnje skupštine u Wiesbadenu – Naurodu koja je održana od 27. do 28. listopada 2012. godine na kojoj je izabrano novo vodstvo podružnice. Zahvaljujemo starom vodstvu njemačke podružnice na dobroj suradnji, a novom vodstvu čestitamo i želimo također dobru međusobnu suradnju. Zatim slijedi promišljanje o „*missio canonica*“ Mate Baotića seniora kao i treći dio naracije o svome životu i o viđenju franjevaštva i franjevačke provincije Bosne Srebrene nestora njemačke podružnice Vladislava Bone Lekića, koju je za Bilten, kao i za prethodna dva broja, priredio Jozo Džambo.

U rubrici vijesti iz Udruge govori se o dovršenju albuma franjevačke duhovne glazbe naslovljenog „Pjesma nad pjesmama. Izbor pjesama VIS-a Jukić“ te nosača zvuka „*Memorabilia Bosne Srebrene*“. U rubrici pak kultura odnosno umjetnost predstavljene su dvije izložbe člana naše Udruge, akademskog slikara Vlatka Blažanovića koje je priredio Slavko Harni, potom je izložbu Julija Klovića u Klovićevim dvorima te sliku Caravaggia u povodu primanja Hrvatske u Europsku uniju predstavio Anto Dugonjić. U rubrici događaji i spomen donose se kratki izvještaji o odreknuću od papinske službe i izboru novoga pape Franje koje je priredio Vine Mihaljević te spomen na fra Ignacija Gavrana koji priređuje Anto Dugonjić kao i nekoliko njegovih pjesama „*Kaos astrolaba*“, „*Rembrandt je ugledao Krista*“, „*Duša i ja*“ te „*Sve je privid*“. U rubrici nove knjige informiramo članove Udruge da je u Matici hrvatskoj predstavljena knjiga *Gramatička značenja* člana naše Udruge Ive Pranjkovića.

„*In memoriam*“ je posvećen pokojnom Stipi Šantiću članu Udruge iz Viteza koji je tekst priredio Stipo Križanac i na koncu sadržaja, kao i redovito, nalazi se popis članova Udruge.

Na kraju riječ zahvale upućujemo akademskom kiparu Vladimiru Herljeviću na njegovim ilustracijama, autorima tekstova, lektoru, svima onima koji novčano potpomažu izdavanje biltena. Zahvaljujemo i svima onima koji su na bilo koji način sudjelovali u pripremi i objavljivanju ovoga broja biltena te onima koji sudjeluju u radu Udruge i ostvarivanju njezinih ciljeva. Ovom prigodom, kao i dosada, pozivamo članove Udruge na suradnju te molimo članove koji promijene adresu ili e-mail da nas o tome obavijeste kako bismo mogli na vrijeme objaviti novu adresu i dalje ih informirati o događajima u Udruzi.

Uredništvo

Izvještaj o radu Udruge od petnaestog do izbornog šesnaestog sabora Udruge

Poštovani članovi i prijatelji Udruge,

*Mato Pelivan,
tajnik Udruge*

ovaj izvještaj o radu naše Udruge odnosi se na razdoblje od Petnaestog sabora Udruge koji je održan 26. svibnja 2012. godine u franjevačkoj župi Sesevetska Sopnica (Sesvete – Zagreb), kad je istovremeno održan i „Duhovski susret 2012 godine“ prijatelja i članova Udruge i njihovih obitelji, do održavanja Šesnaestog izbornog sabora Udruge đaka franjevačke klasične gimnazije – Visoko iz Zagreba koji se održava u Franjevačkoj klasičnoj gimnaziji Visoko, u Visokom, Bosne Srebrene 2, Bosna i Hercegovina, 29. lipnja 2013. godine.

Petnaestom Saboru Udruge u franjevačkoj župi Sesevetska Sopnica (Sesvete-Zagreb) nazočila su 63 (šezdeset i tri) člana Udruge koji su se potpisali na listu sudionika. Na cjelodnevnom pak druženju poslije radnog dijela sabora tijekom „Duhovskog susreta 2012“ sudjelovalo je ukupno oko 120 prijatelja, dobročinitelja te članova Udruge i njihovih obitelji. Prema predviđenom programu Sabor je protekao u ozračju visočkog zajedništva, a sudionici sabora su zajedničko druženje nastavili u „visočkom duhu“ za vrijeme ručka pod vojničkim šatorom u dvorištu župe uz športske aktivnosti u sklopu Duhovskog susreta 2012. godine.

U ovom izvještajnom razdoblju rad Udruge je usredotočen na završnu fazu realizacije dva velika projekta Udruge, odnosno objavljivanje nosača zvuka franjevačke duhovne glazbe te nosača zvuka kratke narativne povjesnice franjevačke provincije Bosne Srebrene. Projekti su privedni do samog kraja te će se u dogovoru s odabranom marketinškom agencijom razraditi program medijskog predstavljanja u Bosni i Hercegovini te u Hrvatskoj (organiziranje koncerata kao i prodaja nosača zvuka od kojih prihoda bi se financirali već dogovoreni i odabrani ciljevi projekata u Bosni i Hercegovini).

Početak 2012. godine bilo je najavljeno da će Republika Hrvatska donijeti novi Zakon o udrugama, ali to se još nije dogodilo odnosno nije još otvorena javna rasprava pa time, jasno, i nije bilo potrebe da naš Statut usklađujemo s novom regulativom.

Sukladno odluci s 25. redovite sjednice Predsjedništva Udruge, održanoj 12. ožujka 2012. godine, u prostorijama Udruge Bogovićeva I/III (HDK Napredak), da se sljedeći brojevi biltena objavljuju kao e-bilten, ovaj petnaesti broj je izišao kao e-bilten. Tiskali smo samo manji broj za potrebe naše Podružnice u Njemačkoj te onaj broj koji zahtijevaju propisi u Republici Hrvatskoj za potrebe knjižnice.

Ravnatelj visoke Gimnazije fra Zvonko Miličić poslao je u rujnu 2012. godine dopis na Udrugu u kojemu predstavlja statistiku brojnog stanja u Franjevačkoj klasičnoj gimnaziji Visoko. Tako je brojno stanje po razredima na početku školske godina 2010/11. ukupno je bilo 116 đaka; u konviktu pak 54 od toga 26 dječaka i 28 djevojaka. U školskoj godini 2011/12. pak brojno stanje po razredima bilo je ukupno 134

đaka, odnosno 66 u konviktu od kojih su 36 dječaka i 30 djevojaka. Početaka nastave školske godine 2012/13. broji ukupno 133 đaka, u konviktu 69 od kojih su 36 dječaka i 33 djevojke. Ravnatelj je priložio i statistiku broja upisanih vanjskih đaka od početka 2007/8. do početka 2012/13. školske godine. Vidljivo je da se povećavao broj vanjskih učenika koji su upisivali franjevačku gimnaziju. Tako ih je 2007. bilo 25, 2008. 38, 2009. 67, 2010. 80, 2011. 95 i 2012. 98 učenika. Ovom prigodom zahvaljujem ravnatelju Gimnazije fra Zvonki Miličiću na gimnazijskim informacijama i na suradnji.

Početakom travnja ove godine predsjednik Udruge Vine Mihaljević, zajedno s Josipom Gelom, članom Udruge iz Livanjske podružnice Udruge ĐFKG Visoko, posjetio je općinu Tomislavgrad s ciljem razgovora o potpori Udruge javnoj ustanovi *Centru za odgoj i obrazovanje djece i mladeži s poteškoćama u razvoju „Nova nada“*. Naime, općina Tomislavgrad dopisom je od 16. studenoga 2010. godine od Udruge tražila pomoć za izgradnju i dovršenje navedene odgojno-obrazovne ustanove. Tu je pomoć Udruga definirala kao jedan od ciljeva njenog projekta „Pjevajmo zajedno s Crkvom i narodom u Bosni i Hercegovini“. Kako Udruga dovršava svoje projekte, željela je imati uvida u trenutno stanje izgradnje i dovršenja Centra u Kovačima pokraj Tomislavgrada. O konačnoj realizaciji pomoći Udruge, koja se sastoji u didaktičkom opremanju Centra, jer je Centar sada sagrađen, predsjednik je razgovarao s Borisom Kovačevićem, zamjenikom načelnika i voditeljem Službe za društvene djelatnosti i opću upravu. Nakon nekoliko dana Udruga je dobila obnovljenu zamolbu za pomoć s priloženom foto-dokumentacijom o opremanju Centra u Kovačima od općinskog načelnika Općine Tomislavgrad.

Predsjednik Udruge posjetio je nakon toga i franjevački provincijalat u Sarajevu gdje je razgovarao s ravnateljem Franjevačkog medijskog centra Svjetla riječi Sarajevo, fra Jankom Ćurom i s provincijalom Bosne Srebrene, fra Lovrom Gavranom. S ravnateljem Svjetla riječi dogovoreno je medijsko pokroviteljstvo za naše projekte. Naime, Franjevački medijski centar Svjetlo riječi Sarajevo navedeni projekt Udruge uvrstit će u svoje radijske emisije koje se emitiraju na 13 (trinaest) radijskih postaja u Bosni i Hercegovini (uključujući Federalni radio, radijsku postaju Herceg-bosnu kao i druge lokalne radijske postaje). Franjevački medijski centar Svjetlo riječi Sarajevo nema svoju vlastitu radijsku frekvenciju, nego priprema radijske programe koje nudi svojim partnerima koji pripremljene radijske emisije emitiraju preko svojih vlastitih radijskih frekvencija. Zatim će u provincijskom časopisu Svjetlo riječi objaviti projekte Udruge kao i na provincijskom web portalu koji je sada u nastajanju. Osim toga dogovorio je s fra Jankom i sunakladništvo. Franjevački medijski centar Svjetlo riječi Sarajevo bit će sunakladnik (ili suizdavač) za izdanje nosača zvuka franjevačkog sastava VIS-a Jukić za Bosni i Hercegovinu, a franjevačka provincija Bosna Srebrena bit će sunakladnik drugog nosača zvuka „Memorabilia Bosne Srebrene“ za što je, sukladno usmenom dogovoru, potrebno prije se pismeno obratiti upravi provincije. Na kraju fra Janko je istaknuo da će Franjevački medijski centar biti od pomoći u promidžbi i organizaciji koncerta u Sarajevu. Pored Franjevačkog medijskog centra Svjetlo riječi Sarajevo, u sunakladništvu, u suorganizaciji uključit će se i Hrvatsko kulturno društvo Napredak, Sarajevo. Nakon posjeta Sarajevu, predsjed-

nik se također susreo u Visokom s ravnateljem Gimnazije fra Zvonkom Miličićem, gvardijanom fra Josipom Ikićem i s ravnateljem Konvikta fra Stipom Alandžakom s kojima je dogovorio već prije najavljeni šesnaesti izborni sabor Udruge đaka Franjevačke klasične gimnazije Visoko. I na kraju posjetio je franjevački samostan na Plehanu gdje je razgovarao s fra Mirkom Filipovićem o njegovom suglasju s izborom pjesama i njihovim novim aranžmanima.

Udruga je dobila za rad Udruge i njene projekte od Njemačke podružnice Udruge prijatelja i đaka Franjevačke klasične gimnazije Visoko 500,00 eura u protuvrijednosti kuna.

Od drugih aktivnosti Udruge u navedenom razdoblju navest ćemo inicijativu člana Udruge Luke Martića početkom rujna 2012. godine kada je u ime udruge „Plehanska zona“ pozvao članove Udruge da se od 6. do 8. listopada 2012. godine pridruže posjetiteljima samostana Bosne Srebrene, a voditelji kulturno-izletničkog puta bili su gg. Milade Privore i Anđelko Mijatović. Potom Udruga je krajem listopada 2012. godine dobila prijedlog gosp. Ivice Šarića za humanitarnu suradnju s Udrugom. Naime, gosp. Šarić želio je pokloniti industrijske strojeve za šivanje Banjalučkom caritasu (donacija) kako bi Caritas zapošljavanjem određenog broja ljudi na tim strojevima pomogao u solidarnoj pomoći osobama i obiteljima koje pomaže. Gosp. Šarić je i ponudio prijedlog ugovara za suradnjom koji su proučili članovi užeg vodstva Udruge i o njemu zajedno donijeli prosudbu. Naime, isključujući bilo kakvu poslovnu suradnju, Udruga je voljna pomoći samo u uspostavljanju komunikacije između gosp. Šarića i Caritasa (u Banja Luci ili pak u Zagrebu), a gosp. Šarić i Caritas sami bi dalje između sebe dogovarali i ugovarali eventualnu buduću suradnju povezanu uz donaciju industrijskih strojeva za šivanje.

Ostvarena je suradnja s Franjevačkim medijskim centrom Svjetlo riječi Sarajevo, s Hrvatskim kulturnim društvom Napredak, „Hrvatskim katoličkim radijem“, s „Radio Marijom“, s Radiopostajom „Mir“ Međugorje, s „Večernjim listom“ u realizaciji projekta „Pjesma nad pjesmama“ kao i projekta „Memorabilia Bosne Srebrene“.

Udruga je kao nakladnik, pored Međunarodnog standardnog knjižnog broja - ISBN (International Standard Book Number), ove godine dobila od Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu i Međunarodni standardni broj muzikalija – ISMN (The International Standard Music Number for Printed Music) za notnu knjigu „Pjesma nad pjesmama“ koju uređuje aranžer Ante Gelo. Naime, podaci o nakladniku koji je učlanjen u sustav ISMN objavljuju se u Međunarodnom imeniku nakladnika (Publishers' International Directory).

Ove godine planirali smo održati tradicionalni „Duhovski susret 2013“ prijatelja i članova Udruge i njihovih obitelji te smo sa župnikom i kapelanom franjevačke župe Sesvetska Sopnica dogovorili da bi se isti održao 18. svibnja 2013. godine koristeći prostorije i ostali prsotor njihove župe. Nažalost, iako su župnik i kapelan s radošću prihvatili navedeni prijedlog, nitko se nije javio zbog neprikladnog termina da bi nazočio susretu, tako da smo se zahvalili župniku i kapelanu na iskazanoj su-sretljivosti, te smo susret otkazali putem obavijesti na web stranici Udruge.

Prema nama dostupnim podacima u tajništvu Udruge, u proteklom razdoblju

umro je član Udruge Stipe Šantić iz Busovače. U Udruhu su se i formalno učlanili pet novih članova na Petnaestom Saboru održanom 26. svibnja 2012. godine u župi Sesevetska Sopnica (Zagreb-Sesvete).

Financijsko izvješće za 2012/2013. godinu

Poštovani članovi Udruge, izvještaj rizničara ima svoju redovitu strukturu samo se brojke mijenjaju. Stoga kao i ranijih godina financijsko izvješće sadrži „input“ i „output“ novčanih sredstava od održavanja petnaestoga sabora Udruge đaka Franjevačke klasične gimnazije – Visoko, koji je održan 26. svibnja 2012. godine u franjevačkoj župi Svete Marije Anđeoske u Sesevetska Sopnica, pa do lipnja 2013. godine. Redoviti su izvori financiranja članarina i donacije pojedinih članova i prijatelja Udruge što pokazuju i dosadašnji izvještaji. Kao što vam je poznato, novčana sredstva od članarine ne mogu pratiti cjelovit rad Udruge, pa su nam i u prošlom razdoblju najviše pripomogli pojedini članovi i gospodarstvenici koji su ujedno i članovi naše Udruge. U navedenom razdoblju donacije za rad i djelovanje te posebice za projekte Udruge Udruga je primila od članova gospodarstvenika – donatora Udruge: *Tehnomont d.o.o.* Ferde Širića, *Wienagrupa d.o.o.* Ante Franjičevića, *BIT centar za prevođenje* Marinka Tomića, *Idovac* obrt za građevinske poslove Stipe Beškera.

*Anto Franjičević,
rizničar Udruge*

Prihodi i rashodi

Prihodi i rashodi obuhvaćaju razdoblje od lipnja 2012. do lipnja 2013. godine, odnosno do sastavljanja ovoga financijskog izvješća. Na petnaestom saboru Udruge prikupljeno je financijskih sredstava ukupno 40,00 KM (konvertibilnih maraka), 650,00 eura i 7.620,00 kuna na ime članarine, donacija te od prikupljenih novčanih sredstava od prodaje novog broja *Biltena* Udruge kao i od prodaje dosadašnjih biltena i knjiga koje je Udruga objavila. Isto tako za vrijeme zajedničkog ručka na ime dobrovoljnih priloga za ručak skupljeno je 50,00 KM (konvertibilnih maraka), 60,00 eura i 5.510,00 kuna. Sveukupno je prema tome primljeno deviznih sredstava u kunskoj protuvrijednosti i kunskih sredstava 18.817,90 kuna, a ukupni trošak iznosio je 5.560,00 kuna, a na račun Udruge položeno je 13.257,90 kuna.

Kako je vidljivo iz predstavljene tablice, prihodi u obračunskom razdoblju iznose 53.339,09 kuna, a rashodi 63.223,50 kuna.

Prihodi (lipnja 2012 – lipanj 2013)					
članarina	donacije članova Udruge	donacije drugih ustanova	sabor	kamate	ukupno
3.718,07	25.000,00	11.295,00	13.257,90	68,12	53.339,09

Rashodi (lipnja 2012 – lipanj 2013)					
prostor i hladni pogon	solidarnost	nosač zvuka	izdavaštvo	usluge za vođenje računa	ukupno
7.103,92	2.000,00	46.788,64	8.653,12	677,82	63.223,50

Prihodi	Rashodi	Saldo na 1. lipnja 2013.
53.339,09	63.223,50	29.801,79

Kako vam je svima poznato, gospodarska kriza nažalost i dalje traje što utječe na financijska sredstva Udruge. I ove godine, zahvaljujući pojedinim članovima gospodarstvenicima iz Udruge i njihovim donacijama, Udruga živi isključivo od vlastitih sredstava, o čemu jasno svjedoče predstavljeni pokazatelji na tablici.

Budući da usvojeni i dovršeni projekti Udruge zahtijevaju i dalje znatna novčana sredstva, molimo sve članove, prijatelje i donatore Udruge da uplaćuju novčana sredstva, članarinu i donaciju na broj žiro-računa Udruge u Privrednoj banci Zagreb 2340009-1110152376. *Treba napomenuti da se od 1. lipnja ove godine kod uplate mora navoditi i IBAN, stoga donosim broj IBAN-a Udruge: **HR62 2340 0091 1101 5237 6.*** Na kraju želim zahvaliti svim članovima, prijateljima i dobročiniteljima na uplaćenim doniranim sredstvima te pozivam na daljnju suradnju kako bi Udruga mogla i dalje ostvarivati svoje statutarne ciljeve i predviđene projekte.

**Izvješće Nadzornog odbora
Udruge đaka Franjevačke klasične gimnazije – Visoko
iz Zagreba**

Nadzorni odbor Udruge đaka Franjevačke klasične gimnazije – Visoko sukladno obvezi utvrđenoj člankom 21. Statuta Udruge, 28. svibnja 2013. godine obavio je nadzor rada tijela Udruge.

Pregledom evidencijskih knjiga i financijske dokumentacije odbor je utvrdio da su tijela Udruge časno i odgovorno, sukladno ovlastima i obvezama utvrđenim Statutom, izvršili svoje zadaće.

Novčana sredstva koja su prikupljena od članarine i sponzorstva utrošena su u ostvarivanju planiranih projekata i ciljeva Udruge.

Ovom prigodom odbor zahvaljuje tijelima Udruge na savjesnom i odgovornom radu.

*Nikola Žilić
Ferdo Širić
Petar Anđelović*

Zagreb, 28. svibnja 2013.

UDRUGA ĐAKA FRANJEVAČKE
KLASIČNE GIMNAZIJE – VISOKO
Bogovićega 1/III (HKD Napredak)
10000 Zagreb – Hrvatska

P o z i v n i c a

**PETNAESTI SABOR UDRUGE
ĐAKA FRANJEVAČKE KLASIČNE GIMNAZIJE VISOKO i
DUHOVSKI SUSRET 2012.**

Franjevačka župa Svete Marije Anđeoske – Sesvetska Sopnica
26. svibnja 2012. godine u 10 sati

Dnevni red:

- 10 sati: misno-molitveno zajedništvo
- Otvaranje Sabora i pozdravna riječ gostiju
- Izbor radnog predsjedništva
- Izvješće predsjednika Udruge
- Izvješće tajnika, rizničara i predstavnika Nadzornog odbora Udruge
- Rasprava o izvješćima i njihovo usvajanje
- Program rada Udruge u sljedećem razdoblju
- Završetak Sabora u 12 sati (ručak oko 13)
- Duhovski susret
- Završetak oko 19 sati

Molimo članove Udruge da se za sve informacije koje su povezane uz godišnja druženja prijatelja i članova Udruge đaka Franjevačke klasične gimnazije Visoko obrate tajniku Udruge Mati Pelivanu na tel.: 00385 98 462554, predsjedniku Udruge Vini Mihaljeviću na tel.: 00385 98 809555, na e-mail info@udfkg.hr ili pak župniku fra Zdravku Dadiću na tel.: 00385 99 4999996. Također molimo da nas u svrhu organizacije obavijestite o svom dolasku kako bismo imali točan broj potrebnih noćenja i točan broj sudionika Sabora i Duhovskog susreta. Nadamo se da će uočnica Duho-va biti dan molitve, radosti i susreta prijatelja i članova Udruge i njihovih obitelji te dan za rekreaciju (ponijeti sportsku odjeću i opremu).

Radujemo se susretu s Vama!

Predsjednik Udruge đaka
Franjevačke klasične gimnazije – Visoko

Vine Mihaljević

/dr. sc. Vine Mihaljević/

Z A P I S N I K

o radu Petnaestog sabora Udruge đaka Franjevačke klasične gimnazije Visoko iz Zagreba koji je održan na uočnicu Duhova 26. svibnja 2012. godine u župi bosanskih franjevaca Sveta Marija Anđeoska - Sesevetska Sopnica (Zagreb)

Petnaesti sabor Udruge đaka Franjevačke klasične gimnazije – Visoko iz Zagreba održan je 26. svibnja 2012. u župi bosanskih franjevaca Svete Marije Anđeoske - Sesevetska Sopnica (Zagreb). Istovremeno je održan i godišnji „Duhovski susret“ članova Udruge i njihovih obitelji 2012. godine.

*Mato Pelivan,
zapisničar*

Prema predviđenom dnevnom redu, radnom dijelu sabora prethodilo je u franjevačkoj crkvi u 10 sati misno slavlje koje je predvodio prof. dr. fra Nikola Vukolja, član hrvatske franjevačke provincije sv. Ćirila i Metoda i profesor na Katoličkom bogoslovnom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Misnom slavlju su koncelebrirali fra Zvonko Miličić, direktor Franjevačke klasične gimnazije u Visokom, fra Marijan Karaula, vikar franjevačke provincije Bosne Srebrene iz Sarajeva kao i trajni đakon Staniko Mikulić, član Predsjedništva naše Udruge.

Fra Nikola je u prigodnoj propovijedi istaknuo da mu je drago da smo svoj sabor imali upravo uoči svetkovine Duhova, te da ga to podsjeća na običaj sv. Franje koji je također svoju subraću okupljao na bdijenje svetkovine Duhova. Također je podsjetio da trebamo u svom sadašnjem obiteljskom i profesionalnom životu i dalje crpiti ona nadahnuća koja smo stekli kroz školovanje i odgoj u franjevačkoj obitelji.

U 11,30 sati započeo je radni dio sabora u kapelici sv. Ante u župnoj crkvi. Saboru je nazočilo 63 (šezdeset i tri) člana Udruge koji su se potpisali na listu sudionika. Na cjelodnevnom pak druženju poslije radnog dijela Sabora tijekom “Duhovskog susreta 2012” sudjelovalo je ukupno oko 120 članova Udruge i njihovih obitelji te prijatelja i dobročinitelja.

Prikupljeno je financijskih sredstava ukupno 40,00 KM (konvertibilnih maraka), 650,00 eura i 7.620,00 kuna na ime članarine, donacija te od prikupljenih novčanih sredstava od prodaje novog broja *Biltena* Udruge kao i od prodaje dosadašnjih biltena i knjiga koje je Udruga objavila. Isto tako za vrijeme zajedničkog ručka na ime dobrovoljnih priloga za ručak skupljeno je 50,00 KM (konvertibilnih maraka), 60,00 eura i 5.510,00 kuna. Sveukupno je prema tome primljeno deviznih sredstava u kunskoj protuvrijednosti i kunskih sredstava sveukupno 18.817,90 kuna, a ukupni trošak iznosio je 5.560,00 kuna, a na račun Udruge položeno je 13.257,90 kuna.

Predsjednik Udruge je predložio sljedeći dnevni red rada Petnaestog sabora Udruge:

Dnevni red:

1. 10.00 sati: misno-molitveno zajedništvo
2. Otvaranje Sabora i pozdravna riječ gostiju
3. Izbor radnog predsjedništva
4. Izvješće predsjednika Udruge
5. Izvješće tajnika, rizničara i predstavnika Nadzornog odbora Udruge
6. Rasprava o izvješćima i njihovo usvajanje
7. Program rada Udruge u sljedećem razdoblju
8. Završetak Sabora oko 13.00 sati – ručak i druženje
9. Duhovski susret (druženje i športske aktivnosti-završetak oko 19,00 sati)

Predloženi dnevni red jednoglasno je usvojen.

Ad2) Sabor je otvorio predsjednik Udruge Vine Mihaljević koji je pozdravio nazočne sudionike te posebno domaćina župnika fra Zdravka Dadića te fra Zvonku Miličića, direktora Franjevačke klasične gimnazije u Visokom. Nazočne je pozdravio prigodnim riječima domaćin fra Zdravko Dadić, župnik franjevačke župe Svete Marije Anđeoske - Sesevska Sopnica. U ime Franjevačke klasične gimnazije Visoko prisutne sudionike sabora Udruge pozdravio je direktor fra Zvonko Miličić te prenio sudionicima pozdrave profesorskog zbora gimnazije kao i đaka. U ime pak Njemačke podružnice Udruge đaka i prijatelja Franjevačke klasične gimnazije Visoko gospodin Ante Jeličić pozdravio je sudionike ovog sabora.

Ad3) Nakon pozdravnih i uvodnih govora započeo je radni dio sabora izborom radnog predsjedništva u sastavu: fra Marijan Karaula, Anto Matković i Vine Mihaljević, predsjednik radnog predsjedništva, a za zapisničara je izabran Mato Pelivan.

Ad4) Izvješće o radu Udruge od Četrnaestog sabora Udruge održanog 13. kolovoza 2011. godine u franjevačkom samostanu Tolisa do danas, podnio je predsjednik Udruge Vine Mihaljević. Predsjednik je u svom izvješću o radu Udruge u proteklom razdoblju predstavio dva glavna projekta Udruge i to cd franjevačke duhovne glazbe i cd mala povjesnice franjevačke provincije Bosne Srebrene. U pogledu prvog cd istaknuo je da je iz albuma *Tko me to nepoznatog voli* iz 80-tih izabrano pet pjesama, iz albuma *Uhapšen u svojoj magli* iz 90-tih dvije pjesme, iz albuma *Povratak* iz 1996. tri pjesme te iz albuma *Ljubav koja mijenja svijet* iz 1999. godine dvije pjesme. U suradnji s fra Antom Kovačićem, profesorom glazbe na Franjevačkoj teologiji Nedžarići iz Sarajeva u izbor navedenih pjesama uvrštene su i dvije pjesme. Za sve pjesme, osim dvije potonje, info je otpjevala Ivana Husar i poslana su na daljnje pjevanje i snimanje poznatim hrvatskim estradnim umjetnicima.

U pogledu pak drugog projekta cd izbor tekstova iz starih franjevačkih kronika, član naše Udruge iz Münchena Jozo Džambo napravio je izbor koji je preopširan i prevelik. U dogovoru sa Srećkom Džajom završava koherentan i logičan izbor tekstova u koji se ubrajaju tekstovi: fra Filipa Lastrića, fra Marijana Bogdanovića,

fra Bone Benića, fra Jake Baltića, fra Ivana F. Jukića, fra Grge Martića, fra Bone Ravlića i fra Ljube Lucića.

Predsjednik Udruge je također naglasio da je djelovanje Udruge usmjereno prema digitalnom djelovanju o čemu govore i dva predstavljena dvd-a (dvd o fra Vjeku Ćuriću kao i dvd o svetištu svetog Ivana Krstitelja iz Podmilačja) s jedne strane, a s druge pak strane o tome jasno govore konkretni digitalni projekti Udruge: cd franjevačke glazbene kulture i cd male narativne franjevačke povjesnice – izbor tekstova iz starih franjevačkih kronika.

Ad5) Izvješće tajnika Udruge Mate Pelivana sadržava kronološki osvrt na rad Udruge od Četrnaestog sabora Udruge koji je održan 13. kolovoza 2011. godine u franjevačkom samostanu Tolisa do danas. Na početku svog izvješća tajnik Udruge je kratko podsjetio na to da je Četrnaesti sabor Udruge đaka Franjevačke klasične gimnazije Visoko iz Zagreba održan 13. kolovoza 2011. godine u franjevačkom samostanu Tolisa te da je prošao prema utvrđenom dnevnom redu. Saboru u Tolisi je nazočio relativno malen broj članova, odnosno samo 35 članova Udruge. U ime Udruge predsjednik je pismeno zahvalio toliškim franjevcima na franjevačkom gostoprimstvu te je posebice zahvalio Adamu Filipoviću, članu naše Udruge iz Županje koji je znatno pridonio organizaciji i održavanju sabora u Tolisi.

U nastavku svog izvješća tajnik Udruge je istaknuo neke točke koje su važne za djelovanje Udruge te druge važnije njene aktivnosti. Tako je Udruga đaka Franjevačke klasične gimnazije Visoko iz Zagreba zajedno s franjevačkom župom sv. Marija Anđeoska – Sesevska Sopnica organizirala predstavljanje dvd-a *Podmilačje – dokumentarni film o svetištu sv. Ivana Krstitelja* koje je održano 9. prosinca 2011. u 19 sati, u dvorani „Vijenac“ Nadbiskupijskoga pastoralnog instituta, Kaptol 29a, Zagreb. U zajedničkom osvrtu članova Predsjedništva na sjednici Predsjedništva Udruge održanoj nakon predstavljanja navedenog dvd-a, istaknuto je da je navedeno predstavljanje imalo religijskih, kulturnih i turističkih odjeka. Naime, pokazala se kulturna i povijesna važnost svetišta sv. Ivana Krstitelja u Podmilačju, predstavljena je religijska molitveno-hodočasnička važnost svetišta za sve ljude, a posebice za hrvatski katolički narod u Bosni i Hercegovini, te turistička promidžba višestoljetnog svetišta Hrvata katolika iz Bosne i Hercegovine. Veliki broj nazočnih gledatelja i slušatelja kao i veliki broj članova Udruge na predstavljanju dvd-a govori o važnosti, mjestu i ulozi svetišta sv. Ivana Krstitelja u Podmilačju.

Potom je potrebno navesti da je Udruga Hrvatskom kulturnom društvu „Napredak“, s kojim nastavlja dobru kulturnu suradnju i u čijim prostorijama Udruga ima svoje sjedište, izmirila za prošlu godinu na ime režijskih troškova 4.912,21 kuna za prostor koji Udruga koristi. Informiramo nazočne članove o tome da je Njemačka podružnica prijatelja i članova Udruge đaka Franjevačka klasična gimnazija Visoko uplatila na broj računa Udruge u Zagrebu 1.000,00 eura kao financijsku potporu djelovanjima i projektima Udruge, što je sukladno njihovim aktima. Nadalje također informiramo članove da je antikvarijat „Dominović“ iz Zagreba, s ciljem daljnje prodaje, zatražio da Udruga u antikvarijat dostavi zbornik radova koji smo izdali pove-

dom 60. obljetnice rođenja prof. dr. Ive Pranjkovića, što je Udruga učinila i po tržišnoj cijeni dostavila traženi primjerak zbornika. Ovdje je potrebno također istaknuti da je ovih dana zatražen također jedan primjerak navedenog zbornika iz Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti kako bi ga netko od članova akademije predstavio u akademijinom časopisu „Forum“.

Predsjedništvo je Udruge na svojoj redovitoj 24. sjednici donijelo zaključak da se zbog racionalizacije poslovanja Udruge i smanjenja troškova ove godine treba ju istoga dana održati i Sabor Udruge i „Duhovski susret 2012“ u franjevačkoj župi Sesevetska Sopnica u Zagrebu. Naravno, o svemu se prethodno kontaktiralo svećenike franjevence provincije „Bosne Srebrene“ fra Zdravka Dadića, župnika i fra Stipu Karajicu, župnog vikara koji djeluju u župi Svete Marije Anđeoske Sesevetska Sopnica i koji su franjevački i otvorena srca rado prihvatili suradnju, te su nam rado ustupili na korištenje njihove sakralno-urbanističke i okolišne prostore radi duhovnih i športskih aktivnosti koje se inače odvijaju na godišnjim susretima sabora Udruge i „Duhovskih susreta“.

Na jednoj od sjednica Predsjedništva Udruge posebice se raspravljalo o izdavanju godišnjeg glasila Udruge biltena. Mišljenja smo da se zbog smanjenja rashoda ionako skromnih novčanih sredstava Udruge, bilten ubuduće objavljuje u e-formatu uz minimalni broj tiskanih primjeraka (eventualno za knjižnicu). Za trećeg člana uredništva ovogodišnjeg novog broja *Biltena* 14, izabrali smo članicu naše Udruge, studenticu Dajanu Ćosić iz Busovače koja, kako je navedeno, studira latinski i grčki jezik na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu i koja je završila Franjevačku klasičnu gimnaziju u Konviktu, u Visokom. Tako je Dajana prvi „konviktorac“ koja aktivno sudjeluje u tijelima Udruge i u njezinom djelovanju, a poticati ćemo i dalje uključivanje u članstvo i rad Udruge i drugih konviktoraca.

Članovi Predsjedništva Udruge raspravljali su o javnom savjetovanju *Izazovi u provedbi Zakona o udrugama*, od 6. ožujka 2012. godine, a riječ je o prijedlozima i komentarima iznesenima u raspravama u četiri tematska sklopa: manjkavosti samoga teksta zakona, problemi u provedbi i (ne)ujednačenom tumačenju zakonskih odredbi, klasifikacija djelatnosti udruga i proračun dotacije za projekte i programe od interesa za opće dobro. Savjetovanje je organizirao Ured za Udruge u suradnji s Ministarstvom uprave u okviru IPA 2009.: „Jačanje kapaciteta Vladinog Ureda za udruge za izgradnju učinkovitog partnerstva s organizacijama civilnog društva u borbi protiv korupcije“ i time je, kako se ističe u mrežnim obavijestima Ureda za Udruge, označen početak javnog savjetovanja o dosadašnjim izazovima u provedbi Zakona o udrugama. Svakako pratit ćemo raspravu i sukladno eventualno novim propisima, uskladiti i djelovanje naše Udruge.

Dana 16. travnja 2012. godine primili smo dopis dosadašnjeg člana Predsjedništva Udruge gospodina Mile Marinčića kojim je podnio „neopozivu ostavku na mjesto u predsjedništvu UDFKG“. Sukladno *Statutu* Udruge članovi Predsjedništva su bez rasprave primili na znanje navedenu ostavku te mu se zahvaliti na dosadašnjem njegovom radu u tijelima Udruge.

Potrebno je također istaknuti i akciju „ljubav i solidarnost“ u kojoj je prikuplje-

no 6.200,00 kuna, sredstva koja je član Predsjedništva Udruge Vinko Hrkać predao obitelji Brandić. Naime, bila je to solidarnost za tada teškog bolesnog člana naše Udruge, a sada pokojnog Damjana Brandića. Zahvaljujemo svima koji su donirali sredstva za navedenu akciju. Na kraju tajnik je predstavio nazočnim članovima podatak da su četiri člana Udruge umrla, a Udruzi je pristupilo sedam novih članova.

Leonardo Jolić, član Predsjedništva Udruge, u ime rizničara Udruge Ante Franjičevića koji zbog bolesti nije nazočio saboru, pročitao je izvještaj o financijskom poslovanju Udruge u proteklom jednogodišnjem razdoblju. Financijsko izvješće sadrži "input" i "output" novčanih sredstava od održavanja četrnaestoga sabora Udruge đaka Franjevačke klasične gimnazije – Visoko koji je održan 13. kolovoza 2011. godine u franjevačkom samostanu Tolisa pa do svibnja 2012. godine. Prihodi u obračunskom razdoblju iznose 33.817,75 kuna, a rashodi 22.384,74 kuna. Osnovni su izvori financiranja članarina i donacije pojedinih članova i prijatelja Udruge što je vidljivo i u dosadašnjim izvještajima. U navedenom razdoblju donacije za rad i djelovanje te posebice za projekte Udruga je primila od članova gospodarstvenika – donatora Udruge: *Tehnomont d.o.o.* Ferde Širića, *Wienagrupa d.o.o.* Ante Franjičevića, *BIT obrt za prevođenje, poduku, marketing* Marinka Tomića, *Idovac obrt* za građevinske poslove Stipe Beškera, *Croatia osiguranja Zagreb d.d.* te Njemačke podružnice prijatelja i đaka Franjevačke klasične gimnazije Visoko (1.000,00 eura što nije uračunato u prihode, jer pristigla novčana sredstva su kasnije pristigla od sastavljanja ovog izvještaja).

Članovi Udruge pokazali su i međusobnu solidarnost sudjelujući u projektu „Ljubav i solidarnost“ za koji je prikupljeno 6.200,00 kuna koja novčana sredstva su bila pomoć teško bolesnom članu obitelji naše Udruge. Poznato je naime da u Udruzi ne postoji poseban fond za solidarnost, nego se reagira trenutačno prema potrebi. Svakako, kao što smo to dosada razmišljali, trebali bismo imati i fond za solidarnost iz kojega bi se sredstva mogla koristiti prema unaprijed točno određenim kriterijima što bi olakšalo sustavniju pomoć onim članovima Udruge kojima je uistinu pomoć potrebna. Na kraju financijskog izvještaja, pored zahvale svim članovima, prijateljima i dobročiniteljima na uplaćenim doniranim sredstvima istaknuto je da usvojeni projekti Udruge zahtijevaju i dalje znatnija novčana sredstva, te se mole svi članovi, prijatelji i donatori Udruge da uplaćuju novčana sredstva, članarinu i donaciju na broj žiro-računa Udruge u Privrednoj banci Zagreb 2340009-1110152376 kako bi Udruga mogla i dalje ostvarivati svoje statutarne ciljeve i predviđene projekte.

Predsjednik Nadzornog odbora Udruge Nikola Žilić podnio je izvještaj nadzora o radu Udruge prema kojemu su tijela Udruge u izvještajnom razdoblju radila sukladno odredbama Statuta Udruge te je pohvalio rad aktualnog Predsjedništva.

Ad6) Nakon podnesenih izvješća predsjednik je otvorio diskusiju o izvješćima. Za raspravu se javilo više sudionika. Stipo Križanac je pitao zašto ima tako malo plaćenih članarina tijekom godine na bankovni račun Udruge iako je članarina samo 100,00 kuna. Dragan Gučanin je predložio da se članarina poveća. Predsjednik Udruge je napomenuo da je trenutna gospodarska situacija veoma teška, te da za nekoga i 100,00 kuna može predstavljati znatno izdvajanje. Nadalje Dani-

jel Šapina je predložio da se zatraže donacije od države i njenih institucija, a gospodin Ilija Pokrajčić je sugerirao da Udruga aplicira pojedinim projektima koji bi se financirali iz fondova EU. Slavko Jeličić je naveo da ima iskustva s aplikacijama za pomoć iz EU te je upozorio da je procedura veoma složena, da se moraju angažirati sredstva za izradu projektnih elaborata te da se sredstva iz tih fondova teško mogu dobiti. U raspravu oko načina plaćanja članarine uključio se i Ivo Jolić koji je predložio da se članarina plaća putem trajnog naloga kojeg bi članovi dali bankama koje vode njihove transakcijske račune ili da se plaća putem internetskog banкарства. Isto tako je predložio da se one članove koji ne bi platili godišnju članarinu zbog te činjenice briše iz članstva. Ferdo Širić je naveo da je on protiv toga da se brišu iz članstva oni članovi koji ne bi platili članarinu jer se Udruga financira i dobrovoljnim prilozima, odnosno donacijama. Stav Ferde Širića s burnim odobravanjem i pljeskom podržali su skoro svi sudionici sabora.

U svojoj raspravi Anto Jeličić je naveo da se projekti koji provodi Udruga ne odnose na Bosnu i Hercegovinu, odnosno da se svojim djelovanjem "nismo spustili u narod", naglašavajući da trebamo izići iz svoje zatvorenosti. Isto tako je naveo da se ne slaže s najavom da se bilten naše Udruge više neće tiskati (osim onog broja koji je obavezan po zakonu) nego da će se izdavati u e-formatu. Predsjednik je na to konstatirao da se djelovanje udruge digitalizira (projekti glazbeni i izdavanje povjesnice će biti izdane digitalno).

Fra Zvonko Miličić je istaknuo da mu je izuzetno drago da su se u našu Udrugu uključili i konviktorci te da će im to pomoći kada dođu studirati u Zagreb. Isto tako je obavijestio da je Franjevačka klasična gimnazija Visoko dobila projektnu dokumentaciju za gradnju športske dvorane za potrebe gimnazijalaca, te da bi dobro bilo da i Udruga kao i njeni članovi pojedinačno prema svojim mogućnostima financiraju njenu gradnju. Primjerak projektne dokumentacije O:SNAP Architecture and Project Management Sarajevo - Franciscan gymnasium Visoko – Sports Hall, May 2012., ostavio je za pismohranu Udruge i na uvid cjelokupnog projekta s otvorenom mogućnosti pomoći pri njenoj izgradnji, kako je ranije rečeno. Dragan Gučanin je istaknuo da su poduzetnici članovi naše Udruge uvijek spremni donacijama potpomoći sve investicije i projekte naših provincija u Bosni i Hercegovini, ali je također zamolio da i one kao investitori pri odabiru izvođača pojedinih radova imaju određeni odnos s obzirom na tešku gospodarsku krizu i broj zaposlenih.

Nakon iscrpne rasprave predsjednik je stavio sve izvještaje na glasovanje te su svi izvještaji jednoglasno usvojeni.

Ad7) Predsjednik je nazočnim članovima sabora predstavio program rada Udruge u sljedećem razdoblju navodeći dva glavna projekta Udruge objavljivanje cd-a franjevačke duhovne glazbe i cd-a male narativne povjesnice franjevačke provincije Bosne Srebrene, organiziranje božićnog i uskrasnog druženja članova Udruge, priprema i održavanje godišnjeg „Duhovskog susreta članova Udruge 2013. godine“, pripremu i tiskanje novog broja biltena Udruge kao pripremu sljedećeg izbornog sabora Udruge.

Ad8) Sabor je završio s radom u 13,30 sati, a sudionici sabora su nastavili zajedničko druženje u „visočkom duhu“ za vrijeme ručka pod vojničkim šatorom u dvorištu franjevačke župe, te je nastavljeno druženje i športske aktivnosti (ove godine samo nogomet) u sklopu „Duhovskog susreta 2012. godine“ dobročinitelja, prijatelja, članova Udruge i njihovih obitelji koje je trajalo do kasnih popodnevni sati.

Petnaesti sabor

Udruge đaka Franjevačke klasične gimnazije Visoko Sesvetska Sopnica, 26. svibnja 2012. godine

*Vine Mihaljević,
predsjednik*

Dame i gospodo posebna mi je čast i zadovoljstvo da vas mogu pozdraviti u ime svih članova Udruge i u osobno ime na petnaestom saboru Udruge koji se prvi put održava ovdje u franjevačkoj župi bosanskih franjevaca Svete Marije Evanđeoske Sesvetska Sopnica. Prije svega pozdravljam naše drage franjevce fra Zvonku Miličića, ravnatelja Franjevačke klasične gimnazije Visoko, fra Zdravka Dadića, župnika domaćina, fra Marijana Karaulu iz Sarajeva, potom pozdravljam dobročinitelje, prijatelje i članove Udruge zajedno s obiteljima. Nakon euharistijskog slavlja u župnoj crkvi, nakon Duhovske molitve i obnove koju je predvodio prof. dr. sc. fra Nikola Vukoja iz Samobora, franjevac hrvatske franjevačke provincije sv. Ćirila i Metoda, nastavljamo sa sjednicom petnaestog sabora Udruge koju ove godine održavamo zajedno s duhovskim druženjem. Za sve nas je ovo novo iskustvo godišnjeg okupljanja i zajedništva, za koje, vjerujem, da će postati redovitim okupljanjem članova Udruge.

Prije dnevnog reda o radu sabora, obratit će nam se župnik fra Zdravko Dadić, domaćin našega sabora. Zahvaljujem fra Zdravku koji nas je zajedno sa župnim vikarom fra Stipom Karajicom, spremno i franjevački otvoreno primio u župi. Nakon domaćina u ime visočke Gimnazije pozdravit će nas njen ravnatelj profesor fra Zvonko Miličić. Zahvaljujem ravnatelju koji svojim pozdravom i riječima oživljava živu, radosnu i trajno prisutnu visočku memoriju u našem djelovanju, u našim obiteljima i u cjelokupnom životu. U ime pak njemačke podružnice Udruge pozdravnim govorom obratit će se jedan od utemeljitelja Udruge, gosp. Anto Jeličić. Zahvaljujem na pozdravnim riječima i radujemo se svim članovima Udruge koji sudjeluju na našem saboru iz drugih Udruginih podružnica. Tako je u ime Livanjske podružnice Udruge e-mailom poslao poruku njen predsjednik Jure Semren: „žarku želju i dobru volju imao sam nazočiti petnaestom saboru Udruge đaka Franjevačke klasične gimnazije Visoko. Međutim ‘gospodska bolest’ – giht me privezala za mirovanje. Svim članovima Udruge želim uspješan rad, puno sreće i zdravlja i svako vam „mir i dobro““. Brojni pak drugi su se također javili e-mailom kao pomoćni banjalučki biskup fra Marko Semren „želeći blagoslovljen i uspješan rad i druženje svim članovima uz bratski pozdrav „mir i dobro!“; fra Robert Jolić iz Tomislavgrada, Zoran Semren iz Livna, Rudolf Mijoč iz Beča, Željko i Stanko Nujić iz Rijeke, Ivan Markešić, Stanislav Komšo, Luka Martić iz Zagreba zbog primanja sakramenata prve pričesti ili potvrde njihove djece ili njihovih bližnjih nisu mogli biti s nama te na kraju telefonski su pozdravili sve sudionike skupa Anđelko Mijatović iz Zagreba i Vladislav i Marija Lekić iz Vodica.

Dame i gospodo, nakon pozdravnih riječi, prelazimo na točke dnevnog reda sabora. Prije svega predlažem radno predsjedništvo u sastavu: Anto Matković član, fra

Marijan Karaula član, Vine Mihaljević predsjednik radnog predsjedništva, a za zapišničara Matu Pelivana. Nakon jednoglasnog usvajanja radnog predsjedništva, sljedeća točka dnevnog reda je izvještaj predsjednika Udruge o radu Udruge.

Poštovani prijatelji i članovi Udruge, današnje naše druženje događa se u ozračju opće krize morala, krize društva, duhovnosti, kulture, tržišta i gospodarstva, u ozračju tiranije relativizma i osporavanja samog početka života, krize obitelji s promicanjem naglašenog individualizma i pluralizma – na što mi, kao povlašteni svjedoci kršćanske vjere i humanizma, odgovaramo kulturom života i civilizacijom ljubavi - upravo jer smo bili visoki đaci. U ovakvim prigodama redovito podsjećamo samo na glavne smjernice djelovanja Udruge, koje ovdje nabrajam: kolegijalnost, suradnja, druženje prijatelja i članova Udruge, zatim promicanje kulture, solidarnosti, kršćanstva, uljudbe kao zaštita i promicanje kršćanske obitelji.

U radu Udruge istaknut ću samo dva glavna projekta nosača zvuka franjevačke duhovne glazbe „Pjesma nad pjesmama“ i nosača zvuka izbora tekstova iz starih franjevačkih kronika koji priređuje Jozo Džambo.

Povjerenstvo Udruge dosada je izabralo pjesme iz albuma iz 80-tih *Tko me to nepoznatog voli*: „Pjesma nad pjesmama“, „Pjesma za druge“ („Ana“), „Negdje mi netko“, „Nađeni Bog“ i „Kad budem velik kao mrav“; iz albuma iz 90-tih *Uhapšen u svojoj magli*: „Uhapšen u svojoj magli“, „Izgradimo mostove ljubavi“, iz albuma iz 1996. naslovljenog *Povratak*: „Eli, Eli“, „Povratak“, „Tražim mir“ te iz albuma iz 1999. godine *Ljubav koja mijenja svijet*: „Koliko puta ti si se za me rodio“, „Kad polomim svoja brda“. U suradnji s fra Antom Kovačićem, u izbor navedenih pjesama uvrštene su i pjesme „U novi dan bez imena“ (stihovi i glazba: Anto Rajić; aranžman: Anto Kovačić), pjesma s posljednjeg albuma Jukića. Pored ove pjesme, također neobjavljena poznata pjesma: „Eli, Eli, lama azavtani?!“ (stihovi: Silvije Strahimir Kranjčević, glazba: Darko Rubčić, aranžman: Anto Kovačić i Darko Rubčić). Pjesma pripada Jukićevoj tradiciji, a prvi put je izvedena na Franjevačkoj teologiji 2003. godine. Do održavanja ovoga sabora, dogovorili smo izvođače ili su pak neki izvođači i snimili pjesme. Tako Tereza Kesovija pjeva „Pjesmu nad pjesmama“, Ivana Husar pjesmu „Nađeni Bog“, Marija Husar nije još određena koju pjesmu će pjevati, Ivan Mikulić pak pjeva „Na križu moje Bosne“, Nina Badrić pjesmu „Nađeni Bog“, Tedi Spalato je također predložen kao jedan od pjevača koji bi trebao sudjelovati na nosaču zvuka franjevačke duhovne glazbe, Doris Dragović pjeva „Uhapšen u svojoj magli“, Kemal Monteno pjeva „Pjesma za druge“ („Ana“), Željko Bebek opjevao pjesmu „Kad budem velik kao mrav“, a razgovara se u zadnje vrijeme i s Petrom Grašom, a u dosadašnjim razgovorima s Oliverom Dragojevićem posve je sigurno da Oliver neće moći sudjelovati na navedenom nosaču zvuka.

Izrada drugog nosača zvuka o narativnoj povjesnici Bosne Srebrene, odnosno o izboru tekstova iz starih franjevačkih kronika, također se odvija prema predviđenoj dinamici ostvarivanja. O tom projektu najbolje govori sam autor Jozo Džambo koji ga je predstavio u svom pismu koje nam je poslao. U tom pismu Džambo ističe „što se tiče našeg projekta s franjevačkim kronikama, mogu Ti samo saopćiti da sam napravio izbor, ali takav da je on za nasu namjenu još prevelik. U dogovoru sam sa

Srećkom Džajom kako da iz ovog izbora napravimo izbor - da stvar bude "okrugla" i, koliko je to moguće, logična u sebi. Izbor uvažava tekstove: fra Filipa Lastrića, fra Marijana Bogdanovića, fra Bone Benića, fra Jake Baltića, fra Ivana F. Jukića, fra Grge Martića, fra Bone Ravlića i fra Ljube Lucića. Problem kod starijih tekstova je u tome da je fra Ignacije u njima talijanske i latinske dijelove prevodio, dakako na suvremeni hrvatski. U tiskanoj verziji to je prihvatljivo, ali kada se ti tekstovi slušaju na CD-u, slušatelji ne mogu praviti tu razliku, to jest mogu se pitati, zar su stari fratri pisali tako "moderno". Sto praktično znači da jedan dio tekstova, koji bi inače bili vrlo informativni i zanimljivi za slušanje, mora otpasti upravo zbog ove okolnosti. "Jozo nadalje u svom pismu nastavlja: „Srećko predlaže da se ispred svakog pojedinog teksta, to jest autora, donese kratki uvod i da taj uvod čita jedan glas kao "najavljivač". On predlaže da te uvodne rečenice napiše povjesničarka koja je napisala disertaciju o franjevačkim kronikama. O tome bi trebalo još razgovarati. Šaljem Ti u prilogu tekstove koje sam izabrao i in mühevoller Kleinarbeit pretipkao (ja osobno, s dva prsta) i koje će, kako sam već napomenuo, trebati još radikalno skratiti." Iz predstavljenog dopisa je posve vidljivo kako projekt se odvija prema planu, a Udruga je u aktivnom dogovoru s dramskim umjetnicima (Joško Ševo, prvak hrvatske drame i Dragan Despot s Dramske akademije u Zagrebu) koji bi eventualno čitali pojedine tekstove te smo da sada razgovarala s Antom Gelom povezano uz glazbu koja bi služila kao „kulisa“ čitanjima tekstova. Na kraju navest ću franjevačke autore i kronike odnosno djela iz kojih je autor Jozo Džambo izvadio tekstove. To su: fra Filip Lastrić, *Pregled starina Bosanske provincije*, Fra Marijan Bogdanović, *Ljetopis kreševskog samostana* (1765–1817), fra Bono Benić, *Ljetopis sutješkog samostana*, Sarajevo 1979., fra Jako Baltić, *Godišnjak od događaja crkvenih, svjetskih i promine vremena u Bosni*, Sarajevo 1991., Slavoljub Bošnjak, *Zemljopis i poviestnica Bosne*. U Zagrebu. Brzotiskom narodne tiskarnice dra Ljudevita Gaja 1851., fra Ivan Franjo Jukić, *Anti Kaiću u Zagreb*, fra Grga Martić, *Zapamćenja*. Po kazivanju autorovom zabilježio Jan-ko Koharić u Kreševu 15. kolovoza 1901., fra Bono Ravlić, *Sjećanja na zatvorske dane 1946–1949.*, fra Ljubo Lucić, *Između neba i granata. Sarajevski dnevnik 1992–1995*. I. dio. Drugo izdanje. Sarajevo – Zagreb 2007., Fra Ljubo Lucić, *Između neba i granata. Sarajevski dnevnik 1992–1995*. II. dio, Sarajevo – Zagreb 2006.

Dragi prijatelji i članovi Udruge, vidljivo je da se djelovanje Udruge usmjerilo prema digitalnom djelovanju. Nakon, predstavljanja knjiga, sada se uglavnom predstavljaju nosači zvuka (dvd o fra Vjeki Ćuriću kao i dvd o svetištu svetog Ivana Kristitelja iz Podmilačja). Jasno da u tom smislu i konkretni projekti su usmjereni na digitalno djelovanje – na glazbenu franjevačku kulturu i povijest: naime, na pripremu i objavljivanje nosača zvuka franjevačke duhovne glazbe kao i nosača zvuka male narativne franjevačke povjesnice – izbor tekstova iz starih franjevačkih kronika.

Na kraju u ime Udruge zahvaljujem franjevcima, župniku fra Zdravku Dadiću i župnom vikaru fra Stipi Karajici koji su nas franjevački primili i zajedno s nama slavili, zahvaljujem fra Nikoli Vukoji na poticajnim riječima i nadahnutoj propovijedi. Zahvaljujem dobročiniteljima, donatorima za rad Udruge u ovoj godini i svim onim koji su uplatili godišnje članarine te njemačkoj podružnici Udruge. Hvala Mi-

lanu Hercegu i Marku Letini koji su donirali piće za ovaj naš susret, hvala svim onima koji su sudjelovali u akciji Udruge "ljubav i solidarnost", lektoru Ivi Pranjkoviću, likovnom i grafičkom uredniku Biltena Vlatku Blažanoviću, članovima uredništva, svim autorima tekstova, Tomislavu Pokrajčiću na održavanju naše web stranice te svima koji na bilo koji način aktivno sudjeluju u radu Udruge i na njenom kulturnom, društvenom i humanitarnom promicanju. Hvala odboru za sport i rekreaciju Udruge Leonardu Joliću, Nenadu Marijanu, Zdenku Osmakčiću kao i Šimi Brkoviću koji su priredili ovaj šator i organizirali da sve besprijekorno funkcionira kako održavanje sabora Udruge tako i druženje na duhovskom susretu. Svakako zahvaljujem našim suprugama koje su priredile različite delicije kojima su obogatili današnju menzu. Jednostavno iskrena hvala svim organizatorima koji su pridonijeli ovom druženju. Zahvaljujem za donaciju kruha i suradnje obitelji Danijele i Stipe Dumančić. Hvala i svima vama, dragi članovi da ste danas na uočnicu Duhova došli ovdje u franjevačku župu na zajedničku molitvu, na druženje, susret – jer visočka memorija djelatno živi u nama i u našim obiteljima – mi smo joj povlašteni svjedoci.

Ako mogu anticipirati rad Udruge u sljedećem razdoblju, svakako riječ je o dovršavanju oba projekta Udruge naslovljenima nosač zvuka franjevačke duhovne glazbe „Pjesma nad pjesmama“ i nosača zvuka izbora tekstova iz starih franjevačkih kronika naslovljenog „Memorabilia Bosne Srebrene“. Zahvaljujem na pozornosti!

Udruga đaka i prijatelja Franjevačke klasične gimnazije Visoko e.V.

Gemeinschaft ehemaliger Schüler und Förderer des

Franziskanergymnasiums in Visoko e.V.

Predsjednik: Marijan Dadić, Aloeweg 3, D – 51109 Köln

e-mail: jotto81749@aol.com

Izvještaj sa zasjedanja Udruge bivših visočkih đaka – Ogranak za Njemačku, održanog u Wiesbaden -Naurod 27. – 28. listopada 2012.

*Ivan Jeleč,
tajnik*

Predsjednik Udruge bivših visočkih đaka - Ogranak za Njemačku, Mijo Nujić, pozvao je članove na susret u Wiesbaden – Naurod 27. – 28. listopada 2012. Odazvali su se slijedeći članovi Udruge – Josip Andrić, Tomo Barbić, Ilija Bošnjak, Jozo Čačić, Marijan Dadić, Anto i Marija Đoja, Srećko i Gertrud Džaja, Jozo Džambo, fra Ivica Halilović, Ivan i Ankica Jeleč, Anto i Ljubica Jeličić, Jozo Jerković, Mijo Nujić, fra Luka Šarčević i Mato Valjan. Očekivali smo veći odaziv. Neki su se pismeno ispričali, neki su se ispričali telefonski, a neki opet uopće nisu reagirali na upućeni poziv. Hvala svima.

Predložen je slijedeći dnevni red:

1. Pozdrav i izvješće predsjednika Udruge o radu u protekloj godini
2. Izvješće tajnika
3. Izvještaj rizničara o “imovinskom stanju”
4. Rasprava o izvješćima i njihovo usvajanje
5. Izbor novog rukovodstva
6. „Blutsbrüder (Bosniaken)“, projekcija tonskog filma iz god 1935. – Jozo Džambo
7. Razno

Sudionici susreta jednoglasno su prihvatili ponuđeni dnevni red.

TOP 1: Predsjednik je pozdravio sve prisutne i zahvalio svima za uloženi trud koji je bio potreban da bi do ovog susreta došlo. Pročitao je pozdrave i isprike kolega koji nisu mogli sudjelovati: Ante Batarila, fra Ante Batinića, Ive Jožića, Franje Lozića i Ive Živkovića. Također je pročitao pozdrav i pismo predsjednika Udruge Vine Mihaljevića i zahvalno pismo fra Ivice Studenovića iz Visokog. Budući da je ovo bio drugi mandat predsjednika Mije Nujića, osvrnuo se kratko na sve četiri godine rada i zahvalio toplo na suradnji svima bez kojih ovih susreta ne bi bilo, a isto tako ni ostvarenih projekata.

TOP 2: Izvješće koje su članovi dobili još s božićnom poštom dano je na razmatranje. Nije bilo nikakvih dopuna.

TOP 3: Rizničar Josip Andrić, izvjestio je o izdacima u prtekloj godini. Također je poslao u Augsburg izvještaj poreznom uredu o našem poslovanju u godinama 2007, 2008, 2009. Rizničar je napravio tabelarni prikaz svih novčanih ulaza i izdataka, tako da se jasno može vidjeti da je stanje na kontu sa danom susreta u Wiesbadenu 2194,14 €. Podmirena je članarina Središnjici za 2010 i 2011 2012.

TOP 4: Obadva izvješća su jednoglasno usvojena.

TOP 5: Predsjednik je u ime rukovodstva zahvalio na povjernju u protekla dva mandata i predao riječ Anti Jeličiću da on kao predsjednik izborne komisije vodi izbor novog rukovodstva. Nakon kraće rasprave usaglašeni su prijedlozi i glasanjem je izabrano slijedeće rukovodstvo:

predsjednik: Marijan Dadić, Aloeweg 3, 51109 Köln (jednoglasno izabran)

podpredsjednik: Anto Đoja, Bickenstück 18, 58099 Hagen (jednoglasno izabran)

tajnik: Ivan Jeleč, Diedenhofenstr. 1, 70435 Stuttgart (jednoglasno potvrđen)

rizničar: Josip Andrić, Hinter den Gärten 17, 89231 Neu – Ulm (jednoglasno potvrđen)

Novo predsjedništvo je zahvalilo na izboru i obećalo da će nastaviti s radom u istoj tradiciji kao i do sada. Svi smo toplo zahvalili Miji Nujiću i Jozi Džambi na uspješnom vođenju „Ogranka Udruge“ u proteklom periodu.

TOP 6: Jozo Džambo nam je predstavio film „Blutsbrüder“ iz 1935. Pogledali smo film u cjelosti, a nakon toga je vođena veoma zanimljiva rasprava. Posebno je zanimljivo različito viđenje i iščitavanje filma i njegove pozadine, kako političke tako i kulturološke.

TOP 7: Pod točkom raznom kao i uvijek bili su naši međusobni odnosi i povezanost, a kroz to i identitet. Ponovo je istaknuto da je naše udruživanje na solidarnoj bazi, a ne na profitu, pa onda i sudjelovanje u radu „Udruge“, treba gledati tako, tj. kako se može i koliko se može. Predloženo je da se jedan od sljedećih sabora održi u Visokom. Treba razmisliti koji događaj ili datum najviše odgovara. U svakom slučaju treba voditi računa o tome da se ne udaljujemo od svoga izvora, a to je Franjevačka gimnazija i franjevački duh – naglasio je Anto Jeličić.

Anto Đoja je na poseban način istaknuo da trebamo voditi brigu o tome koje je naše poslanje kada je u pitanju identitet bosansko-hercegovačkih Hrvata.

Istraknuto je kako uvijek treba njegovati dobre kontakte s „Visokim“. Očigledno je da je „Frama“ nova snaga Franjevačkog reda i treba vremena dok to posijano sjeme donese prave plodove.

Poslije večere slavili smo sv. misu koju je predvodio fra Luka Šarčević uz koncelebraciju fra Marinka Vukmana i asistenciju đakona Ivana Jeleča.

Nakon misnog slavlja druženje uz pjesmu i zakusku potrajalo je dugo u noć. Još jedno plodonosno i nezaboravno druženje. Zahvaljujemo svom dragom prijatelju i dragom gostu fra Marinku Vukmanu što je svojim prisustvom uvećao ovaj naš susret.

Sutra dan, 28. 10. 2012., nakon doručka nastavili smo također radno, obavili potrebne administrativne poslove, dogovorili sljedeći susret, slikali se za uspomenu, ručali zajedno – tko je mogao ostati, a ostatak vremena proveden je u međusobnim bratskim i prijateljskim razgovorima.

Organizacija slijedećeg susreta je povjerena novom rukovodstvu, a o tome ćete biti uskoro obavješteni.

Stuttgart, 30. 10. 2012.

Missio canonica

U prošlom broju našega Biltena (vidi 14/2012, str. 42-44) napisao sam nekoliko redaka o mome pripravnom studiju za profesora na njemačkim gimnazijama. Ovaj puta želim ukratko opisati, kako sam dobio dozvolu da predajem i vjeronauk koja se zove *missio canonica*. Bez nje se, naime, ne smije predavati vjeronauk, kako to traže crkvene vlasti, a i prema Ustavu pokrajina Nordrhein-Westfalen, članku 14. mora svaki vjeroučitelj imati dozvolu svoje vjerske zajednice. Protestantska dozvola ovdje se zove „*vocatio*“. Međutim moja *missio canonica* nije tako važna kao okolnosti u kojima sam je dobio i „Halo-Effekt“,¹ o komu ću napisati nekoliko redaka, ovaj puta igrao je veliku ulogu. On se, naime, tiče svakoga čovjeka, pogotovo stranaca u Njemačkoj. Međutim na poseban način tiče se svih pedagoga, jer oni često puta daju nepravedno bolje ili slabije ocjene svojim đacima, jer su njihovi „robovi“.

Ja sam deset godina predavao i vjeronauk, iako nisam imao gore spomenutu dozvolu, jer su moji direktori škola, na kojima sam predavao latinski i filozofiju tražili od mene da predajem i vjeronauk. Imam, naime, i drugi državni ispit iz katoličke teologije koji je potreban za predavanje nižim i višim razredima, tj. jedanaestom, dvanaestom i trinaestom. Njemačka ima doduše dosta vjeroučitelja koji predaju nižim razredima, međutim oni ne mogu predavati višim. Osim toga zbog poteškoća u odnosu na disciplinu đaka na satima vjeronauka često puta nisu spremni predavati vjeronauk.

Na moju primjedbu da ne smijem bez dozvole predavati vjeronauk, reče mi moj direktor: „Za mene je važno da Vi imate kvalifikaciju i da možete predavati višim i nižim razredima, a ako je Vaš biskup protiv toga da Vi predajete vjeronauk, neka one preuzme Vaše predmete. Međutim, koliko ja znam, on je doktor teologije, ali nema pedagoške naobrazbe i drugog državnog ispita. Biskup bi treba biti sretan da Vi hoćete pored svojih predmeta predavati i vjeronauk“.

Tako sam ja *volens nolens* morao pored svojih profanih predmeta predavati i vjeronauk bez crkvene dozvole.

Slučajno sam predavao jedne godine vjeronauk u desetom razredu u kome je bila jedna učenica, čiji su roditelji mene poznavali iz mojih svećeničkih dana. Ona je rado dolazila na vjeronauk, kako mi je sama rekla, međutim to su saznali i moji „protivnici“ u bivšoj župi. Oni su odmah protestirali kod Essenske biskupije, što su mi dali *missio canonica*. Stoga je službeni prelat tu stvar ispitaio, te je ustanovio da je nikada nisam ni dobio crkvenu dozvolu. Odmah je nazvao službene školske vlasti i protestirao u ime biskupa protiv činjenice da predajem vjeronauk.

1 F. L. Welles je već 1907. godine opisao „Halo-Effekt“, a Thorndike ga 1920. godine spominje u svojim djelima. Neki psiholozi ga u Njemačkoj nazivaju „Hof-Effekt“ jer grački riječ *χαλός* znači na njemačkom „Hof, Hof um eine Lichtquelle“, a hrvatski dvorište ili svijetao okrug oko sunca i mjeseca, ili nekog drugoga izvora svjetlosti. Međutim danas je u mnogim školama „mobbing“ jedan veliki problem i difamacija na internetu, iako „Halo-Effekt“ i dalje igra veliku ulogu.

Mato Baotić, sen.

Direktor moje škole reče mi: „Die schlafenden Hunden wurden geweckt“. Zamolio me da se raspitam u Essenskoj biskupiji je li mogu dobiti tu dozvolu jer je jako potrebno“, kako on to reče, „inače će Vaši kursevi ostati bez vjeronauka“.

Tako sam ja otišao u generalni vikarijat s namjerom da dobijem dozvolu bez koje ne mogu predavati vjeronauk. Na dogovoreni sastanak došao je mjerodavni prelat pola sata kasnije, jer je njegova tajnica imala rođendan. Na moju primjedbu da je zakasnio, reče mi: „Vi trebate mene, a ne ja Vas“. Njegov nastup bio je ispunjen nekom dominacijom i ohološću, tako da sam se ja jako čudio. Pokušat ću na ovome mjestu navesti samo nekoliko rečenica iz naše diskusije o mojem slučaju:

On: Vi, dakle, predajete vjeronauk bez *crkvene dozvole*, bez *missio canonica*.

Ja: Već deset godina predajem silom prilika vjeronauk u Kölnu i Bochumu.

On: Vi još niste dobili dozvolu od Kongregacije, koja je mjerodavna za laicizaciju svećenika, da se možete crkveno vjenčati. Zašto onda predajete vjeronauk?

Ja: U hitnom slučaju ili u nuždi (*casus urgens*) mnogo toga je i u Crkvenom pravu dozvoljeno. Kao primjer mogu navesti manjak vjeroučitelja koji smiju predavati višim razredima. Osim toga mnogi od njih nisu spremni predavati vjeronauk iz poznatih ili nepoznatih razloga.

On: Ja ima nezaposlenih vjeroučitelja, a Vi predajete vjeronauk.

Ja: Molim Vas, objasnite mi to Vaše „Vi“. Zašto naglašavate tu riječ?

On je šutio neko vrijeme, stoga sam ja njemu odgovorio na moje pitanje.

Ja: Izgleda da Vi niste svjesni, da me s tim ponižavate i vrijeđate! Vaše „Vi“ ima dva značenja: ili mislite još predkoncilski i pod „Vi“ razumijete ono što je staro Crkveno pravo nazivalo *peccator vitandus* to je grešnik kojega moramo izbjegavati, ili se ovdje radi o takozvanom „Halo-Effektu“ kako ga nazivaju njemački i strani psiholozi.

On: Što je to „Halo-Effekt“?

Ja: Halo-Effekt je *tendencija* da mi sve na jednom čovjeku volimo ili ne volimo, pa i ono što nismo mogli promatrati i ispitati. On dakle može biti pozitivan i negativan. U konkretnom slučaju ja sam za Vas *stranac*. Mnogi ljudi ovdje u Njemačkoj misle da su stranci barem „polubudale“ i da je svaki Nijemac bolji od stranca. Vi sigurno mislite da bi Vaši nezaposleni vjeroučitelji *bolje* predavali vjeronauk nego ja, iako ne znate, kako ja predajem. Donosite sud o meni, dakle, intuitivno, a ne racionalno, međutim ponekad moramo intuiciju disciplinirati, kako kažu psiholozi. Protiv takovog mišljenja koje stručnjaci nazivaju „kognitive Verzerrung“, ja se već godinama borim. Mnoge kolegice i kolege stranim đacima kojih ima iz svijetu zemalja svijeta daju lošije ocjene, samo zato što su oni stranci. Skoro svaki dan se tuće strani đaci meni, jer dobivaju slabije ocjene, nego njemački. Isto tako ne mogu stranci dobiti posao ako firme mogu dobiti jednoga Nijemca, mada su često puta bolji i kvalificiraniji od Nijemaca. Ja znam o čemu govorim jer sam radeći kao svećenik na njemačkim župama često puta tražio posao za strane radnike koji su me molili za pomoć. Nadam se da ste razumjeli što je „Halo-Effekt“.

On: Iako se ne bavim psihologijom, razumio sam, što mi želite reći. Međutim ja Vam ne mogu dati crkvenu dozvolu, jer i biskupu je poznata Vaša *causa*. Prema Kanonskom pravu (vidi can. 805!) ne mogu Vam dati dozvolu.

Ja: To znači da ja od sutra ne smijem predavati vjeronauk, iako ispunjavam propise Kanonskog prava koje zahtijeva kanon 804. § 2. Prema ovom kanonu traži se od vjeroučitelja: „*recta doctrina magistri, testimonium vitae christianae et ars paedagogica*“. Ja ispunjavam po mojem mišljenju sve ove uvjete, a osim toga plaćam već više godina crkveni porez koji se redovno odbija od moje plaće.

On: Ne! Vi se morate ravnati prema crkvenom zakonu. Još niste, naime, crkveno vjenčani, stoga ne možete dobiti od mene dozvolu.

Ja: Jeste li svjesni toga kako će moji đaci reagirati kad ja njima reknem da im ne smijem ubuduće predavati vjeronauk. Mnogo od njih i ne znaju da sam ja radio kao svećenik. Osim toga neki od njih će napustiti vjeronauk, da bi mogli pohađati filozofije, jer svi oni koji se naime odjave od vjeronauka u višim razredima moraju pohađati nastavu filozofije. Vaša zabrana povećat će mržnju prema Crkvi, jer mnogi od mojih učenika nisu vjernici koji svake nedjelje idu u crkvu. Upravo sada imamo temu „Isus Krist“ u dvanaestom razredu te ja pokušavam mladim ljudima objasniti Isusovo poslanje i njegovu Radosnu vijest, koja se često puta ne slaće sa životom i etikom mnogih kršćana kako to tvrdi engleski filozof Bertrand Russel u svojoj knjizi „*Warum ich kein Christ bin*“.

On: Takav je sada zakon.

Ja: Je li to Vaša zadnja riječ?

On: Ja! O tome ne trebamo više diskutirati.

Nakon njegove konačne zabrane počeo sam se smijati, jer je ona u stvari bila za mene olakšica. Morao bih, naime, ubuduće spremati samo dva predmeta, a ne tri kao do tada. Međutim ga je moj smijeh jako zbunio.

On: Zašto se smijete? Od sutra nemate posla, a Vi se smijete!

Ja: Sad je meni jasno da Vi ne znate da ja predajem latinski i filozofiju, a silom prilika i vjeronauk, jer nema moja škola dovoljno vjeroučitelja.

Tom prilikom izvadim iz tašne svoje diplome te ih pokažem. Kad je vidio da ja nisam ovisan od njegove dozvole, ustade brzo i počeo hodati po sobi.

On: Što mi niste odmah rekli da Vi predajete latinski i filozofiju.

Ja: Vaši denuncijanti su se trebali bolje informirati, prije nego što su mi pokušali zabraniti predavati vjeronauk. Međutim da sam ja na Vašem položaju, a Vi u mojoj situaciji, ja bih Vama dao *usmenu dozvolu* da ne izgubite svoj posao. Međutim, Vi ste meni zabranili, iako ste mislili da ja predajem samo vjeronauk. Čvrsto sam uvjeren da bi dobri Isus sada meni dao dozvolu, jer za Njega su bili važniji ljudi, nego zakoni. Nadam se da Vam ne moramo navoditi primjere iz Novoga zavjeta...

Napuštajući njegovu sobu bio sam veoma tužan, jer često puta u Crkvi zauzimaju položaje ljudi koji ne znaju bit Isusove nauke, a to je ljubav prema Bogu i bližnjemu. Tom prilikom mislio sam na riječi rimskog pjesnika Plauta koji je tvrdio: „*Lupus est homo homini*“ (vidi Plautus, *Asinaria* 495).

Poslije ovoga razgovora raspitao sam se gdje „sjedi“ prelat koji je mjerodavan za laicizaciju svećenika. Otišao sam do njega i objasnio mu svoj problem. Morao sam se prije svega zakleti stavivši ruku na Evanđelje da ću govoriti istinu, iako je Isus protiv svake zakletve. Nakon što sam mu odgovorio na nekoliko pitanja, sastavili

smo kratko pismo Kongregaciji u Vatikanu, u kome smo naglasili da ja predajem na njemačkim školama latinski i filozofiju i da imam njemačko državljanstvo, stoga se Essenska biskupija osjeća mjerodavna za moju laicizaciju. U tom kratkom pismu pitali smo, što je s mojom molbom koju sam poslao prije više godine preko svoga Provincijalata u Sarajevu. Pismo smo napisani na njemačkom, a ne na latinskom, jer, kako prelat reče, i „u Vatikanu nisu svi specijalisti za latinski jezik“.

Vrativši se kući informirao sam svoju ženu, koja je Nijemica, da nisam dobio dozvolu da predajem i vjeronauk. Na to mi ona reče: „Ich wusste, dass man sich auf das Bodenpersonal der Kirche nicht verlassen kann, denn in der Kirche wird die Nächstenliebe nur gepredigt, aber leider nicht praktiziert“. Sutradan sam informirao direktora o prelatovoj usmenoj zabrani, međutim on je zastupao mišljenje da ja trebam i dalje predavati vjeronauk, sve dok ne dođe pismena zabrana. Međutim pismenu zabranu nisam nikada ni dobio jer nakon nekoliko tjedana dobio je prelat koji je sa mnom poslao pismo u Vatikan pozitivan odgovor od Kongregacije koja je mjerodavna za laicizaciju svećenika.

„*Congregatio de cultu divino et disciplina sacramentorum*“ je na moje veliko iznenađenje pozitivno odgovorila na naše pismo. Dobio sam, naime, dispensu od zavjeta i celibata na koju sam već više godina čekao.

Odmah sam pomislio, a to sam kasnije prelatu i rekao: „Samo što se bogata Essenska biskupija zauzela za me, dobio sam dispensu. Bilo kako bilo, hvala Vam najljepša, jer bez Vas nikada ja ne bih dobio dispensu. Dobro je da je papa prijatelj našega biskupa.“ Nakon ovih riječi citirao sam mu stih rimskog pjesnika Ennija (Ennius) koji tvrdi da se pravi prijatelj, naime, spoznaje u neugodnoj situaciji ili položaju: „*Amicus certus in re incerta cernitur*“.² Smijući se dade mi pismo te Kongregacije riječima: „Malo je svećenika, koji su dobili dispensu kojima nisam morao prevoditi pismo Kongregacije. Međutim drago mi je da imamo i takovih koji vole latinski jezik“. Njegove sam riječi do danas zapamtio, jer sam u školi pokušavao svojih đacima dokazivati prednost i važnost poznavanja latinskog jezika.

Nakon nekoliko tjedana podijelio je pomoćni Esenski biskup za vrijeme svete mise mnogim vjeroučiteljima *missio canonica* među kojima sam bio i ja. Na temelju dispenze od zavjeta i celibata mogao sam se crkveno vjenčati 22. veljače 1992. godine.

Tako sam nakon više godine mogao legalno pored svojih profanih predmeta predavati i vjeronauk koji je u Njemačkoj redoviti predmet kao i svi ostali. Mnogi strani đaci, pa i muslimani, pohađali su moje satove vjeronauka u višim razredima jer su htjeli upoznati kršćansku vjeru. I tako sam ja sa svojim đacima kao koordinator nastave tražio *Istinu* i smisao života, a oni su radili pojedinačno, s jednim partnerom, u malim grupama, i u manjim projektima gdje su mogli sami i samostalno raditi te rezultate svojih istraživanja nama svima u plenumu referirati. Prilikom nastave služio sam se poznatim didaktičkim i pedagoškim metodama izbjegavajući frontalna predavanja, jer đaci ne vole, a i ne mogu, dugo slušati govore profesora, nastavnika i učitelja. Predavajući tri predmeta zalagao sam se posebno za slabe učenice i učenike, tako da sam često puta čuo od roditelja riječi: „Vi niste sigurno ni svjesni

2 Usp. Cicero, *De amicitia*, 64 (Ennius, *Hecuba*, scaen. Fr. 210v).

toga, što ste sve učinili za mojega sina ili za moju kći. Bez Vaše pomoći nikada on ili ona ne bi položili ili položila maturu“. Zahvalne riječi roditelja, a i đaka, davale su mi snagu da zaboravim ono što je prelat, ne znajući što je „Halo-Effekt“, rekao prilikom svoje zabrane. Moguće da sam ja bio za njega i stranac i „*peccator vitandus*“.

Da mi vatikanska gospoda više od deset godina nije htjela dati dispencu, a kada se bogata Essenska biskupija zauzela za me, odmah su je dali, morao sam tom prilikom misliti na riječi rimskog pisca i pjesnika Petronija (Petronius Arbiter) koji u svojem djelu po naslovom *Satyricon* tvrdi:

„*quisquis habet nummos, scura navigat aur
Fortunamque suo temperat arbitrio...
Multa loquor: quod vis nummis praesentibus opt,
Et veniet, clausum possidet arca Iovem*“ (prema Petron, *Satyricon*, 137, 9).
Neka pomogne moj doslovni prijevod razumijevanja ovih stihova.
„tko posjeduje novac, taj jedri sa sigurnim vjetrom,
on upravlja prema svojem nahođenju sudbinu...
puno govorim (= kratko rečeno): želi što hoćeš s gotovim novcem,
brzo će doći. Novčani sanduk u svojoj vlasti ima zatvorenog Jupitera“.

Pjesnik Petronije, dakle, tvrdi da s novcem možemo sve postići, jer on čak što više i Jupitera drži u svojoj vlasti. Stoga bez ikakve sumnje možemo tvrditi da novac upravlja svijetom (*pecuniae omnia oboediunt*), jedino je šteta da i Crkva nije imuna, kada je u pitanju novac, jer nova, naime, ne smrdi, „*pecunia non olet*“.

Izgleda da „Halo-Effekt“, kako kažu njemački psiholozi, i u Vatikanu igra veliku ulogu, jer su tada neki svećenici koje sam poznavao brzo dobili dispencu od celibata i zavjeta od vatikanske administracije, dok su drugi sa mnogom morali više godina čekati dozvolu, ili tražiti nekoga, tko ima neku vezu s vatikanskom gospodom. Meni je pomogla sigurno i činjenica, kako sam gore spomenuo, da je ondašnji biskup Essenski bio prijatelja pape Ivana Pavla II.

Nikada nisam saznao, tko su bili denuncijanti, jedino sam čuo da im je bilo jako krivo, što nisu postigli svoj cilj, a svoj cilj ne postići, znači gubitak. Što se pak mene tiče, bio sam im zahvalan, jer bez njih ja bih i dalje predavao vjeronauk bez dozvole, a dispencu Kongregacije nikada ne bih dobio. To je nažalost istina, a istina sama sebe brani. Aurelius Augustinus bi rekao: „*Id est sincera veritas, et vera sinceritas*“.

Moj sveti Franjo, moja Bosna Srebrena (III)

Vladislav Bono Lekić

U prošlim dvama brojevima Biltena donijeli smo prvi i drugi dio razgovora što su ga članovi Njemačke podružnice Udruge đaka Franjevačke klasične gimnazije Visoko na godišnjem sastanku, održanom 20. i 21. studenog 2010. u Oberkirchu, vodili sa svojim članom i bivšim profesorom Vladislavom Bonom Lekićem. Sada donosimo i treći, zadnji dio ovog razgovora. I ovoga puta odabir dijelova razgovora oblikovali smo tako da smo umjesto pitanja nad izabrane tekstove stavili naslove u obliku natuknica. – O V. B. Lekiću vidi u Ivan Markešić: Leksikon članova Udruge đaka Franjevačke klasične gimnazije Visoko, Zagreb 2008, str. 94–96.

Franjevaštvo

Franjevaštvo je bilo za me (pa i općenito za sve nas u franjevačkim župama) jednostavno isto što i kršćanstvo. Fratri su nas krštavali, ispovijedali, pričešćivali, mise nam govorili i poučavali nas u vjeri (uz roditelje i praroditelje), te neprestano proširivali naše kršćanko shvaćanje sebe i svijeta. Sve je to bilo na "lijepi, stari franjevački način", iako se tu i tamo počela uvlačiti moderna "gospodština". Zato "biti fratar" – a to je na neki način značilo, biti i svećenik i kršćanin uopće – je nešto lijepo, veliko i poželjno. Znao sam, još kao dječak, da postoji i Treći red sv. Franje, jer je baka (očeva majka) bila trećoredica. Išla je svaki mjesec na ispovijed, pričest i na skupštinu III. reda, što je još dodatno unosilo u mene doživljaj veličine i ljepote kršćanstva i franjevaštva. Sigurno je nešto od onoga što je doživljavala na tim skupština i nama djeci prenosila. Ta svijest veličine "fratarluka" je godinama rasla, pa sam i sam "odlučio postati fratar". I to sam postao, i nadam se ostao, bar na neki način! Doduše ne više u I. nego u III. redu. Dakle, moglo bi se mirne duše reći, da postoji jedna konstanta u shvaćanju veličine i ljepote franjevaštva, ali i neka varijabla u njegovu konkretnom ostvarivanju. Moje se doživljavanje i shvaćanje ljepote franjevaštva, kao življenoga kršćanstva u duhu sv. Franje, širilo i usavršavalo u svakom pogledu. To je bilo u susretu s drugim franjevačkim zajednicama van Bosne. Kod nas u Bosni je bilo neke uskogrudnosti u doživljavanju punog franjevačkog zajedništva (malo begovanja, malo drugovanja, malo hijerahiziranja, malo demokratiziranja). To se može možda povijesno tumačiti, ali franjevaštvo valja i šire shvaćati i prihvaćati.

Posebno lijep, širok i dubok doživljaj kršćansko-franjevačkog zajedništva imao sam na međunarodnim susretima "Franjevačke mladeži", što je sigurno plod rada I. Reda s tom mladeži, "Framom". Ti sastanci "širokog spektra", blagoslovno djelujući u doživljavanju ljepote franjevaštva, doduše kratkotrajni, ali uvijek iznova poželjni za mene su dokaz da je življenje franjevačkoga kršćanstva trajno moguće u širim organiziranim zajednicama.

Kad sam, "stjecajem povijesno-providnosnih okolnosti", iz Prvog "prešao" u Treći red, pomislio sam da ću biti "stranac djeci majke svoje" franjevačke provincije "Bosne Srebrene", te da ću postati neki jadni "trećoredac litalac i samac", bez ikakve veze s franjevačkom Zajednicom, tada je došla veza s našom Udrugom, koja je

po mojem mišljenju nekakva “personalna ekspozitura franjevačke bosno-srebrene zajednice”, koje sam eto, hvala Bogu, danas i ja član. (Doduše nisam bio heroj, ali ni apostata. Ipak sam se bojao, da me zbog neke sablazni nitko više neće ni pogledati kao brata. “Scandalum est dictum vel factum minus rectum praebens alteri occasione ruinae spiritualis”. Ta stara, predkonzilska, skoro posvuda prisutna i opasna moralna prijetnja i kazna svakom, malo slobodnijem činu koji nije posve u skladu sa zakonom, kako je naučavala stara moralka, mene je osobno teško i trajno progonila, pa i u ovome slučaju.) Naime, poticaj kolege dr. Međugorca, da se i ja učlanim u “Udrugu bivših đaka Franjevačke klasične gimnazije”, bio je kao neki stvaralački čin. To sam rado učinio i radostan sam da sam u nju primljen. Ovo što ovdje naglašavam, nije nikakvo umirivanje savjesti. Ona je već prije dobro umirena i smirena, ako već treba možda i to naglasiti. No to je za moje franjevaštvo od bitne važnosti, jer biti u Zajdnici bitno je za čovjeka na svakom životnom području, pa i na religiozno-franjevačkom.

Iz svega ovoga je dobro vidljivo, da kod mene postoji konstantno radosno doživljavanje i proživljavanje kršćanskog franjevaštva i franjevačkoga kršćanstva, koje se proširivanjem i produblivanjem usavršuje iz dana u dan. To ne dolazi samo po meni i od mene, nego možda još i više po drugima i od drugih, a sigurno najviše darom Božje milosti, koja se je posebno očitovala po Koncilu, jer bez njega se ovo ne bi moglo ni zamisliti. (Ovdje bih mogao nabrojiti mnogo doživljaja strogosti i usko-grudnosti u prijašnja vremena naše velike Zajednice, a sada vrlo mnogo doživljaja bratsko-sestarske širine i ljubavi u toj istoj Zajednici – ali pustimo to sada.)

Sve moje službe – sarajevska iskustva

Kao gvardijan, kroz šest godina, čini mi se, da se nisam ponašao “šefovski”, nego sam istinski služio, koliko sam znao i mogao. Bilo je naravno ponekad raznih teškoća s obje strane, ali to su sitnice. Trebalo je npr. nekada, zbog molbi s “terena” nekog svećenika poslati na taj “teren”, ali upravo to nije išlo lako, pa je bilo lakše, uza sve druge obaveze, sâm otići na taj teren nego druge moljakati, jer profesori koji su bili za teren imali su “svoje terene”. Zapovijedati “sub obedientia”!? Jednom, ali bez uspjeha – i nikada više!

Kao rektor crkve sv. Ante imao sama dvostruku funkciju: brinuti se za liturgiju u crkvi (raspored misa, propovijedanja, ispovijedanja i ostalog) i renovirati crkvu unutra, prema već napravljenom planu provincijske Komisije za umjetnost. To renoviranje je već započeo prijašnji rektor, a ja sam to morao nastaviti. Prvu sam funkciju sa zadovoljstvom obavljao, jer je bio dobar dogovor među braćom već od prije. No bilo je i teškoća, ali izvana: naime onaj “besmisleno žalosni spor” sa sarajevskim župnicima preko nadbiskupskog Ordinarijata (1964-67) glede određenog rada u našoj crkvi, o čemu je opširnije pisano u *Lucerna lucens*. On je “odjeknuo” i u Rimu, koji je po mišljenju nekih bio i suuzrok ranijeg umirovljenja nadbiskupa Alaupovića. Uz pomoć braće, posebno pravnika, dobro sam “vodio spor”, a bilo je nekada veome teško, braneći naša prava glede toga rada. Spor je po kratkom postupku konačno riješio, odmah iza ustoličenja u prvom javnom nastupu, nadbiskup Čekada 1967. go-

dine, saznavši sjednicu "rektora crkava u Sarajevu" (ne župnika!) i rekavši na njoj odlučno i jasno: "Gospodo župnici, franjevcima se ne može zabraniti služenje mise u 11 sati i održavanje vjeronauka, a u drugome budite širokogrudni!"

Drugu funkciju, tj. unutarne renoviranje crkve obavljao sam po spomenutom planu bez ikakvog govora i pogovora, ali danas, misleći na to, imam veliki prigovor i pogovor – i sebi i drugima. Mislim da sam sve to trebao osporiti ili dati ostavku. Ali tada sam samo slušao i slušao, što su drugi, "viši" i "pametniji" rekli i odredili. Naime, to renoviranje crkve sv. Ante na Bistriku bilo je zapravo njeno destruiranje o 50-joj joj obljetnici. Crkva je ubrzo dobila sasvim drugi izgled. To nije više bila ona stara crkva. Da je ostala onakva kakva je bila, uz nužno čišćenje i bojenje unutrašnjosti u onom istom stilu, ondašnja "ljepotica" od 50 ljeta mogla bi ubrzo slaviti svoje stoto (1914-2014) ljetu. Posebno je velika povijesno-kulturna šteta uklanjanje glavnog (velikog) oltara s reljefom sv. Ante – "dar cara Franje Josipa franjevcima i bosanskom puku", kako je pisalo na oltaru. Ovim renoviranjem je crkva sv. Ante na Bistriku potpuno izgubila svoj prijašnji, unutrašnji izgled i vrijednost, te prestala biti znakom svoga vremena, što je bila već 50 godina. To preuređenje ne samo da nije bilo dobro djelo, nego u određenom smislu čak "zlo-djelo", jer se nije pitalo "investitore" za dozvolu, a ti investitori su sarajevski štovatelji sv. Ante, i to ne samo katolici, nego velikim dijelom i muslimani, pa i pravoslavci. Svi su oni "investitori", jer su oni donosili "darove sv. Anti", a u što će se ti darovi upotrijebiti, nitko nije pitao ni njih ni sv. Antu, a tih je darova bilo puno. Usput spominjem, jer to točno znam, pa neka i drugi znaju, da je sve što je urađeno u crkvi za mojih 6 godina (1964-70) rektorovanja plaćeno tim milodarima, a to su milijuni tadašnjih dinara. K tomu treba pribrojiti otplatu duga provincijskoj kasi (1 milijun) i 1 milijun viška u crkvenoj kasi. Sva ona divna umjetnička djela, koja su tad nabavljena (a i kasnije), mogla su se staviti na drugo mjesto, naravno uz dozvolu "investitora", a našu crkvu, uz nužnu obnovu, ostaviti u starom stilu.

Služba viceprefekta studija za koordinaciju duhovnog odgoja, mislim, da je stvorena "ad hoc" i meni povjerena, jer je trebalo rješavati nastali spor između meštra i njegova zamjenika u Novicijatu. U tome sam uspio. Koliko se sjećam ona je kasnije dokinuta, tako da sam je samo ja jednom imao. Kao prefekt studija obavljao sam tu službu u tradicionalnom smislu i obično tu nije bilo problema. No jednom je ipak nastao povelik problem. Proveli smo, naime, jednom među studentima anketu o njihovu mišljenju glede profesora i profesorskom odnosu prema njima, te i o njihovim unutaršnjim odnosima. Naravno, vodili su je profesori. Namjera nam je bila - uz obavezu stroge tajnosti – da se upozna stvarno stanje i poboljša što je moguće. Jedan od profesora, usprkos strogoj zabrani, upotrebljavao je te povjerljive podatke iz te ankete u osobne svrhe. To je među studentima odjeknulo vrlo loše, pa je trebalo i truda i vremena da se povjerenje opet uspostavi.

Kao član Vijeća za nauk vjere, sjećam se, da sam jednom u tom gremiju govorio o opravdanosti Häringove koncepcije kristološke moralke, braneći je od napada prof. dr. Kuničića, a kao član Vijeća za sjemeništa sudjelovao sam, u ime Provincije, u općim i posebnim raspravama o problematici sjemeništa.

Rado i dugo sam obavljao službu upravitelja ili duhovnog asistenta FSR ili III. reda sv. Franje na provincijskoj, a i na lokalnoj razini u Sarajevu. Vršeci tu službu doživljavao sam da je bosanska kršćanska duša zapravo franjevačka duša. To sam iskusio kako na široj, tako i na užoj razini. Svagdje se rado slušala riječ o franjevačkoj duhovnosti i pobožnosti, čak i na župama dijecezanskoga klera.

Sarajevski "vanjski svijet"

Bio sam i predavač za vanjske studente. Osjetila se, naime, potreba da se organiziraju posebna predavanja iz vjeronauka za odrasle, prvenstveno za vanjske studente. Razumljivo je, da nam je na um pala ta ideja, ne znam sad od koga, ali mene je zapala časna i zahvalna dužnost da to kao prvi počnem provoditi u djelo. Mislim, da je to bilo u zimskom semestru 1962. Predavanja su se držala jednom tjedno, u prostori iznad sakristije. Nisu bila u početku sustavna, nego prema interesu i želji slušatelja, ali potreba za takvim predavanjima bila je zbilja više nego očita. Redovito sam ja držao ta predavanja, ali sam znao i nekog drugog profesora "upregnuti" u taj posao, ako je slušatelj zanimala posebna tema, o kojoj je stručni profesor znao više nego ja. Nakon mene (čini mi se već 1964. u jesen) održavanje tih predavanja preuzeo je dr. fra Ljubo Lucić († 1995) i držao ih dugo.

Kontakt i susret s "vanjskim svijetom" odvijao se ne samo na ovim predavanjima, nego i nakon glavnih misa nedjeljom, te utorkom navečer iza mise. Koristili smo tu priliku, da se stavimo svijetu na raspolaganje za kontakt i razgovor, što je svijet rado prihvaćao. Dr. fra Vitomir Slugić znao je u takvim prilikama na duhovit način "uloviti" po kojeg mladića ili djevojku i poslati ih dr. Lekiću na predavanje.

Susret s inovjercima bio je na drugi način i u drugim zgodama. Utorkom preko čitavog dana dolazili su štovatelji sv. Ante u crkvu, obavljali "svoje pobožnosti" i stavljali svoj dar u kasu. Moglo ih se jasno razlikovati: pravoslavce po načinu križanja, muslimane po takvom hodu da ne okrenu leđa prema oltaru. S nekima smo se znali susresti "više spontano nego skontano", kako je znao općenito reći dr. Slugić († 2006). Sjećam se jednoga svog "spontanog" susreta s desetak pravoslavki s Pala, koji je veoma zanimljiv. Bio sam na koru. Pogledam u crkvu i vidim oveću grupu žena. Po nošnji vidim da su pravoslavne. Siđem pred crkvu, pa kad su izišle iz crkve pitam ih odakle su. Rekoše mi da su s Pala. Znali smo da i pravoslavci dolaze u našu crkvu pojedinačno, ali grupni dolazak, i to mladih žena, ipak je malo veće iznenađenje. Malo porazgovarasma, pa jedna od njih, malo starija, mi reče: "Mi uvijek, kad iziđemo iz voza na Bistriku, svratimo najprije ovdje u crkvu. Odemo u čaršiju, obavimo poslove, navratimo u našu crkvicu, pa opet, kad se vraćamo, uđemo ovdje, u crkvu sv. Ante i onda na voz i kući."

Bilo je lijepih, pojedinačnih susreta i s muslimanima i muslimankama. Jednom zgodom dođoše mi dvije mlade žene: katolkinja i muslimanka. Žele razgovarati o nekim vjerskim problemima. U razgovoru spomenu katolkinja "plaćanje misa". Ja joj malo tumačim kako nije pravilno reći "platiti misu", jer misa je nešto sveto, što se ne prodaje i ne plaća, jer je misa Isusova žrtva i susret s Isusom. Još nešto drugo progovorismo, a katolkinja opet "hoće platiti misu". Prigovorivši joj za to, upita katol-

kinja: "Pa kako ću onda reći?" Muslimanka s pika odgovori: "Darivati misu". Iznenadio me je odgovor muslimanke i neću ga nikada zaboraviti.

Kad već govorimo o drugovjercima, spomenut ću i ovo: godinama nam je bio mljekar Srbin-pravoslavac s Nahoreva, a pekar iz susjedstva najprije jedan musliman, a kasnije Srbin Miladin. Srbi i Srpkinje s Pala često su mi prodavali svinje i telad. To je sve bilo ne samo u znaku dobrih ekonomskih nego i međuljudskih i međunacionalnih i međuvjerskih odnosa, uz obostrano uvažavanje i poštivanje.

Izvan Reda, izvan Bosne Srebrene

S bremenom fratarskih godina (67 života, 50 redovništva i 44 svećeništva) otići u svijet i onda još dobiti ubrzo i dispenzu od redovničko-svećeničkih obaveza za mene je veliko iskustvo. No, upitajmo se sad, što je ovdje zapravo „breme“? Moj kršćansko-franjevački načn osobnog življenja i postojanja od malih nogu pa dalje kroz 50 godina u I. redu, nastavlja se zapravo i danas, samo na poseban načn, kako vjerujem, u III. redu. I to nije nikakvo breme. Ako je ipak breme, onda je to breme u onom evanđeoskom smislu koje je lako i slatko. Ono je bilo i ostaje kao moj kršćansko-franjevački život: nasljedovanje Krista u duhu sv. Franje. Ali u tome mom bremenu je postojao jedan posebni "trn ili ostan", a to je "trn" zavjeta čistoće i zakona svećeničkog celibata. Taj "trn" se, ostanimo sad kod te slike, u pripravi za svećeništvo, bezuvjetno moralo na se uzeti, pri čemu je i zavjet čistoće u "prvoredskom franjevaštvu" bio samo "prvi stupanj" celibata. Ovaj "dodatni trn" nije bitno vezan za svećeništvo, kako danas mnogi, i u višim i u nižim crkvenim krugovima, govore, a ni za franjevački pokret u čitavu njegovu opsegu, što je poznato od njegovih početaka. Međutim, u vrijeme mog odgoja taj "trn" je bio previše idealiziran, da ne rekнем "tabuiziran". Govorilo se, slijedeći Augustina: "Ako nisi pozvan, učini da budeš pozvan". No, treba vjerovati da su samo posebne proročke duše na to pozvane, te kada to one shvate i prihvate, ostaju tomu dosljedne snagom posebnog milosnog evanđeoskog dara. Taj "trn" zbog ondašnjeg shvaćanja vrednote "biti fratar-svećenik", ja jesam uzeo na se „svojevoljno“ u ondašnjim svojim mladenačkim okolnostima, ali se ta „svojevoljnost“ nažalost ubrzo pokazala posve nezrela i nepromišljena. Taj me "trn zbilja b'o" čitava mog svećeničkog života. Pokušavao sam ga "otupiti" na uobičajeni ondašnji katolički način kajanjem i čvrstom odlukom u dobroj ispovijedi, ali mi to nije u konačnici uspjelo, pa sam "potražio drugi put". Zašto nisam mnogo prije zakonski zamolio nadležne, da me oslobode tog "trna", nego tek u "zreloj starosti", ni sâm ne znam. Možda će ovo što slijedi, malo to pojasniti. Sigurno su, uz neke druge osobne i društvene razloge, duboka vezanost uz „fratarluk“ kao takav, te strah od sablazni i onog, što će „svijet reći“, ipak bili glavni razlozi za to. Naravno da je to sve stvaralo u meni tjeskobu i muku. To stanje muke i tjeskobe imalo je možda više subjektivne nego objektivne razloge, jer se i svijest čovjeka i svijet oko njega mijenjaju. Ali ja se tada još nisam bio promijenio. Da sam konačno tek u "zreloj starosti" usudio se donijeti odluku o „odlasku u svijet“ i zamoliti „Papu“ za dispenzu, ja se usuđujem sada to tumačiti kao dar Božje providnosti. Čovjek naime dozrijeva doklegod je živ!!! Kao da mi je uslišana molitva, što sam je, nadahnut Andrićem, davno izrekao i na

spomen-sličicama svoga srebrenog svećeničkog jubileja 1977. napisao: "Moleći i pateći očekujem, Gospode, dar kasnih, dubokih spoznaja". Znam zbog čega sam onda patio, znam i za što sam sve onda molio, ali ne znam, na što sam mislio, kad sam, moleći, "očekivao dar kasnih, dubokih spoznaja". Možda i na ovo svoje dozrijevanje u starosti?! Život je tekao dalje, upravljan Providnošću, jer Bog zna pisati pravo i po krivim linijama. Došle su „nove veze i obveze“, i došao je konačno providnosni dar kasne duboke spoznaje, da je najbolje u tim datim okolnostima "otići u svijet". I kad sam otišao, ubrzo sam "u svijetu" stekao nove ohrabrujuće spoznaje i oslobađajuća iskustva. Shvatio sam, da bliža prigoda za duhovno ružičavanje drugih zbog mene objektivno nije postojala, nego samo kao doživljaj u meni, koji sam imao čak i iza „dispenze“. Tako su shvaćali i mnogi "veliki" kao i "maleni".

Prijateljski susret s kardinalom Simonisem u Utrechtu 11/1997, kad je trebao dati potvrdu, koju traži Codex o „nesablaznjivosti“ mog boravka u njegovoj biskupiji. Kad sam iza crkvenog vjenčanja jednom svećeniku rekao da se „tko ne *sablazni*“, on mi je rastjerao taj strah riječima: "Pa i *odblaznit* će se". Srdačni pozdrav, uz stisak ruke, mog minsterskog biskupa Letmanna u katedrali 2000. godine, dok je prolazio pored mene, idući u punom, misnom ornatu, s velikom pratnjom, prema glavnom oltaru ... Jubilarne 2000. godine pisao sam molbe "da mi se oprostite" ako sam koga sablaznio i svojoj zajednici u Münsteru i Kapitolu svoje Provinciji. Ne znam jesu li se "objavile" te moje molbe i je li se tko sablaznio!? ... Velika većina mojih dotadašnjih „ovčica“ u slučajnim susretima ili u posebnim zgodama, uvijek me je s radošću pozdravljala i primala... Kasniji, spontani ili namjerni susreti, i to zajedno sa suprugom, s franjevačkom braćom i sestrama, u Bosni bili su vrlo srdačni i radosni, što me je vrlo ugodno iznenadilo i obradovalo. Sve je ovo za me i oslobađajuće, a i ohrabrujuće, pa neka bude "ohrabrujuće" i za svakoga, koji se nalazi u sličnoj stisci kao što je bila moja.

Moja "Bosna Srebrena" danas

Moja biografija je zapravo sva franjevačka, i to bosansko-franjevačka, a ako dozvolite, „bosno-fratarska“. Na nju gledam samo lijepo, dobro, radosno i zahvalno. Fratar me krstio, fratri me učili (sami i preko mojih starijih) vjeri i kulturi, dali mi srednjoškolsko i akademsko obrazovanje i primili me u svoj najviši "djelokrug" da s njima fratrima, mladim i starim živim i radim. I živio sam i radio, kako sam najbolje znao i mogao 44 godine, pa i više. Sve je to bilo i ostalo za me lijepo, dobro i radosno, iako je bilo ono veliko razočaranje, koje je sada prošlost i onaj "bodljikavi trn", koji je nestao. Naravno da sam svima za sva primljena dobra i obogaćivanja duboko zahvalan: i vjeroučiteljima sa župnicima, i profesorima jedne i druge znanstvene institucije, i kolegama sa subraćom starijom i mlađom, pa konačno i posebno svima svojim studentima, koji me i danas bratski susreću i primaju, te napokon i svim našim sestrama franjevkama koje su me svojim radosnim kršćansko-franjevačkim životom obogaćivale, više one mene nego ja njih svojim predavanjima i raznim nagovorima. Sve je to ušlo u moju "bosno-fratarsku" biografiju. Zato na nju ovako gledam i volim je. Ono što je u njoj bilo, ma s koje strane, ne-lijepo, ne-dobro,

ne-radosno i ne-zahvalno milosrdna je Božja ljubav sve izliječila, te sada to više ne postoji ni kao gorko sjećanje, ni kao bolna uspomena, nego samo kao jedan memo-rijal davno prošlog vremena.

Zajednicu "Bosnu Srebrenu", govoreći bez ikakve patetike, volim kao svoju dušu, kako bi rekao Andrić, jer ona je moj duhovni dom i moja duša živi u njoj. Ja doduše tu Zajednicu shvaćam mnogo šire nego se obično misli, kad se rekne ili napiše "Bosna Srebrena". U njoj su za me, ne samo braća I. Reda nego i sestre II. Reda, te sve "samostanske" sestre franjevske III. Reda koje žive i rade po Bosni i drugdje. U moju zajednicu "Bosne Srebrene" ubrajam na poseban način franjevačke sestre i braću, s "framašima", iz Trećeg ili Svjetovnog reda sv. Franje, kao i sve naše bosanske kršćanske duše prožete duhom sv. Franje, pa naravno i one druge kršćansko-evanđeoske duhovnosti. Napokon, tu su i svi drugi ljudi dobre volje, koje volim, mrzeći samo zlo, jer nema Bosne bez franjevaštva.

Redovni „kontakt“ sa Zajednicom održavam i ja i moja supruga (koja je od djetinjstva isto kao i ja "franjevačka duša") preko našeg mjesečnika *Svjetla riječi*. S radošću ga očekujemo svaki mjesec i čitamo „od slova do slova“. Sve nam je u njemu vrijedno i drago, novo i zanimljivo, pa sve pratimo s „ljubavnom“ zauzetošću. Naravno, pojavi se i po koja kritična misao, ali i to je iz ljubavi.

Kolegā iz "užega" kruga nemam puno. S kolegom fra Franjom Čalagom u Kreševu sam ubrzo iza "izlaska" uspostavio kontakt, i taj kontakt je srdačan kao i prije. Sad je tu i kolega Tomislav Međugorac († 2012), pa su susreti još zanimljiviji i življi, a uvijek nalazimo baš "zajednički jezik" u svemu. Kad god mi se pruži prilika "trknem" u Kreševo. Isto je i s kolegom Kalfićem († 2012) kojega sada malo teže „ulovim“, ali onaj prvi susret s njim u našem dragom Olovu od prije par godina je nezaboravan. Posjetim također i subraću na grobljima, te se u molitvi dobro porazgovorim s njima. Posebno dobar i srdačan odnos imam s prijateljem iz mladenačkih dana u Sarajevu, kasnijim upornim entuzijastom za sve katoličko i velikim patnikom za sve hrvatsko, vlč. don Antom Bakovićem kojega u Zagrebu posjetim kad god mogu.

Prijatelji i znanci reagirali su različito na moj "izlazak": neki ravnodušno i s osuđivanjem, a većina solidarno i s odobravanjem. Bliza rodbina, braća i sestre, njih šestero, reagirali su, kratko rečeno: ravnodušno ili s negodovanjem, pa i s osuđivanjem, uz iznimku jedne sestre kojoj se sada približava još jedna. Jedinu ujaku, koji je ostao iz prvoga kruga daljne rodbine (pokoj mu vječni!), primio me je ubrzo iza "izlaska" s najvećom radošću, a moju Mariju nazvao "snajka", što joj je bilo vrlo drago. Njegova kćerka, ugledna članica "Družbe Marijinih sestara, čudotvorne medaljice" i provincijalka te Družbe po drugi put, koja je u meni godinama gledala uzor redovničkog života, a koju sam nakon 40 godina ove godine ponovno susreo, primila nas je s razumijevanjem i "rođački". Na moj upit: "Jesi li mi oprostila?" (mислеći na svoj „izlazak“), odgovorila je: "Ako si ti sebi oprostio i ja ti opraštam". A ja sam sebi „oprostio“, jer se čvrsto nadam da mi je Bog oprostio. Jedna bratična, a ona je jedina iz drugog koljena bliže rodbine, s nama je uspostavila kontakt nakon mog „odlaska“. Muž joj i sinovi primaju nas oboje uistinu s razumijevanjem i ljubavlju kao „svoje“, kao pravu strinu i stricu. Možda će joj se još netko priključiti, ali to je nada. Za ostalu takvu rodbinu ne

znam kako reagiraju, ali za neke, iz istoga koljena, kojima smo i te kako oboje mnogo u nevolji pomagali i uistinu pomogli, znam da su prema nama ne samo hladni i ravnodušni, nego i grubo nezahvalni, pa i nepravedni. Ali što ćemo? Ima nas svakakvih. "Teško Bogu s nama ovakvima!"

Budućnost "Bosne Srebrene"

U krćanskom "vjeronadoljublju" vidim svijetlu budućnost "Bosne Srebrene". No, ja pri tome shvaćam, kako sam već gore negdje rekao, Bosnu Srebrenu u širem smislu. Ona već jest nadahnuta krćansko-franjevaćkom karizmom, ali to treba sve više i više biti, jer ta karizma može sve nas povezati u jednu dublju Zajednicu. Čvrsto se nadam i duboko vjerujem u žarkoj ljubavi prema franjevaćkoj Bosni, da će u njoj uvijek biti obićnih franjevaćko-evanđeoskih duša i onih koji će im, nadahnuti posebnom evanđeoskom karizmom, prednjaćiti u ostvarivanju Evandjelja. Ipak, ponekad mi se pojavi crna slutnja, na temelju iskustava iz zapadne Europe, da bi se broj ovih zadnjih, u odnosu na dosadašnje stanje, mogao smanjivati, pogotovo kad se uzme u obzir da se broj katolika u Bosni prepolovio. Za mene osobno, a sigurno i za mnoge druge, strašno bi bilo i pomisliti, da može nestati jedan naš samostan, na primjer moj sutješki, kao što je na primjer usred katolićkog Münstera nestao, bez ikakva spomena, glasoviti franjevaćki samostan skupa s Teološkim fakultetom, a u prostorima u kojima je i Hrvatska katolićka misija i njeni svećenici, pa i ja osobno, imali dugo svoje boravište. Nažalost ima i drugdje sličnih primjera. Da se to i nama ne bi dogodilo, mislim da u budućnosti treba staviti naglasak na pravno-ekonsko formiranje i organiziranje „Bosne Srebrene“ kao franjevaćkih zajednica svih denominacija na tlu naše Bosne.

Udruga đaka visoćke gimnazije

Kad sam se učlanio u ovu Udrugu, osjetio sam odmah da me cijenate i volite. Ne znam toćno kad sam saznao za ovu Udrugu, ali od onoga ćasa, kad sam za nju saznao, u sebi sam odmah to „udruživanje“ ocijenio kao veliko, vrijedno i znaćajno, i za sve njene ćlanove osobno i za širu franjevaćku zajednicu u Bosni. Kad mi je kolega dr. Međugorac preporučio učlanjivanje u ovu Udrugu i ponudio pomoć pri tome, ako bude potrebna, bio sam radostan. Kad sam se „učlanio“, odnosno kada ste me primili preko svoje ondašnje Uprave bilo mi je veoma drago. O razlozima te radosti, kao sociolog, mogao bih dosta reći, ali ostanimo sada samo pri ovoj mojoj konstataćiji. Ovu sam radost doživljavao sve dublje i dublje na našim druženjima. (Ima nešto ćudno, ćudnovato i ćudesno u samoj ćinjenici "biti đak Franjevaćke klasićne gimnazije u Visokom". To bi trebalo sociološko-religijski pobliće ispitati. Meni je sa znanstvenog motrišta npr. veoma zanimljivo da me veoma cijene, ma upravo vole, i oni ćlanovi naše Udruge koje ja uopće nisam poznao, a ni oni mene. Ja za njih uopće nisam ćuo, a ni oni za mene, a ipak smo se odmah "našli" upravo na temelju te ćinjenice. Dakle, sama ćinjenica „biti đak te gimnazije“ je jedna vrednota koja nas povezuje. Ćime, kako, zašto??? Upravo bi to trebalo ispitati i analizirati.)

Ovim svojim gore iznesenim osobnim stavom o vrijednosti naše Udruge, bar sam nešto rekao i o njenoj objektivnoj vrijedosti i važnosti kao „društva“, kao organizirane zajednice. S jedne strane njena je „organiziranost“ upravo toliko koliko je potrebna: ne guši življenje zajedničke vrednote zakonima i kaznama, a s druge strane ipak ne dozvoljava da se življenje zajedničke vrednote raspline u neki puki, bezobvezni, lijepi osobni osjećaj. Plodove te „organiziranosti“ svatko može vidjeti. Oni koji su stvorili ovu Udruhu kao „organiziranu zajednicu“ snagom zakona solidarnosti, zaslužili su po zakonu subsidijarnosti od „nadređene zajednice“, a to je u našem slučaju Uprava provincije „Bosne Srebrena“, bar nekakvu nagradu za to.

Vjeronadoljublje

Nadnaravne, uljevene, bogooblične kreposti, na krštenju nam darovane, bitne su za kršćanski život, pogotovo za franjevčki. One su u franjevštvu još i karizmatične zbog Franjinog primjera. One su za mene uvijek bile bitni moto u životu. Sâm termin „vjeronadoljublje“ stvorio sam ja, kao nov, nadahnut svojim Marulom. On je, naime, svoju etiku koju je prikazao u svom „Evangelistaru“ sveo na teologalne kreposti vjeru, nadu i ljubav, u koje je „unutra“ uključio, a ne samo izvana dodao kao neki drugi, pa i oni veliki teolozi, i kardinalne kreposti „razboritost, jakost, pravednost i umjerenost“, davši tako još prije 500 godina jedan jedinstveni i neobični prikaz kršćanske etike. Ja sam to eto nazvao, mislim teološki posve ispravno i logično zbog bitne neodjeljivosti jedne od druge, a nadam se ne protiv duha hrvatskog jezika, jednom riječju „vjeronadoljublje“, te to uzeo davno kao svoj životni moto.

Ako pak sada smijem biti još malo intimnije pobožan, spremajući se s tim motom na „exitus“ i „transitus“, onda s Dobrišom Cesarićem, izmijenivši ga malo, molim ovako:

*Vjeronadoljublja pun ja gledam
svog života sve tu kraću svijeću
u devetome svome desetljeću.*

*Njezin plamen titra, svete sjene
oko mene pobožno se kreću
u devetome tome desetljeću.*

*Tek još malo pa je vidjet nećeću
jer mi oči k Nebu se okreću
gdje ću živjet svoju vječnu sreću.*

Vodice, 10. 10. 2010.

HIMNA VIŠOČKIH ĐAKA

»Višočki smo đaci mi«

Tekst: Ivo Živković
Glazba: Rajko Radišić

Pokretno

ZBOR

1. Vi - soč - ki smo da - ci mi, svi smo na to po - nos - ni. Sje - me - ni - šta
2. Us - po - me - ne dra - ge sve u sje - ča - nju os - tat' će ka - o di - van
3. Lju - bit', mo - lit' i ra - dit', u mi - ru sa svi - ma bit'; vo - ljet' Bo - ga,
4. Ho - dec' sta - zom du - ha tog, ne - ka uz nas bu - de Bog! Ne - ka ču - va

PRATNJA

5

Refren:

to - pli dom no - si - mo u sr - cu svom. Za - pje - vaj - mo za - to sad
Bož - ji dar i ži - vo - ta na - šeg čar.
na - rod svoj, os - ta - o je za - vjet moj.
rod - ni dom, Sje - me - niš - te u Vi - so - kom!

Refren:

10

na - šu him - nu svi u sklad; ne - ka zna - ju lju - di svi: »Vi - so - čki smo da - ci mi!«

KONVIKT

Dajana Ćosić

Zgrada Konvikta i dio zemljišta vraćeni su Franjevačkoj klasičnoj gimnaziji 2005. godine, nakon što su 60 godina bili u posjedu Narodne Armije. Tada se još nije znalo u koju će svrhu služiti zgrada Konvikta, međutim, godine 2007. donesena je odluka o ponovnom otvaranju Franjevačke klasične gimnazije za vanjske đake s jedinom novinom, a to je da školu sada mogu pohađati i djevojke, po prvi puta u povijesti škole. Tako u jesen 2007. godine u Visoko dolaze prvi vanjski đaci poslije rata, a među njima sam bila i ja.

Dan kada sam došla u Visoko ostao mi je duboko urezan u sjećanje, bio je to početak jednoga novog razdoblja u mom životu i rekla bih najljepšeg, barem zasad. Prije toga nisam nikad bila u Visokom niti sam znala kakva je škola. Čula sam samo da je jako teška pa sam osjećala strah, ali ne samo zbog toga. Bio je to prvi put da sam morala otići od svoje obitelji i svoga grada te se naviknuti na drugačiji način života i steći nove prijatelje. Iz moga grada, Busovače, bila je još jedna djevojka koju tada skoro nisam ni poznavala, a koja je kasnije postala prijateljica, onakva kakvu Visoko stvara, prijateljica s kojom si vezan na neki poseban način. Roditelji su otišli, a mi smo ostali sami. Jedino na što sam mislila bio je petak, dan kada ponovno idem kući. Međutim, počela sam se upoznavati i s drugima koji su tu došli i koji su bili u jednakoj situaciji kao i ja pa mi je bilo mnogo lakše. Bilo je ih je iz svih dijelova Bosne i Hercegovine. Djevojke su bile smještene u sestrinskoj kući, a dječaci u gostinjskoj jer Konvikt još nije bio spreman za useljenje. Prvog dana škole upoznali smo se i s ostalim đacima koji su bili iz Visokog te išli s nama u razred. Imali smo raspored kojeg smo se morali pridržavati što nam često i nije išlo od ruke. Prijepodne smo imali nastavu, zatim ručak, nešto slobodnog vremena kojeg nam je uvijek bilo malo, a onda šutnju. Oni kojima sam prepričavala doživljaje svoga prvog tjedna u Visokom uvijek su začuđeno pitali što je to šutnja. A ja sam svaki put morala objašnjavati kako je to vrijeme kada svi zajedno sjedimo u učionici i učimo. U tišini. I svi su odmahivali glavom i govorili kako oni nikad ne bi mogli učiti na taj način. Ali, mi jesmo. Istina, jako teško jer smo uvijek nekako imali više tema za razgovor za vrijeme šutnje nego u slobodno vrijeme, ali vremenom smo se naviknuli. Stariji su nas učenici, sjemeništarcu najviše upozoravali na klasične jezike, latinski i grčki koji su se u Franjevačkoj klasičnoj gimnaziji učili sve četiri godine i to po tri sata tjedno. Toga smo se svi bojali, ali nam je naravno jako zanimljivo bilo kada smo ih počeli učiti, pogotovo grčki jer smo znali da smo jedni među rijetkima u BiH koji imaju priliku detaljnije učiti klasične jezike te čitati originalne tekstove na tim jezicima. Naravno, nismo samo imali školu i učenje. Imali smo mogućnost igrati neki sport ili ići na zbor, svirati neki instrument ili pak ići na likovnu sekciju. Za svakoga je bilo ponešto, samo ako je htio. Treće smo se godine uselili u Konvikt koji je bio potpuno obnovljen. Napokon smo imali svoju zgradu u kojoj smo imali mogućnost za sve aktivnosti kao i prije, samo s više prostora. Kad smo se preselili u Konvikt,

morali smo svaki vikend ići kući, osim onih koji su živjeli dalje. Konvikt se polako punio sa sve više đaka i došlo je vrijeme da se i isprati jedna generacija, tj. prva generacija vanjskih đaka poslije rata. Maturiralo nas je dvanaestoro iako je na početku bio upisan skoro dvostruki broj. Ali, tako to biva u Franjevačkoj klasičnoj gimnaziji. Netko ode svojevrijem jer se ne može prilagoditi načinu života, a netko ode jer mora, najčešće zbog lošeg uspjeha u školi. Ti rastanci su uvijek bili teški, čak i ako je netko proveo samo kratko vrijeme u Visokom. Uvijek smo govorili da Visoko (kad kažem Visoko mislim na zajednicu Franjevačke klasične gimnazije) ima nešto što se ne može objasniti, nešto što ne može razumjeti netko tko nije proveo neko vrijeme tamo, nešto što nas je uvijek držalo nekom posebnom vezom. Možda su to svi oni lijepi trenuci koje smo proveli zajedno ili možda i više svi teški trenuci kojih je bilo, a itekako ih je bilo. Imali smo jedni druge i što je najvažnije još uvijek imamo jedni druge iako je svatko krenuo svojim putem.

Nadam se da će to isto nositi sa sobom i generacije koje su ostale iza nas, a njihov se broj svake godine povećava. Tako se ove školske godine 2012/2013. u prvi razred upisalo 35 vanjskih đaka te su raspoređeni u dva prva razreda (I.b i I.c). Prošle su godine bila također dva razreda, ali se taj broj smanjio te je ostao jedan razred (II.b/c.) koji broji 30 đaka. Treću godinu (III.b) pohađa 21 đak, a četvrti (IV.b) 12 đaka. Ukupan broj je 98 đaka. U Konviktu je smješteno 69 đaka od kojih je 36 dječaka i 33 djevojke.

Pjesma nad pjesmama Izbor pjesama VIS-a Jukić

Uredništvo

Nakon više godina napornog rada na projektu nosača zvuka franjevačke duhovne glazbe, možemo s radošću izvijestiti članove Udruge da je projekt završen upornim radom članova užeg vodstva Udruge. Ovdje ćemo vam donijeti osnovne podatke o nosaču zvuka čije je naslov prema biblijskoj mudrosnoj knjizi „Pjesma nad pjesmama“. Nosač zvuka sadržava dvanaest pjesama od kojih su dvije posljednje ostavljene za pjesme aktualnog sastava VIS-a Jukić u čije je ime objavio pjesme fra Anto Kovačić. Druge pjesme i izvođači su: 1. *Pjesma nad pjesmama* izvodi Tereza Keso-vija, 2. *Negdje mi netko* izvodi Nina Badrić, 3. *Eli! Eli! (Na križu moje Bosne)* izvodi Ivan Mikulić, 4. *U novi dan bez imena* izvodi – Ivana Vrdoljak – Vanna, 5. *Nađeni Bog* pjeva Ivana Husar Mlinac, 6. *Uhapšen u svojoj magli* izvodi Doris Dragović, 7. *Kada budem velik kao mrav* izvodi Željko Bebek, 8. *Nikad (Kad polomim svoj brda)* izvodi Marija Husar Rimac, 9. *Ovdje ja* izvodi Zorica Kondža, 10. *Pjesma za druge (Ana)* izvodi Kemal Monteno, 11. *Kada ptice polete pjeva* – fra Anto Kovačić, 12. *Eli! Eli! Lamâ azâvtani* pjeva fra Anto Kovačić.

Nakladnici su: Udruga đaka Franjevačke klasične gimnazije Visoko i Cro sacro (Hrvatski katolički radio i Croatia records), a sunakladnici: Franjevački medijski centar Svjetlo riječi Sarajevo i Hrvatsko kulturno društvo Napredak, Sarajevo. Donatori za nosač zvuka franjevačke duhovne glazbe su *Wienagrupa* d.o.o. tvrtka Ante Franjičevića, *Tehnomont* d.o.o. tvrtka Ferde Širića, *BIT centar za prevodjenje* d.o.o. tvrtka Marinka Tomića te *Croatia osiguranje* d.d. Ovdje je potrebno istaknuti da su na omotnicu nosača zvuka stavljani oni donatori koji su donirali 15.000,00 kuna i više, a među druge donatore koji su donirali znatna novčana sredstva svakako treba navesti građevinski obrt *Idovac* Stipe Beškera). Medijski pak pokrovitelji su: Hrvatski katolički radio, Radio Marija, Radiopostaja „Mir“ Međugorje, Večernji list. Za ovu knjižicu kratku povijest VIS-a Jukić priredio je glazbeni urednik Slavko Nedić, posebna zapažanja o nastajanju albuma napisao je aranžer Ante Gelo, a svrhu objavljivanja albuma predstavio je predsjednik Udruge đaka Franjevačke klasične gimnazije Visoko Vine Mihaljević.

Tako Nedić piše da je „franjevački studentski instrumentalni sastav duhovne glazbe VIS Jukić na Franjevačkoj teologiji u Nedžarićima iz Sarajeva nastao 1969. godine. Prvu postavu činili su fra Rudo Barišić, fra Šito Ćorić, koji su svirali gitare, bas gitaru svirao je fra Ivan Marić, a ubrzo im se pridružio i bubnjar fra Slavko Novokmet. U početku su redovito svirali na nedjeljnoj studentskoj misi u 11 sati u franjevačkoj crkvi sv. Ante na Bistriku u Sarajevu te tako postali sarajevskom glazbenom atrakcijom. Nastupali su skoro na svim mladim misama i duhovnim događajima širom Bosne i Hercegovine. Početkom 80-tih prošloga stoljeća u postavi VIS-a Jukić svirali su fra Ivan Opačak, fra Mirko Filipović, fra Nikica Zlatunić i fra Ivo Marko-

vić. Ta je generacija „Jukićevaca“ 1982. godine snimila i prvi album Jukića (LP i kaset) „Tko me to nepoznatog voli“. Osim tog albuma kasnije generacije „Jukićevaca“ snimile su još tri albuma: „Uhapšen u svojoj magli“ (1991), zatim „Povratak“ (1996) te „Ljubav koja mijenja svijet“ (1999). Objavljena je i jubilarna kompilacija „Jukić 25 godina“ (1995). VIS Jukić djeluje i danas budući da njegovim novim članovima postaju studenti novih generacija Franjevačke teologije u Sarajevu. Pet glazbenih albuma, brojni nastupi i status najznačajnijeg duhovnog sastava Bosne i Hercegovine uistinu pokazuju da je prvotno glazbeno okupljanje trojice mladih franjevaca s ciljem slavljenja Boga gitarama uistinu bilo ispravno i opravdano. Iza VIS Jukića ostale su također brojne pjesme od kojih su neke postale pravi biseri hrvatske duhovne glazbe te su nezaobilazne dio repertoara mnogih duhovnih sastava na Misama ili susretima mladih.“

Aranžer Ante Gelo je istaknuo da je „objavljivanjem glazbenog nosača zvuka franjevačkog sastava VIS-a Jukić iz Sarajeva, naša želja da što više ljudi čuje i upozna pjesme VIS-a Jukić, jer mislim da je to vrijedna kulturna i duhovna baština koju valja sačuvati i prenijeti novim generacijama. Osobno gledajući, najveće bogatstvo našao sam u sadržaju pjesama. Upravo zbog ozbiljnosti i težine tekstova bilo mi je jasno da ćemo trebati ozbiljne vokale i velike interprete, što mi je bio poseban izazov. Stoga želim zahvaliti svim vokalistima koji su otvorena srca i s velikom profesionalnošću prihvatili sudjelovanje na ovom projektu nosača zvuka franjevačke duhovne glazbe. Važno je naglasiti strpljenje, snažnu volju i entuzijazam g. Vine Mihaljevića te nesebičnu volju i predivnu muzikalnost Ivane Husar bez koje vjerojatno nikad ne bismo dovršili ovaj projekt. Tu bih još spomenuo meni posebno važne glazbenike: Roberta Vrbančića, Marka Matoševića i Gorana Kovačića te Mariju Husar i Djordjiju Palić. Također moram spomenuti i Lidiju Samardžiju čiji su volja, poticaj i vizija nama predragocjeni. Nadam se da će ovaj album franjevačke duhovne glazbe naći svoj put te da će ispravno tumačiti glazbu i ozbiljnost izgovorene riječi.“

Predsjednik pak Udruge predstavio je svrhu nosača zvuka: „Udruga đaka Franjevačke klasične gimnazije Visoko iz Zagreba, unutar humanitarnog i kulturnog projekta „Pjevajmo zajedno s Crkvom i narodom u Bosni i Hercegovini,“ iz bogatog kulturnog i duhovnog naslijeđa franjevačkog sastava VIS-a Jukić s Franjevačke teologije Nedžarići iz Sarajeva objavljuje album Pjesma nad pjesmama - izbor iz pjesama VIS-a Jukić. Humanitarni i kulturno-društveni ciljevi objavljivanja albuma jesu didaktičko opremanje „Centra za odgoj i obrazovanje djece i mladeži s poteškoćama u razvoju - Nada“ u Kovačima pokraj Tomislavgrada, potpora za odgoj i izobrazbu siromašnih đaka i studenata na franjevačkim učilištima Bosne Srebrene te potpora „Zakladi za stipendiranje“ Hrvatskog kulturnog društva Napredak iz Sarajeva. Svrha je projekta usmjerena prije svega na djecu s posebnim potrebama i na odgoj i obrazovanje siromašnih đaka i studenata. U ime Udruge zahvaljujem na suradnji bosanskohercegovačkim franjevačkim provincijama kao i na pravima koje je franjevačka provincija Bosna Srebrena ustupila Udruzi za objavljivanje ovoga albuma. Također zahvaljujem aranžerima, izvođačima, voditeljima glazbenih studija, urednicima i producentima, donatorima i medijskim pokroviteljima te svima koji su dobrim i korisnim

savjetima na bilo koji način sudjelovali u ostvarenju ovoga albuma. Na kraju napominjem da se u priloženoj knjižici tekstovi pojedinih autora donose u izvornom obliku, a zbog glazbene interpretacije neki tekstovi neznatno su skraćeni ili oblikovani.“

Poštovani prijatelji, dobročinitelji i članovi Udruge đaka Franjevačke klasične gimnazije Visoko iz Zagreba, što vam poželjeti doli ugodno slušanje franjevačke duhovne glazbe i još jednom HVALA svima koji su radili na ideji i ostvarenju navedenog nosača zvuka. Drugi pak projekt Udruge – nosača zvuka male povjesnice Bosne Srebrene (takav je bio radni naslov upočetku), donijet ćemo knjižicu koju je priredio, a i cijeli projekt inicira i osmislio Jozo Džambo.

Memorabilia Bosne Srebre

Drugi projekt Udruge „Memorabilia Bosne Srebre“ je u svojoj završnoj fazi. Naime, snimljeni su tekstovi u studiju koje čitaju Joško Ševo i Despot Dragan, dramski umjetnici s Dramske akademije iz Zagreba. Navedeni projekt ima dva nosača zvuka od kojih su tekstovi autora fra Nikole Lašvanina, fra Filipa Lastrića, fra Bone Benića, fra Marijana Bogdanovića i fra Ivan Frano Jukić (Slavoljuba Bošnjaka) na prvom cd-u, a na drugom tekstovi autora fra Grge Martića, fra Jake Baltića, fra Bone Ravlića i fra Ljube Lucića. Nakladnici su: Udruga đaka Franjevačke klasične gimnazije Visoko, Zagreb, franjevačke provincija Bosna Srebrena i HKD Napredak. Izbor tekstova i uvodne komentare napisao je Jozo Džambo, suradnik na projektu Srećko M. Džaja, lektor tekstova Ivo Pranjković, čitači Joško Ševo (tekst) i Dragan Despot (uvodni komentari), glazba Ante Gelo, grafičko oblikovanje Vlatko Blažanović i tehnička realizacija: Studio Ante Gelo. U daljnjem tekstu, donosim malu knjižicu koju sam priredio uz nosač zvuka u kojoj su uz uvod u tekstove kratko predstavljene autori.

Slijedeći samostansku tradiciju zapadne crkve i franjevci Bosne Srebre su manje ili više sustavno tijekom stoljeća vodili kronološke zapise ili ljetopise i čuvali ih brižno kao jedno od svjedočanstava svoje opstojnosti i povijesnog identiteta.

Ljetopisi su pisani za internu uporabu pojedinih samostana odnosno provincije kao šire zajednice, ali uvijek i s intencijom da i za buduća pokoljenja zabilježe i prenesu ono što je iz perspektive autorā *memorabilis*, to jest zapamćenja vrijedno. Iako ovi spisi imaju „obiteljski“ karakter, oni i sadržajem i porukom daleko nadilaze samo prividno uski prostor na koji su usredotočeni. Oni su ne samo dokumenti dramatične povijesti franjevačke bosanske zajednice i uopće bosansko-hercegovačkoga društva nego i svjedočanstvo obrazovnog nivoa autorā, njihova poliglotskog pedigreā, stupnja informiranosti o vanprovincijskim zbivanjima, njihove načitanosti, te pripovjedačkog i književnog dara.

Znajući za vrijednost ljetopisa kao izvora njihove su dijelove već prvih desetljeća protekloga stoljeća objavili Ćiro Truhelka i Julijan Jelenić. Međutim, sustavna kritička i cjelovita izdanja slijede tek od 1970ih godina trudom polihistora dr. fra Ignacija Gavrana (1914–2009). Naklada „Synopsis“ (Sarajevo, Zagreb) izdala je 2003. komplet od pet knjiga franjevačkih ljetopisa, najavljujući tim projektom i daljnja izdanja izvora bosanske franjevačke pismenosti.

Ovim tekstovima mogu se danas koristiti razne znanstvene discipline, od historiografije sa svim svojim granama do etnologije i jezikoslovlja. U smislu franjevačke bosanske povjesnice ovdje prezentirani odabir tekstova nužno je samo fragmentaran i samo djelomično reprezentativan. Izbor se ravna prema kriterijima čitljivosti, to jest razumljivosti kakve zahtijeva audio medij. Slušateljima se želi u ovom obliku ponuditi uvid u ovaj iznimno važni segment bosansko-hercegovačke pismenosti i franjevačke prisutnosti na prostorima njihova djelovanja.

Jozo Džambo

Fra Nikola Lašvanin, (Lašva kraj Travnika, oko 1703 – Jajce, 2. IX. 1750). O životu fra Nikole Marčinkušića, po mjestu rođenja Lašvi kod Travnika zvanog Lašvanin, zna se vrlo malo. Osnovnu izobrazbu dobio je u samostanu Fojnica, a studij teologije apsolvirao u Italiji. Bio je odgojitelj i učitelj klerika u Fojnici. U svojoj redovničkoj zajednici slovio je kao „pater aggregatus“, što je bio počasni naslov za uglednije članove. God. 1748. putovao je s F. Lastrićem u Beč s namjerom da carici Mariji Tereziji izloži potrebe i poteškoće svoje provincije i katoličkoga puka u Bosni.

Njegovo djelo *Kronika aliti uspomena do vikova svega svijeta* slovi kao „ljetopis“, premda, strogo uzevši, tome spisateljskom ostvarenju ne priliči ta žanrovska odrednica. Lašvaninov „Ljetopis“, koji počinje s biblijskim izvještajem o stvaranju svijeta, zapravo je zbornik različitih priloga od kojih je najveći doduše kroničarski, ali ne originalan spis nego uglavnom slobodna preradba *Kronike aliti szpomena vszega szvieta vikov* Pavla Rittera Vitezovića, objavljene prvi puta u Zagrebu 1696. godine. Unatoč tome djelo ima svoju povijesnu, književnu i jezičnu vrijednost. Suvremeni će čitatelj u raznim ljetopišćevim zapažanjima i tumačenjima otkriti mnoge zanimljive slike iz života i mentaliteta bosanskih katolika kao i njihovih dušobrižnika iz prve polovine 18. stoljeća, a jezikoslovci u primjerima ikavice imati dragocjen izvor za proučavanje hrvatskoga jezika 18. stoljeća. • *Ljetopis*. Priredio, latinske i talijanske dijelove preveo, uvod i bilješke napisao dr fra Ignacije Gavran. (= Biblioteka Kulturno nasljeđe). Sarajevo: Veselin Maselša 1981. – 2. izdanje Sarajevo, Zagreb: Synopsis 2003 (Biblioteka Iz Bosne Srebrene).

Fra Filip Lastrić (Očevija kraj Vareša, 1700 – Sutjeska, 19. IV. 1783) U povijesnoj galeriji bosanskih franjevaca jedno od najznamenitijih imena jest ime fra Filipa Lastrića, po rodnome mjestu Očevija kod Vareša zvanog i Očevac. Nakon studija u Italiji obnašao je osim lektorske, dakle profesorske dužnosti u Požegi također službu provincijala provincije Bosne Srebrene. Međutim, najveću zaslugu i trajni spomen stekao je svojim historiografskim radom, u prvome redu djelom na latinskom jeziku *Epitome vetustatum Provinciae Bosniensis* (Venecija, 1762.) – „Pregled starina bosanske provincije“. Djelo je nastalo kao apologetski spis, to jest obrana povijesnih prava Bosne Srebrene koja je prilikom podjele 1757. s ranga provincije trebala biti degradirana na stupanj kustodije, dakle niže redovničke zajednice. Lastrićev metodološki pristup, način izlaganja i argumentacije osigurali su mu s pravom atribut začetnika kritičke historiografije u Bosni i Hercegovini.

Osim povjesničkih napisao je i nekoliko filozofskih, književno-teoloških i za pastorizaciju „priprostotog puka“ prikladnih djela: *Testimonium bilabium*, *Nediljnik dvostruk*, *Kratak način činiti put križa* i *Od'uzame* („vazda u nidri uzase imat, i nositi krušca za malane“). Imao je udjela i u nastanku monumentalnog djela *Illyricum sacrum* crkvenog povjesničara isusovca Danijela Farlatija. Lastrić je umro u 83. godini života u samostanu Kraljeva Sutjeska. • *Pregled starina bosanske provincije*. Uvod i komentar Andrija Zirdum. Preveli s latinskog i talijanskog Šimun Šimić i Ignacije Gavran. (= Biblioteka Kulturno nasljeđe). Sarajevo: Veselin Maselša 1977. – 2. izdanje Sarajevo, Zagreb: Synopsis 2003 (Biblioteka Iz Bosne Srebrene).

Fra Bono Benić (Čatići kraj Visokoga, oko 1708. – Sutjeska, 25. III. 1785) Fra Bono Benić, franjevac čiji život i djelovanje pripadaju 18. stoljeću, obnašao je sve funkcije koje je njegova redovnička zajednica imala na raspolaganju. Nakon studija u Italiji predavao je filozofiju u Šibeniku i Zaostrogu, bio učitelj novaka u Sutjesci, gvardijan u Sutjesci, Kreševu i Fojnici, župnik u Varešu, definitor, kustod i u dva navrata provincijal Bosne srebrenne. Ponudu iz Rima da preuzme službu apostolskog vikara nije prihvatio. Putujući u Valenciju na opći sabor Franjevačkoga reda Benić se zadržao u Rimu 1767–68. gdje je u Kongregaciji za širenje vjere podnio izvještaj o teškim prilikama u Bosni. Izvještaj je mogao potkrijepiti i vlastitim iskustvom u ophođenju s osmanlijskim vlastima. Kada su, naime, ove vlasti optužile franjevce da su krivi za prodor austrijske vojske do Banje Luke 1737. godine, on je bio onaj koji je stao u obranu svoje provincije i bio stoga izložen represalijama.

U memoriji svoje provincije Benić, međutim, vrijedi prije svega kao pisac kronike pod nazivom *Protocollum conventus Suttiscae*, to jest ljetopisa matičnog samostana Kraljeve Sutjeske. Svojim žanrovskim kvalitetama i sadržajem ovo djelo daleko odskače od drugih kroničarskih zapisa. Kao ljetopisac Benić u retrospektivi uzima u obzir dakako i ranije događaje iz povijesti Bosne i franjevačke zajednice, ali težište svojih kazivanja stavlja na zbivanja svoga vremena i u tome se pokazuje kao izvrstan promatrač i pripovjedač.

• *Ljetopis sutješkog samostana*. Priredio, latinske i talijanske dijelove preveo, uvod i bilješke napisao prof. dr Ignacije Gavran.(= Biblioteka Kulturno nasljeđe). Sarajevo: Veselin Masleša 1979. – 2. izdanje Sarajevo, Zagreb: Synopsis 2003 (Biblioteka Iz Bosne Srebrenne).

Fra Marijan Bogdanović (Kreševo, 23. XI. 1720 – Kreševo, 7. I. 1772) Nakon studija u Napulju Bogdanović je pet godina predavao filozofiju i teologiju u Dubrovniku, a zatim bio odgojiteljem novaka u Kreševu i gvardijan u istome samostanu. U svojoj provinciji obavljao je također dužnosti vizitatora i kustoda. Godine 1767. imenovan je apostolskim vikarom u Bosni i Hercegovini i u tom svojstvu u više navrata pohodio župe povjerenog mu područja. U njegovim izvješćima s vizitacijā koje je slao u Rim 1768. i 1771. godine sadržani su ne samo statistički podaci o stanju katolika u Vikarijatu nego i informacije o općem stanju u zemlji u uvjetima osmanlijske vladavine, te niz zanimljivih zapažanja etnološkoga i etnografskoga karaktera. (Izvješće iz 1771. objavio je fra Mijo Batinić u *Starinama JAZU* 1885. godine).

Od 1765. do 1771. Bogdanović je vodio ljetopis kreševskoga samostana, kroniku pisanu najvećim dijelom na latinskom jeziku s mnogim natruhama talijanskog jezika što je posljedica autorova školovanja u Italiji. Ljetopis počinje godinom 1765. kada je na blagdan Uskrsa izbio požar i uništio mjesni samostan i crkvu. Nakon Bogdanovićeve smrti dugo vremena ljetopis nije dalje vođen; tek u 19. stoljeću ovaj posao nastavili su fra Marijan i fra Anđeo Šunjić koji su pokušali nadoknaditi propušteno, rekonstruirajući događaje prema raznim izvorima. Ljetopis je u cijelosti objavio fra Julijan Jelenić u *Glasniku Zemaljskog muzeja u BiH* 1917. godine.

• *Ljetopis kreševskog samostana (1765–1817). Izvještaj o pohodu Bosanskog vikarijata 1768.* Priredio, latinske i talijanske dijelove preveo, uvod i bilješke napisao prof. dr Ignacije Gavran. (= Biblioteka Kulturno nasljeđe). Sarajevo: Veselin Maselša 1984. – 2. izdanje Sarajevo, Zagreb: Synopsis 2003 (Biblioteka Iz Bosne Srebrene).

Fra Ivan Franjo Jukić (Slavoljub Bošnjak) (Banja Luka, 8. VII. 1818. – Beč, 20. V. 1857) U tipologiji bosanskih franjevaca Ivan Franjo Jukić pripada onima *tragične* biografije. Školovao se u Fojnici, Zagrebu, Veszprému i Dubrovniku, a kao dušobrižnik djelovao u Fojnici, Sutjesci, Docu, Sarajevu i dr. Bio je prosvjetitelj, putopisac, publicist, sakupljač narodnoga blaga, inicijator školstva i opismenjavanja, redovnik koji se napajao idejama prosvjetiteljstva i ilirskoga pokreta i u duhu toga programa pokrenuo prvi bosansko-hercegovački časopis *Bosanski prijatelj*. Znamenito je također njegovo djelo *Zemljopis i poviestnica Bosne*, objavljeno pod pseudonimom Slavoljub Bošnjak u Zagrebu 1851. Krojio je planove za osnivanje domaćih tiskara, knjižnica, narodnih čitaonica i muzeja. Njegovo kulturno nastojanje imalo je i političke implikacije, izražene posebno u proglasu *Želje i molbe kršćana Bosne i Hercegovine sultanu Abdul-Medžidu* (1850). Blizina carskom seraskeru Omer-paši Latasu koji ga je optužio za panslavizam stajala ga je 1852. izgnanstva u Carigrad, tragedija koju je literarno artikulirao u putopisu „Putovanje iz Sarajeva u Carigrad“. Sa zabranom povratka u Bosnu i od mladosti boležljiv, dospio je preko Đakova u Beč gdje je i umro. Pokopan je na St. Marxer Friedhof u grobnici za siromašni svijet u samoj blizini grobnice W. A. Mozarta.

Živio je samo 39 godina, ali je iza sebe ostavio djelo koje je nezaobilazno u političkoj, kulturnoj i književnoj povijesti Bosne i Hercegovine.

• *Zemljopis i poviestnica Bosne* Slavoljuba Bošnjaka. U Zagrebu: Bèrztotiskom narodne tiskarnice dra. Ljudevita Gaja 1851. – Ivan Franjo Jukić: *Sabrana djela*. knj. I-III. Izbor i redakcija Boris Ćorić. Sarajevo: Svjetlost 1973.

Fra Grga Martić (Rastovača kraj Posušja, 24. I. 1822 – Kreševo, 30. VIII. 1905) Rođen u hercegovačkom selu Rastovači, došao je kao dječak Mato u franjevački samostan u Kreševu, gdje je i umro u 83. godini života. Školovao se na mađarskim učilištima i u Zagrebu, a dušobrižničku službu vršio u Kreševu, Osovi, Sarajevu i Ponijevu kraj Novoga Šehera. Bio je pristalica ilirskoga pokreta i suradnik *Danice ilirske*, te stajao u prijateljskim i književnim vezama s hrvatskim preporoditeljima Gajom, Vrazom, Babukićem, Šulekom i dr. Doživio je odlazak osmanlijske vlasti i etabliranje austro-ugarske vladavine u Bosni i Hercegovini. I u jednom i u drugom razdoblju slovio je kao eminentni predstavnik svoga Reda i naroda. Održavao je veze s banom Josipom Jelačićem i Omer-Pašom Latasom, J. J. Strossmayerom, sa srbijanskim političarima i domaćim ljudima svih političkih uvjerenja i nacionalnih pripadnosti. Interese franjevačke zajednice i bosansko-hercegovačkih katolika zastupao je tijekom više godina u tzv. Agenciji bosanskih franjevaca u Sarajevu.

Prevodio je s francuskog, te djela Homera. U svoje vrijeme (najviše zbog obimnoga epskog spjeva *Osvetnici*) slavljén kao veliki pjesnik, ostavio je iza sebe djelo

koje u današnjoj prosudbi zaostaje daleko iza njegova kulturnoga i političkog rada. Njegovi memoarski zapisi *Zapamćenja* znameniti su koliko kao opis vlastitoga života u jednome burnom vremenu toliko i kao tekst s velikim pripovjedačkim darom i jezikom satkanim iz pučkoga govora i autorove poetske inventivnosti.

• *Zapamćenja* (1829.–1878.). Po kazivanju autorovom zabilježio Janko Koharić. Za tisak priredio Ferdo Šišić. Zagreb: Naklada Jure Trpinca 1906.

Fra Jakov (Jako) Baltić (Bukovica kraj Travnika, 30. III. 1813 – Ovčarevo kraj Travnika, 5. I. 1887) Studirao je filozofiju i teologiju na mađarskim učilištima, odakle je s nekolicinom nadobudne subraće krenuo u Bosnu radi podizanja ustanka protiv osmanske vlasti. Od ustanka nije bilo ništa. Kao ironijom sudbine fra Jaki je kasnije dodijeljena služba zastupnika provincije Bosne Srebrene upravo kod centralne osmanske vlasti u Carigradu.

Od 1840. vodio je ljetopis pod naslovom *Godišnjak od Događajah crkvenih, svjetskih i promine vremena u Bosni*. To je prijelomno razdoblje u povijesti Bosne i provincije Bosne Srebrene, te vrijeme reformi u Osmanskom carstvu. U tzv. „Barišićevoj aferi“ franjevci su trošili energije u unutarprovincijskim sukobima koji su na koncu doveli do odjeljenja hercegovačke subraće i stvaranja vlastite kustodije, a kasnije i samostalne provincije. Istovremeno po franjevačkim župama i samostanima bila je vidno pojačana graditeljska aktivnost – u svakom slučaju nagovještaj jednoga novog vremena koje je fra Jako kroničarski zabilježio.

Vođenje ljetopisa nije bilo samo sebi svrha nego: „Nije drugi cilj moj ovo popisati bijo, nego materi svojoj Provinciji bosanskoj [...] predstaviti pogibao kog se ima čuvati, ako želi živiti.“ I: „Mi duhovnici brigu moramo imati, ostaviti štogod zapisano našem milom potomstvu, čim bi se moglo okoristiti.“: Samo sretnim slučajem *Godišnjak* je izbjegao sudbinu drugih rukopisa, arhivalija i stvari, stradalih u požaru samostana Guča Gora u veljači 1945. godine.

• *Godišnjak od događaja crkvenih, svjetskih i promine vremena u Bosni*. Priredio, latinske i talijanske dijelove preveo, uvod i bilješke napisao dr Andrija Zirdum. (Biblioteka „Kulturno nasljeđe“). Sarajevo: Veselin Maselša 1991. – 2. izdanje Sarajevo, Zagreb: Synopsis 2003 (Biblioteka Iz Bosne Srebrene).

Fra Bono (Ivan) Ravlić (Ripci kraj Šćita, 11. XI. 1914 – Rama, 11. I. 2006) Za svoga života fra Bono je bio svjedokom triju ratova od kojih su svaki ostavili dubokog traga u njegovoj biografiji. Rođen u godini izbijanja Prvog svjetskog rata doživio je u djetinjstvu siromaštvo i neimaštinu; međuratno razdoblje bilo je vrijeme njegova školovanja, dok ga je izbijanje Drugoga svjetskog rata prisililo na promjenu jugoslavenske vojničke uniforme u hrvatsku. Kao mladi svećenik bio je na službi u Varešu, Kraljevoj Sutjesci, Tuzli i Jajcu, da bi 1945. postao župnikom u župi Potočani kod Odžaka. U odžačkom kraju rat je trajao i nakon rata. 6. kolovoza 1946. fra Bono je uhićen i osuđen na 7 godina zatvora. Koncem 1949. uvjetno je pušten na slobodu. Od 1950. godine vršio je službu kapelana na Šćitu, župnika u Gračacu (Rama), te u Domaljevcu u bosanskoj Posavini i Sokolinama kod Kotor Varoša.

Umro je u 92. godini života u matičnom samostanu Rama-Šćit. Iza sebe ostavio je destke bilježnica s dnevničkim zapisima koji svjedoče o budnom promatraču svijeta oko sebe, ali i suptilnom analitičaru vlastite duše. Osim zbirke *Nebolom duše. Izreke, crtice, pjesme* (2008) do sada je objavljen samo još jedan izbor iz tih zapisa, i to onaj koji se odnosi na vrijeme njegova tamnovanja u zeničkoj kaznionici (*Svjetlo u tami*, 2003). Za današnjeg čitatelja to je autentično svjedočanstvo iz jednoga „olovnog vremena“, a možemo ga shvatiti i kao govor nemalog broja fra Boninih supatnika koji nisu artikulirali svoje uzničke slike i doživljaje. Za samoga autora pisanje i bilježenje doživljenog bilo je u dobroj mjeri terapijski čin – „samo jedan mali odušak boli i traumama s kojima sam lijegao i ustajao gotovo punih pet desetljeća“.

• *Svjetlo u tami. Sjećanja na zatvorske dane 1946–1949*. Uredio Anto Jeličić. Prozor – Rama: Ogranak Matice hrvatske 2003.

Fra Ljubo (Tadija) Lucić (Jaklići kraj Šćita, 2. X. 1931 – Zagreb, 20. XII. 1995) Nakon studija teologije u Sarajevu i Ljubljani fra Ljubo je od 1961. godine do smrti predavao fundamentalnu teologiju i povijest religija na Franjevačkoj teologiji u Sarajevu. Za Sarajevo je bio vezan i svojim pastoralnim radom. Od 1983. bio je stalni suradnik, a od 1988–90. i glavni urednik lista *Svjetlo riječi*. Publicistički je surađivao uglavnom u izdanjima provincije Bosne Srebrene, dok je poseban stručni interes pokazivao za rodni kraj Ramu i njezinu prošlost (*Rama kroz stoljeća*, izd. Rama – Šćit 2002.).

Kao angažirani svjedok ratnih zbivanja u opkoljenom Sarajevu fra Ljubo je između 1992. i 1995. vodio dnevnik koji je pod naslovom *Između neba i granata* posthumno objavljen u dvjema obimnim knjigama. Ovi dnevnički zapisi su prvorazredni dokument koji stoji u tradiciji franjevačke kronistike. Zapisi potječu iz pera čovjeka koji je na jedan osebujan način spojio u sebi intelektualno i pučko, tradicionalno franjevačko i moderno crkveno – a sve to prožeto humanizmom širokih obzora i lepršave duhovitosti. Postumno su objavljeni također njegovi novinarski i esejistički radovi, zapisi i reportaže pod naslovom *Osuđeni na nadu* (Sarajevo, Rama-Šćit 2012). Fra Ljubo „i o najbolnijim i najosjetljivijim stvarima piše bez uvijanja, bez kalkulacije, s gorčinom kad treba, pa i ljutnjom, ali uvijek s pozivom na ljudsku uzajamnost bez predrasude i bez predrachuna“ (I. Lovrenović). Poginuo je u prometnoj nesreći u 64. godini života u Zagrebu koncem 1995. godine i pokopan u fratarskom odjelu groblja u Ripcima.

• *Između neba i granata. Sarajevski dnevnik 1992–1995*. 1–2. Sarajevo – Zagreb: Svjetlo riječi 2005–2006. (2. izd. 2007).

Dvije izložbe Vlatka Blažanovića

U lucidnoj usporedbi Vlatka Blažanovića s njemačkim slikarom Hansom Hofmannom (1880.- 1966.) autorica izvrsnoga teksta u monografiji *Blažanović* iz 2006. Margarita Sveštarov Šimat sugerira kako je Blažanović, poput Hoffmana, slikar koji se u svojem slikarskome bivanju u svijetu vodi invencijom, a ne vizijom. Taj nedostatak vizije, u slikarskoj praksi pretvoren u prednost, pretpostavlja nepotrošivu ekonomiju slike. Blažanović se prešutno odriče vizije, što gdjekad rezultira slikom koja ne respektira sve prerogative dovršene slike u baroknom smislu, ali se ne odriče onoga što bismo mogli, oslanjajući se na Cézannea nazvati kolorističkom senzacijom koja, ne napuštajući nijednu sastavnicu spektra, boraveći u ozračju nešto povišenije svjetlosne intonacije i nešto manirističke ekspresivnosti, uvijek iznova stvara estetsko polje koje nam „uzima muku uobičajene konstrukcije svijeta“ (R. Bubner). Takva ekonomija slike, bez obveze prema viziji pa i vlastitoj, povećava također prostor slobode i afirmira intuiciju kao korektiv, po kojemu će se slika već ili još ne držati naslikanom. Pri tom je i korektiv, u krajnjoj liniji slikar sam, podložan samoprovjeri, pa se već naslikane slike nerijetko korigiraju ili potpuno preslikavaju. Stilsku nevezanost, oblikovnu slobodu i kolorističku senzaciju nosi i Blažanovićeva religiozno slikarstvo, što u osnovi znači slikarstvo novozavjetne tematike. Ove je godine uzeo udjela u nekim skupnim pasionskim projektima - kako to uostalom biva gotovo svake godine otkako je 1992. prvi put unutar Passionske baštine izložio svoju sliku Posljednje večere - ali je priredio i dvije samostalne „novozavjetne“ izložbe.

Iz sakralnoga opusa

U razdoblju od 11. ožujka do 27. travnja u izložbenom prostoru Porezne uprave u Zagrebu mogla se vidjeti Blažanovićeva izložba *Iz sakralnoga opusa*. Bilo je izloženo šezdesetak tempera na papiru i ulja na platnu. Tematika izloženih djela podudara se najvećim dijelom s pasionskim, potom uskrsnim, dapače i duhovskim, ali i nekim drugim temama markiranim aktualnim odrednicama liturgijskoga kalendara. Izložba je, sukladno dobrim običajima ove galerije, popraćena relativno opsežnim katalogom (32 str.). Urednik kataloga Srećko Planinić napisao je nešto opširniju slikarovu biografiju u kojoj se dakako ističe njegovo visočko školovanje te susret s modernom hrvatskom umjetnošću koji je bio moguć u Sarajevu zahvaljujući donekle samostanskim pinakotekama, izložbama u gradu, ali posebice kolekcionarskom radu i ljubavi prema umjetnosti prof. Vjeka Bože Jaraka. Biografija predstavlja Vlatka Blažanovića s mjerom i odgovornošću za njegov prinos suvremenom hrvatskome slikarstvu ističući njegovu recepciju u javnosti, a s osobitim pokrićem, već spomenuta monografiju, knjigu kojoj je, kako tekstualno tako i vizualno, teško naći premca u njezinoj vrsti. Izložba je pobudila zanimanje javnih medija pa je među ostalim bila popraćena razmjerno opširnim filmom koji je u povodu izložbe prikazan na televiziji. Osim aktivnih protagonista u priređivanju izložbe do riječi su došli i uglednici nazočni na otvorenju.

Slavko Harni

Predgovor katalogu izložbe napisao je uobičajeno pregnantnim stilom i ritmičnim kazivanjem ugledni likovni kritik Stanko Špoljarić. Predstavljajući slikara sukladno njegovu temeljnom habitusu, o njegovu religioznom slikanju govori kao slikarovu izrazu religioznoga života, a o proizvodima tih napora zbori kao o impresivnoj dionici Blažanovićeve slikarstva općenito. Naznačit će kritik Špoljarić i dominantnu tematiku izloženih djela apostrofirajući posebno temu Posljednje večere. Podsjećajući pri tom na Leonardova I Tintorettova rješenja naglašava posebnost Blažanovićeve vizure određujući je kao perspektivni prinos. Posebno se dakako spominju i izložene postaje križnoga puta napose *Pieta 2001.* koja je reproducirana i na omotu kataloga te Blažanovićeve veoma izdužena raspela. U tekstu se također spominje neizostavne naznake kakvoće Blažanovićeve slikarskoga prinosa zaključujući kako je „suptilnost zvučnosti boje, s tonskim zavjetrinama osnaženih biljezima intenzivnije palete, Blažanovićev kromatski pravopis.“ (Špoljarić)

Izloženi su radovi svi odreda zaokupljeni likom Isusa Krista, ponajprije kao patnika, potom kao uskrsloga, a nije zanemariv niti broj radova posvećenih temi Isusova javnog djelovanja, dakle njemu kao učitelju, židovskom rabiju koji djelujući javno ustanovljuje najprije skupinu svojih učenika, a potom euharistiju na Veliki četvrtak po kojoj ustanovljuje zahtjev da se obredna blagovanja čine njemu na spomen. Riječ je o figurativnom slikarstvu karakterističnom u temi muke po ekspresivnim obilježjima, u području javnog djelovanja po kompozicijskim proporcijama posebnostima, a u posljednjoj večeri po vizuri i simboličkim obilježjima.

Prizori povijesti spasenja posreduju se u vidu slikarskih kolorističkih senzacija, u koje su ugrađeni kompozicijski otkloni od simetrije, otkloni od proporcija, otkloni od uobičajenoga razumijevanja gravitacije, otkloni od uobičajenoga motrišta, središnje perspektive, (slike Posljednje večere, Pranja nogu, Misterija euharistije), otkloni od uobičajeno oblikovane figure u kojemu figuri izmiču njezini obrisi. Kao da se svjedoči ublaženoj inačici Chagallove zaigranosti. Ipak, valja svakako otkloniti ideje o tome kako Blažanovićevo slikarstvo živi isključivo od otklona i iskoraka. Na izložbi nalazimo naime i posve simetrično komponirane prizore (*Duhovi 2000, Raspeti 2003, Koga poljubim taj je 2012*). Neke su slike donesene s dosta izoštrnosti s obzirom na obrise figura (*Oplakivanje 2012*), neke scene se motre posve uobičajeno postrance; kao što je upravo paradigmatično, posve tradicionalno komponirana, s trokutnom strukturnom osnovicom, izvrsna slika *Poziv ribara 2001.*, gdje Isus stupa u sliku približno u visini zlatnoga reza.

Pokraj svega toga činjenica jest da su dva njegova prepoznatljiva autorska iskoraka obilježena formalnim otklonima. To je Blažanovićevo raspelo, stanovita radikalizacija manirističko-dulčićevske izrazito naglašene vertikale u slikanju raspela, pa stoga otklon od proporcija. Očito se inzistira na naslovu *Raspelo* te time naglašava simbolička i memorijska razina kršćanskoga razumijevanja križa, a manje ona narativno događajna koja je također kako rekosmo nazočna na izložbi, ali se prizor tada naslovljuje kao *Raspeće, Raspeti, Krist ...* Blažanović dakle slika raspelo kao dio kršćanskoga pokućstva, ono što se nalazi na križanjima, kao dio kulture kršćanskoga predznaka. Pri tom je slikano polje tako usko da se mora i potpisati vertikalno, a vi-

sina seže i do metra. Izloženo nekoliko je takvih raspela. Nepotrošiva slikarska invencija uvijek iznova učini da zazvuče i poznato, blisko, skromno, a opet snažno, uvjerljivo i postojano u svojoj lomnosti.

Drugi autorski Blažanovićev iskorak jest tema Posljednje večere koja je povezana s njegovim otklonima u pogledu uobičajenoga motrišta novozavjetnih prizora i ignoriranja zemljine teže i njezine neizbježnosti. Riječ je o Posljednjoj večeri gledanoj odozgo u kojoj se daje vidjeti i stanovita mjera poliperspektivnosti. Moguće ju je također gledati je i kao otklon od renesansne prostorne iluzije koju nudi perspektiva i okretanje naglasku na duhovnom i simboličnom. U svakom slučaju promjena motrišta omogućila je Blažanoviću formu neograničenih slikanih mogućnosti. I on tu mogućnost obilato koristi. Zadržava naime znakovnu prepoznatljivost Isusa i 12 apostola i temeljne simboličke sastavnice događaja: kruh, vino, janje, zdjela s hranom. Kolorističkim i oblikovnim varijacijama valja zahvaliti što je Blažanović naslikao doista velik broj takvih posljednjih večera i što one, uvijek iznova, zvuče novo i svježije. Slika je u likovnoj kritici prihvaćena kao autorski iskorak i prinos. Ona je naišla na vrlo izdašnu recepciju i među ljudima koje se znade, u pojmovnom paru s kritikom, zvati tek publikom, a zapravo je riječ o pojedincima vrlo različitih društvenih statusa, intelektualnih profila, iz raznih krajeva Europe pa i svijeta koji godjekad nisu uopće inferiorni kritičarskom cehu i njegovu diskursu. Na ovoj izložbi zapaziti ćemo dvije s raskošno obećavajuće tamno crvenim stolom. Od promjene motrišta u temi Posljednje večere i njezinih suzdržanih naznaka poliperspektivnosti žive i slike *Misterij euharistije 2002.* i *Pranje nogu 2009.* Misterij euharistije predstavlja konzekvencu i izrazito simboličko čitanje pasionskih i uskrsnih događaja u Novom zavjetu i kršćanskoj tradiciji.

U povodu ove izložbe valja spomenuti i one slike novozavjetne tematike u kojima Blažanović u području slikanoga polja nastupa kao crtač. Riječ je o crtežima bojom na apstraktno oslikanoj podlozi koje djelomice ili potpuno markiraju figure na slici. Takvi su crteži, bojom crtane forme, bitan sastavni dio njegovih asocijativno apstraktnih i apstraktnih svjetovnih slika. One u osnovi nerijetko odlučujuće određuju tajanstvenu, osobnu ikoničku referenciju njegovih ekspresivnih ploha, bilo da su u završnoj fazi dočrtani znak cijele slike, bilo da se njima markiraju imaginarne forme koje nose subjektivitet u susretu na slici. Slikani Isusov lik u *Čudesnom ribolovu iz 2012.* tek je djelomice „pokriven“ naknadno nacrtanim obrisima figura. *Pranje nogu iz 2005.* živi od izrazito „crtačke“ bjeline, a već je Golgota iz 1990. više crtež nego slika. *Raspelo 2003.* moglo bi se nazvati laviranim tušem ali je slikani „stup“, na kojem je tušem nacrtan corpus, zapravo vertikalna siva apstraktna površina. Sjajan *Pad iz 2012.* markiran je u svojoj bjelini širokim crnim crtama, a da i ne govorimo o glavama koje nemaju svojega lica, već ga uzimaju od apstraktna podloge. Najizrazitiji je dakako primjer slika *Duhovi 2002.* gdje su duhovske figure nacrtane crnom bojom na apstraktnoj podlozi koju bi se možda moglo asocijativno „čitati“ kao oblake. Mogu li se te apstraktna plohe gledati kao religiozne novozavjetne slike, ako izostanu ti crteži? To pitanje valja preseliti u govor o sljedećoj Blažanovićevoj izložbi.

Uskrs 2013. : izložba u zagrebačkoj Dubravi

U Galeriji *Vladimir Filakovac* u zagrebačkoj Dubravi Blažanović je (18. ožujka do 4. travnja 2013.) priredio izložbu koja uključuje iskorak u njegovu religioznom novozavjetnom slikarstvu, a svojom koncepcijom i ozbiljenjem predstavlja pravi mali traktat o slikarstvu. Predgovor je napisao ugledni likovni kritik Nikola Albaneže koji je skupa sa slikarom i likovno postavio izložbu. Izložba je popraćena nešto skromnijim katalogom od onoga u Poreznoj upravi koji međutim uvodnim tekstom Nikole Albaneže a i izborom nekolicine reproduciranih eksponata daje dostatnu obavijest o izložbi i njezinoj koncepciji. Izabran je koncept nagoviješten na Blažanovićevoj izložbi u Galeriji Kristofor Stanković u Staroj gradskoj vijećnici u Zagrebu 2001. Tako izložba sama ukazuje na raspon izražajnosti slikara Blažanovića. Raspon se može, literarnim rječnikom rečeno, odrediti kao ekspresivno dramatičan crno-bijelo-sivi reducirani izražajni registar kojega u pravilu karakterizira i intenzivan linearizam s jedne strane i s druge strane plohe kolorističke ekspresije. Koncepcija naznačena u Galeriji Kristofor Stanković 2001. u Galeriji Vladimir Filakovac još je eksplicitnija u svojoj usredotočenosti u jednu ruku na Isusa kao pravednika koji strada na križu, a u drugu na nagradu koju priređuje Bog kao sudac, a to su Uskrsnuće i život u Kraljevstvu nebeskom. Izostaju događaji Velikog četvrtka, a time i euharistijska i ekleziološka dimenzija pasionskih događaja, već se naglasak stavlja na njihovu eshatološku razinu.

U Galeriji *Vladimir Filakovac* izložen je dakle Blažanovićev crno-bijeli Križni put, relativno malenih dimenzija, objedinjen gotovo bi se moglo reći u jednu sliku, i baš zbog te svoje koncentracije zrači osobitom snagom i posebnošću. Postaje su naslikane u krupnim kadrovima te se ne mogu u strogom smislu smatrati figurativnim slikama. Jedina, može se reći prava figurativna slika jest Uskrsnuće posredovano s upravo otmjenom kolorističkom osjetljivošću. Treći dio izložbe jest Blažanovićeva slikarska refleksija o Kraljevstvu nebeskom koja se naziva *Prispodobama o kraljevstvu nebeskom* i sastoji se od ciklusa apstraktnih izrazito lirski intoniranih, raskošno kolorističkih, luminozno ekspresivnih ploha vedrih boja, komplementarnih kontrasta, onoga što smo uvodno nazvali kolorističkom senzacijom koja će gdjekad vrlo daleko asociirati na vaze s cvijećem oblikovane u naznaci polukruga kao omiljene Blažanovićeve apstraktne forme. Ostavljaju bez daha svojom ljepotom i mjerom zrelosti apstraktnoga slikanja. Teško se oteti dojmu da ih je slikar slikao zapravo s mišlju na onu Pavlovu: *Ni oko nije vidjelo ni uho čulo, što je Bog pripravio onima koji ga ljube*. Vidjeti ih znači iznimno estetsko iskustvo.

Ciklus *Prispodobe o Kraljevstvu nebeskom* novi je autorski iskorak u Blažanovićevu religioznom slikarstvu novozavjetnoga nadahnuća. Figurativnom (realnom) i simboličnom sloju ovoga slikarstva priključuje se sada i ekspresivno apstraktni. Prispodobе su međutim apstraktnije i od, primjerice, asocijativno apstraktne Blažanovićeve Pietà iz 1985. Ona se inače uvrštava u njegovo „slobodno“ slikarstvo jer je naznaka oplakivanja izrazito reducirana. *Prispodobe* se dapače mogu gledati kao nešto lirskiji pandan dramatičnijem ciklusu *Nastajanje jeseni* iz 2003. Valja ostaviti otvorenim pitanje o ciklusu kao mogućem nagovještaju zaokreta u smislu apstrahiranja i drugih

novozavjetnih tema dosad u Blažanovića slikanih figurativno ili unutar etablirane ikonografske simbolike. Posve sukladno dosadašnjem Blažanovićevu novozavjetnom slikarstvu one su mogle biti slikane kao figurativne slike (Prispodoba o sijaču – figura muškarca koji sije). Također se mora s razlogom ostaviti otvoreno pitanje znači li *Prispodoba* da se religiozni naslov može staviti ispod svake apstraktne slike?

Ambicioznija kritičarska interpretacija *Prispodoba* morat će svakako prije ili kasnije izići nakraj s nekim pitanjima. Možda najzanimljivije pitanje nameće se kad se ima na umu da je na izložbi figuracija namijenjena tjelesnom (i kad je riječ o uskrsnom Isusovu tijelu), a da je apstrakcija „pokrila“ duhovno, zapravo nebesko, božanski život, ono „mjesto“ na koji odlazi Uskrsli. Predložak, tj. evanđeoske prispodobe pokazuju da niti Isus o Kraljevstvu nebeskom nije govorio bez slika (prispodoba). Nalazimo se dakle u području u kojemu niti jezik nije dostatno moćan već se služi usporedbama raznih vrsta, slikama. Početni mogući nesporazum nije osobito vrijedan spomena. Naslovljujući naime svoje slike *Prispodobama* slikar hotimice isključuje mogućnost da sad eto on tu slika ono što ni Isus nije mogao izravno izreći.

Pitanje o apstrakciji kao rezerviranoj za duhovno i ukoliko ga promatramo kao božansko, moglo bi se razmatrati s mišlju na vrlo kompleksne analize G. Boehma u djelu *Wie Bilder Sinn erzeugen, Berlin 2007*. (Kako slike stvaraju smisao?) gdje on zasniva logiku slike imajući u vidu aktualni ikonički obrat (iconic turn) u opreci prema negdašnjem lingvističkom obratu (linguistic turn). Utemeljena na ikoničkoj diferenciji sliku, prema Bohemu, karakterizira ikonička referencija po kojoj slika ne kazuje, već upravo pokazuje (deixis) ono što slika. Apstraktne slike nisu u pravilu izuzete, iako Boehm ostavlja otvoreno pitanje može li se ikonička referencija generalizirati. Svakako je ikonička referencija apstraktnih slika lakše određiva na temelju formalnih obilježja plohe, kad se slike naslovljuju primjerice kao Jutro ili Jesen, nego ako su teme duhovne. No, bit možda ipak za ovu prigodu prikladnije u povodu Blažanovićevi *Prispodoba* na jednu poznatiju knjigu, na djelo V. Kandinskoga *O duhovnom u umjetnosti* napisano 1910. To tim više što je Kandinsky i sam slikao apstraktne slike novozavjetne tematike, *Posljednji sud* na primjer.

Njegov tekst *O duhovnom u umjetnosti* izravno i suvremeno susreće i Cézanneovu *sensation colore*, Matisseov olaki zalazak u božansko isključivo formalnim slikarskim sredstvima, izravno i kompetentno svjedoči o Picassovu kubizmu postavljajući dijagnoze i registrirajući relacije koje ni danas nisu nadiđene. To vrijedi za slikarske premise Kandinskijeva teksta. To međutim ne vrijedi za teozofske premise ovoga teksta eksplicitno formulirane u samom tekstu i to u funkciji stanovitoga smjerokaza. U vrijeme nastanka Kandinskijeva teksta bilo je po sebi razumljivo da slikar Matisse isključivo slikarskim sredstvima slika božansko. Tu se olako barata dosezima božanskoga kao obilježjem istaknutih ljudi. Uzmemo li kao ikoničku referenciju duhovno, shvaćeno i kao božansko, takve konzekvence teozofskoga pogleda na svijet, nadilaze kompetencije slikarstva.

Čini se, međutim, da iz teozofskoga ozračja toga Kandinskijeva teksta dolaze mnoga tumačenja i našega najaktualnijega religioznoga slikarstva, tim više što teozofske teze blisko korespondiraju s težnjama moderne koja čovjeka instalira kao stvaralački

subjekt, gotovo tvorca iz ničega. Govori se o svetom, božanskom kao da je čovjeku tek tako dano boraviti ondje po teozofskim mjerilima. Za novozavjetno slikarstvo koje ima posla s objavljenim tekstom, ne mogu vrijediti teozofske premise, a pored toga, dogodile su se u teologiji i filozofiji dvadesetog stoljeća barem dvije stvari koje su utemeljena implicitna kritika eozofskih pogleda na slikarstvo.

Kao implicitni odgovor teologije na teozofske teze može se najprije, kao smjerekaz k prihvatljivijem tumačenju, spomenuti rezolutno podsjećanje teologa Karla Bartha na biblijsku vjerničku istinu: Bog je transcendentan, to znači posve drugi, nedostupan, totaliter aliter. Naš je spas djelo njegove inicijative u vidu Objave. Mojsijev bijes zbog zlatnog teleta i Aronov prolazni priklon sklonostima naroda i štovanju toga teleta, tumače se gdjekad hegelijanski, a onda komplementarno, kao: ne daju se misliti jedno bez drugoga (Boehm). Pri tom se Mojsijeva teologija određuje negativnom, dok se mogućnost religiozne slike pripisuje pozitivnoj teologiji. Zacijelo se mnogo primjerenije, i tu smo pri drugom odgovoru, ta pitanja rješavaju za nas ovdje relevantnom personalističkom kritikom negativne teologije. Personalistička misaona tradicija, napose prinos E. Levinasa, proklamira naš odnos prema Bogu i ljudima kao odnos prema Drugome, koje ne valja svoditi na isto. Levinas je krasno opisao ozračje metafizičke želje u kojoj se čovjek igra pred Drugim, slobodan i odgovoran, a u svjetlu eshatološke vizije. Metafizička želja nije izraz nedostatnosti (potrebe) već punine, ne odsutnosti već prisutnosti.

Očito je kako je to, a ne teozofska mistika, ono što afirmira slikar Blažanović. U njegovoj Posljednjoj večeri valja prepoznati molitveni aspekt kao metafizičku želju i slikarski relevantnu relaciju: „Oče molim Te za ove koje si mi dao“. Njegova Posljednja večera živi od želje za susretom, metafizičke želje. Implicitna vertikala (Posljednja večera) i eksplicitna (Raspela) upravo su zbog te svoje usmjerenosti, metafizičke želje, naišla na takav odjek. U personalističkom ozračju kao interpretativnom polazištu možemo svakako gledati zaigranost Blažanovićeve slike koju se s razlogom uspoređuje sa Chagallovom. Na tom tragu valja, ako se već želi, dekodirati ikoničku referenciju Blažanovićevih slikarskih *Prispodoba o Kraljevstvu nebeskom*. Blažanovićevo slikarstvo određuje se uostalom i u svojoj slobodnoj, svjetovnoj inačici uvelike kao slikanje susreta (Sveštarov Šimat). Po tome je njegov boravak u slikarstvu duboko osoban, što vrijedi i za njegovo religiozno slikarstvo novozavjetne tematike.

Klović konačno u svojim dvorima

(u povodu izložbe: Julije Klović najveći minijaturist renesanse održane u Zagrebu, Galerija Klovićevi dvori 8. studenoga 2012. do 20. siječnja 2013.)

Julije Klović, hrvatski slikar, minijaturist i "sitnoslikar", dakle slikar malih slika (formata) svojim umjetničkim radovima i značenjem uzdigao se među velike i slavne umjetnike svoga vremena, kasne renesanse, i kao takav, figurira i u našoj kolektivnoj memoriji. Rođen je 1498. u selu Grižani, u vinodolskom zaleđu, a 1516. došao je u Veneciju, tada moćnu, bogatu i utjecajnu grad-državu s raskošnim palačama i bogatom umjetničkom riznicom sa slikama najslavnijih umjetnika Tiziana, Tintoretta, Veronesea, Carpaccia, Lotta i mnogih drugih. U Veneciji će započeti svoje slikarsko obrazovanje kod G. Romana koji mu je bio sklon i dobar učitelj i već tada će mu savjetovati da slika male kompozicije. S Romanom će se i kasnije sretati po Italiji i uvijek će to biti prijateljski susreti.

Čitav svoj život provest će Klović u Italiji, po raznim gradovima, od Venecije do Rima s boravcima u Mantovi, Perugi, Parmi, Firenci i samo kratko vrijeme boravi u Budimu, na dvoru Ljudevita II. Ugarskog, gdje je radio male slike temperom i lakom. Tu se zatekao i 1526. u vrijeme zlosretnog poraza kršćanske Europe od Osmanlija u bitci kod Mohača i jedva je iz Ugarske živ izašao i vratio se u Italiju, u Veneciju gdje kopira male formate prema Dürerovim grafikama. U Veneciji je i tada bio kod svoga ranijeg mecene kardinala M. Grimanija, ali će uskoro otići u Rim i tada će živjeti i raditi kod novog mecene, kardinala L. Compeggija.

Treba podsjetiti da je tada u Italiji, u renesansno doba, bila živa praksa mecenatstva nad umjetnicima od strane moćnih zaštitnika. Često su to bili crkveni ljudi, kardinali, a i tadašnji pape koji su bili darežljivi zaštitnici velikih umjetnika. Ubrzo će u Rimu Klović žarko željeti nasljedovati Michelangelova djela. Ali i Rim tada sustiže nesreća, pohara njemačke vojske 1527. i Klović dospijeva u tamnicu i bijedu, ostaje bez svega što je dotad stekao i opet, kao ranije u Ugarskoj, spašava goli život i zavjetuje se da će otad živjeti u samostanu. Kada se oslobodi tamnice, stiže u Mantovu i zaređuje se u skopetinski red, uzima ime Giulio i tu ostaje oko tri godine a potom se premješta u samostan Candiani kod Padove. Premda je i prije toga radio male slike tada se konačno opredjeljuje za minijaturista i ponovno obilazi Veneciju i tada поближе upoznaje radove Carpaccia i Lotta. Ipak je stalno čeznuo za Rimom, predano radeći na ukrašavanju Evangelariuma, a radio je i kopije prema Tizianu. Prelazi tada u samostan S. Riffini i dalje se bavi ilustriranjem, divi se Rafaelu, a njegova Zlatna knjiga koju radi u Perugi 1534. i 1538. jasno pokazuje odanost Rafaelovom stilu, premda je Klović tada bio zreli i priznati manirist.

Tada ga sustižu nove nevolje, slomio je nogu, imao urinarnih tegoba a morao izdržati i težu očnu operaciju te mu je odobreno da može izaći iz samostanskog boravka i dospijeva u Rim, gdje je bio smješten u palaču Farnese. Radi mnogo, a i dru-

Anto Dugonjić

ži se s mnogim umjetnicima, posebice sa svestranim Giorgom Vasarijem - (1511. - 1574) slikarom, graditeljem i piscem, biografom mnogih umjetnika, a postat će i Klovićev biograf. Imeđu ostalog, napisat će onu glasovitu rečenicu: "Nikada još nije postojao, niti će se u sljedećim stoljećima pojaviti tako rijedak i vrstan minijaturist, ili, možemo reći, slikar sitnih stvari, kakav je don Julije Klović; jer on je daleko nadmašio sve koji su se bavili tom vrstom slikarstva." Klović u Rimu izvodi opsežne i značajne radove i ilustracije na znamenitom *Officium Farnese* s mnogim temama kao što su: Navještenje, Napuljski zaljev, Poklonstvo kraljeva, Bijeg u Egipat, Tijelovska procesija, Uskrnuće Lazarovo. Iz toga vremena su i radovi na *Komentar*u Poslanice Sv. Pavla gdje se divi i slijedi Rafaela ali i dalje radi n uzdizanju kulture a i kulta malih slika i knjiga.

Klović je u svome zenitu, zreлом manirizmu, i premda slijedi velike uzore, Rafaela i Michelangela, nije to samo epigonski manirizam već i stvarateljski, a u Rimu tada se već javlja i antinomija između klasicizma i antiklasicizma pa i sam Michelangelo kao da je razapet između vedrine renesanse i najdubljih pitanja bitka - što je čovjek i njegov odnos između prolaznih ovozemaljskih dobara i neprolaznih, duhovnih..

Uz G. Vasarija s kojim se često družio, a Vasari istodobno blisko prijateljuje s Michelangelom, Klović se zbližio i s El Grecom, koji će se kasnije odmaknuti od renesanse ali će izraditi znameniti Klovićev portret s Časoslovom Farnese što ga Klović drži u ruci, a El Greco je prikazao Klovića i na slici *Istjerivanje trgovaca iz hrama* gdje ga portretira zajedno s velikanima renesanse, koji su bili i njegovi uzori, Michelangelom, Rafaelom i Tizianom, dakle društvo kojem je Klović i pripadao i nosio i priznanje kao "Michelangelo minijature".

Imao je Klović veze i sa ženama slikaricama, možda je najzanimljivije druženje bilo sa znamenitom Sofonisbom Anguissolom iz Cremona koju je i podučavao iz umjetnosti sitnoslikarstva a ona će naslikati jedan njegov živahan portret. Podsjetit ćemo da je Sofonisba vrlo intenzivno prijateljevala i s Michelangelom i izradila je nadaleko poznat portret toga velikana u umjetnosti. Kod Klovića je dolazio i družio se s njim i veliki nizozemski majstor Pieter Brueghel St. a i Bartholemeus Spranger.

U već kasnom razdoblju Klović je bio toliko poštovan i uvažavan da su drugi majstori radili prema Klovićevim predlošcima, kao E. Vico iz Parme, pa čuveni Nizozemac C. Cort. I Klovićev životopisac i prijatelj G. Vasari potvrđuje da je Klović i u odmaklim godinama vrijedno radio, obasut pažnjom i narudžbama najuglednijih ljudi toga doba a neki su pjesnici, Klovićevi suvremenici, kao G. Cenci, Kloviću posvećivali i sonete slaveći i hvaleći njegovo umijeće i stvaranje nove etike u umjetnosti. Priznat od najvećih autoriteta, hvaljen i slavljen Klović umire 5. siječnja 1578. a pokopan je u Rimu u crkvi S. Pietro in Vincoli.

Na ovoj zagrebačkoj izložbi bile su izložene mnoge minijature i crteži a i tri originalna manuskripta iz Venecije, Londona, Manchestera, a i Klovićevi radovi iz domaćih institucija. Inače se na izložbi moglo vidjeti i Klovićeve radove iz najvećih europskih institucija, kao što su Musée du Louvre, The British Museum, Royal Collection iz Windsora, znani radovi iz Galleria degli Uffizzi. Uz život, umjetničko djelo i sudbinu Julija Klovića ovdje tek možemo spomenuti da je bilo još hrvatskih umjet-

nika koji su, slično kao naš Klović, živjeli i radili po svijetu i pronosili slavu svoje domovine. Tako je i Franjo Vranjanin - Franceasco Laurana, znameniti graditelj i slikar, rodom iz zaleđa Biograda na moru, proveo život u Italiji, nekih stotinjak godina prije Klovića, a postao je slavan po gradnji kraljevske palače u Napulju i još ljepše renesansne kneževske palače u Urbinu. Ima još priznatih hrvatskih umjetnika što su po Europi ostavili značajni umjetnički trag a otisak što ga je u umjetnosti renesanse ostavio naš Julije Klović blista posebnim sjajem.

Čudesni Caravaggio s nama ovih dana

Anto Dugonjić

U Zagrebu se održava izložba "S Caravaggiom u Europu" u Muzeju za umjetnost o obrt, (5. lipnja do 31. kolovoza 2013). Izložba je ostvarena u suradnji s Veleposlanstvom Republike Italije u Zagrebu, kao poklon i znak dobrodošlice Hrvatskoj u povodu njenog ulaska u Europsku uniju, a izložena je Caravaggiova slika "Večera u Emausu" iz milanske Pinacoteca di Brera, što je kronološki druga slika s istim naslovom, koju je slikar izradio 1606, a prije svoga neželjenog odlaska iz Rima. Prva njegova slika istog naslova naslikana je 1601. i čuva se u Nacionalnoj galeriji u Londonu.

Sada izložena Caravaggiova slika u Zagrebu, dimenzija 171 x 145 cm, spada u najzrelije slikarove radove od ukupno šezdesetak, koliko se cijeni da je naslikao, a radio ju je prema vlastitom poticaju, moglo bi se reći "za svoju dušu", bez posebnoga naručitelja. Slika odražava i neka njegova teška životna iskustva pa se u ovom remek-djelu isprepleću, u suptilnoj igri svjetla i sjene, *chiaroscuro*, i dramatičnost, a i tjeskobnost, uz intenzivni emocionalni naboj, a opet je održana i realističnost događaja koji se prikazuje – hodočasnici u gostionici koji odmah ne prepoznaju uskrslog Krista, a On mirno i dostojanstveno blagoslivlja kruh i otkriva svoj identitet. Na slici se sluti i naznaka samoće i boli, s čim se i slikar često suočavao i nastaviti će se suočavati u svome čudesno nemirnom, dramatičnom i uzbudljivom životu.

Izložena slika čuvana je stoljećima u obiteljima ljubitelja umjetnosti i mecena, bliskim i mnogim papama, a milanska Pinacoteca otkupila ju je 1939. Slika predstavlja najvrednije pojedinačno umjetničko djelo izloženo u Zagrebu i Hrvatskoj – sadašnja joj je vrijednost procijenjena na 60 milijuna eura, na koji iznos je i osigurana.

Talijanki slikar baroka Michelangelo da Merisi, koji će sam sebe nazvati Caravaggio, prema rodnom selu u Bergamu, proživio je relativno kratak život, nepunih 40 godina, život veoma buran, često nesputan, podložan buntovnom duhu umjetnika koji će se iskazivati i u svakodnevicu, kao i u njegovom slikarstvu – i ponekad je teško odrediti granicu između toga što je kod njega bilo dramatičnije i uzbudljivije: njegov život ili njegova umjetnost, inovativna i genijalna, pa i zagonetna, i zbog toga često neshvaćena, te je bio slavljn kao jedan od najvećih slikara svoga vremena, a istodobno su ga neki i osporavali.

Rođen je 1571. i kao dijete preživio epidemiju kuge što je tada harala Italijom, a još zarana, kao kod našeg Ivana Meštrovića, prepoznata je njegova nadarenost, i u dobi od 13 godina upućen je na školovanje u Milano kod slikara S. Peterzana, gdje je tijekom 4 godine dobro ovladao slikarskim tehnikama, i već se tada upoznao i sa *chiaroscuro*, tom profinjenom igrom svjetla i sjene, slikanjem svjetla kroz tamu, a što će kasnije produbiti i do neslučenih visina dovesti veliki genij Rembrandta (Rembrandt je rođen 1606. kada je Caravaggio slikao sada u Zagrebu izloženu sliku, a i Rembrandt će 1648. naslikati znamenitu sliku "Krist u Emausu" – slika je u Musee du Louvre, u Parizu, i ta omanja slika – 68 x 65 cm – predstavlja "čudo od *chiaroscuro*"

– neuhvatljive međusobne zaigranosti svjetla i tame, a sve u funkciji glavne teme: nadnaravne pojave uskrslog Krista, istodobno veličanstveno i “obično”).

Iz Milana se mladi, 18-godišnji slikar zaputio u Rim, za kojim je već od ranije čeznuo, a Rimom je tada vladao papa Siksto V, prijatelj umjetnika i znalac-naručitelj velikih umjetničkih radova. Rim je bio središte kulture i umjetnosti, a i čitavoga tadašnjeg svijeta.

Na putu do Rima prošao je Parmu i Ravenu te se upoznao s tamošnjom umjetničkom baštinom. U Rim je stigao 1591. kao 20-godišnjak, a od smrti giganta umjetnosti Michelangela Buonarottija bilo je prošlo 34 godine, visoka renesansa postala je prošlost, a dominantni umjetnički pravac, manirizam, premda u akademskom rangu, nije mogao dati novi umjetnički uspon, i Caravaggio će u svome odgovoru na takav manirizam ponuditi novi pristup u slikarstvu, s blještavilom svjetlosti koja može dolaziti i iz tame, dakle chiaroscuro, a istodobno i nepatvoreni realizam, životnu istinu uz lirske elemente, živu sliku s dušom, kompozicijski gotovo na način magijskog teatra, bez licemjerja, dodvoravanja i laži pred dramom života i smrti.

Njegov život teći će gotovo kao u nekoj režiranoj dramaturgiji, te u Rimu naizmjenice provodi raskalašen život ulice s polusvijetom, a potom predano radi na naručenim slikama koje već od početka donose najavu baroka, bujnu razućenost slike, a i radost života. Može se ukazati iz toga razdoblja na sjajnu sliku “Sviračica na lutnji”, koja se čuva u Ermitažu, u Petrogradu.

Oboljet će on tada od teške bolesti, vjerojatno kuge, jedva će preživjeti uz pomoć bolničkog priora, kojemu je na dar izradio i neke slike, koje će se kasnije jako dojmiti i Velazqueza (r. 1599), a i Zurbarana (r. 1598) u Španjolskoj.

Izradit će potom svoju veoma slavnu sliku “Ekstaza svetog Franje” ili “Sveti Franjo prima stigmu”, što je možda i prvo njegovo zaokruženo veliko, zrelo djelo i što mnogi označavaju početkom pravog baroka jer takav prikaz mističnog zanosa sveca u plamtećem svjetlu noćne zapaljene vatre dotad nije viđen. Caravaggio je tada navršio 25 godina, poznat je i slavan, ali od nekih još neprihvaćen, osporavan pa i omražen, vjerojatno i zbog skandaloznog života te slikarske slobode i drskosti, jer većina tadašnjih slikara držala se svog akademizma još sputanoga u okvirima manirizma, epigonstva velikih uzora i školničkog pridržavanja naučenih slikarskih tehnika.

Caravaggio pak krči put novom slikarstvu i tada stvara revolucionarne slike – “Božji poziv svetom Mateju” i “Martirij svetog Mateja” te “Raspeće svetog Petra” i “Obraćanje svetog Pavla” gdje dolazi do vrhunaca svoje snage i lakoće slikanja, a i komponiranja prikaza glavne teme slike, s lepršavo osvijetljenim i osjenčanim površinama na dramatičnim i teškim prizorima, što može djelovati i kontroverzno.

Naručenu sliku Madone za crkvu Svetog Petra, što mu je trebao biti i službeni ulazak u najveći hram umjetnosti, odbili su mu jer grubim, makar osebujnim slikarskim prikazom, nije zadovoljio očekivanu osjetljivost u predočavanju tako uzvišene teme kao što je bezgrešno začće. Slika potom impresivnu i potresnu “Smrt Djevice” koja će biti od mnogih umjetnika i znalaca umjetnosti visoko uvažavana.

Inače znano je kako je slikao brzo i bez izradbe skica, ponekad bi slikao na platnima preko prethodnih slika.

Ponovno zapada u nevolje i ulične obračune, ranjava jednog odvjetnika pa bježi u Genovu i kada bude amnestiran i vrati se u Rim, ubrzo se nađe u novim tučnjavama pa uskoro bude optužen i za ubojstvo policijskog narednika. Biva uhićen, a i mučen, jer ubojstvo nije priznavao te uz pomoć prijatelja bježi iz zatvora i ubrzo pristupa izradbi svoje glasovite slike "Madonna di Loreto" za hodočasničku crkvu u alpskim Markama s prikazima nježne i blage Bogorodice i odanih hodočasnika.

Premda mu se slava širila i uzdizala, pa njegovu sliku "Polaganje u grob" kasnije će kopirati slavni Rubens (čuva se u Ottawi, National Gallery of Canada), a naslikat će i fascinantno "Polaganje u grob" (čuva se u Pinacoteca Vaticana), dolazi taj kobni dan, 29. svibnja 1606. kada u obračunu, zbog varanja u igri za veliki novac, ubija suigrača zbog čega noću prerušen bježi iz Rima i odlazi u Napulj jer će u Rimu uskoro biti osuđen na smrt.

Baš te 1606. u Rimu kao posljednju sliku naslikao je ovdje u Zagrebu sada izloženu slavnu sliku, kada je dosegnuo same vrhunce svoje zrelosti.

U izgnanstvu, u Napulju, potom na Malti te Siciliji i Messini, naslikao je on još nekoliko slika, gotovo sve sama remek-djela. Spomenimo ovdje "Sedam djela milosrđa", sliku rađenu u Napulju, gdje je jednu narudžbu dobio i od trgovca iz Dubrovnika (Radulovića), ali će ta slika dospjeti u dominikansku crkvu u Antwerpenu gdje su je prihvatili Rubens i Bruegel, a napuljski dominikanci su je odbili!

Slika tada baš glasovito "Pogubljenje svetog Ivana Krstitelja" (361 x 520 cm) i tu slavnu sliku jedino je i potpisao, umetnuvši ispred svoga imena slovo F (za Fra) što je značilo da je postao fra Michelangelo, milosrdni vitez Malteškog reda, i kasnije će, zbog značaja te veličanstvene slike, mnogi slikari iz sjeverne Europe putovati u Maltu da je vide...

Zbog njegove nesmotrenosti pri slikanju novih slika zamjerio se Redu i biva protjeran s Malte pa odlazi na Siciliju gdje slika "Pokop svete Lucije" što nije prijateljski primljeno pa odlazi u Messinu i tu slika "Lazarovo uskrsnuće" sa snažnim naturalističkim prikazom mrtvog tijela.

Tamo je naslikao i "Ecce homo" gdje Krist, iako mučen, ponižavan i razodjeven, smiren i nadmoćan uspravno stoji pred svojim mučiteljima.

Već umoran i iscrpljen Caravaggio će krajem 1609. brodom krenuti u Napulj, gdje će ga na ulici napasti i teško raniti u pokušaju ubojstva, moguće i zbog krvne osvete, ali će slikar, na čudesan način i to preživjeti, i još će stići naslikati, možda i ponajbolja svoja djela – "Sveti Ivan Krstitelj" i posebno duboko proživljeni "Marti-rij svete Uršule" s prikazom užasa nasilne, a neizbježne smrti, kao da je slutio i kraj svoga života, što je već i ranije nagovijestio na slici "David s Golijatovom glavom" kao bolni autoportret u liku filistejskog diva.

Odlučio se zatim na put unajmljenom brodicom iz Napulja prema Rimu, do ušća Tibra – Porte Ercole, očekujući papin oprost, ali u spletu nikad do kraja razjašnjenih okolnosti, još nezacjeljenih rana, onemoćao, u groznici, skončat će na lučkoj plaži tražeći unajmljenu brodicu koja je već otplovila dalje dok je on bio privremeno na ispitivanju u lučkoj citadeli. Njegovo tijelo našli su na plaži blizu citadele, a ostala je sumnja da su ga možda ubili i litalice na plaži, možda i zbog pljačke, a kasni-

je će se potvrditi da je sa sobom imao dvije svoje slike, vjerojatno "Svetog Ivana Krstitelja" i "Salomu", kojih su se, izgleda, gramzivi brodari s unajmljene ferluke već ranije pokušavali domoći.

Baš u vrijeme opisanih zbivanja u toj luci, na ušću Tibra blizu Rima, slikarevi prijatelji su uvjerali papu Pavla V. da mu dodijeli oprost, koji je za Caravaggia stigao prekasno.

Ovdje se gotovo nameće usporedba s jednim drugim slikarskim genijem, neshvaćenim za svoga života, koji je proveo neprilagođeno, teško i mučno, a u umjetnosti bio revolucionar, kasnije od svih slavljeno V. van Gogh, koji će za svoga zemljaka Rembrandta reći: "Tako je mogao slikati samo čovjek koji je više puta umro" – i doista, ta dva velika slikarska genija, iz jedne male zemlje, Nizozemske, u svojevrsnom "pobratimstvu ljudi u svemiru", kako će klicati naš Tin Ujević, bolje će se razumjeti međusobno odvojeni stoljećima nego s ljudima koji su živjeli pored njih, a što je usud i nemirnog, revolucionarnog slikarskog genija – Caravaggia. Podsjetimo ukratko i na to kako je i Rembrandt, taj neusporedivi genij slikarstva, od svojih suvremenika, birokrata na vlasti reformirane Crkve, doživio i takva poniženja da su mu oduzeli poslovnu sposobnost i bio je pod skrbništvom, rasprodali su mu na dražbi imovinu i mnogo, mnogo njegovih slika, među njima i "Krist u Emausu", a i jednu Rafaelovu sliku koju je bio za sebe nabavio, oduzeli mu kuću i živio je u skromnim uvjetima u kući svoje snahe, ali je i dalje, sve do svoje smrti 1669, slikao svoja remek-djela.

Možemo vidjeti kako je Caravaggio u mnogim sredinama u kojima je živio i radio, usprkos slave i priznanja, doživljavao i neprijateljstva i progone, pa s velikim olakšanjem mi u Hrvatskoj sada Caravaggiov posjet doživljavamo duboko prijateljskim iskazujući mu poštovanje, čast i svako priznanje kao jednom od najgenijalnijih slikara u povijesti te umjetnosti.

Sveti Franjo i franjevaštvo u Vatikanu

*Vine Mihaljević,
priređio*

Na nekoliko sljedećih stranica donosimo informativno dva važna događaja u univerzalnoj Katoličkoj Crkvi, naime, odreknuće od papinske službe Benedikta XVI. i izbor nova pape Franje služeći se pri tome mrežnim stranicama www.ika.hr, www.glas-koncila.hr, te posebice www.vaticano.it.

Jorge Mario Bergoglio - papa Franjo³

Nakon odreknuća od papinske službe Benedikta XVI. 11. veljače 2013., 13. ožujka u 19 sati i 6 minuta bijeli dim nad Sikstinskom kapelom je najavio da je sto petnaest kardinala Katoličke Crkve na petom glasovanju na konklavama 13. ožujka 2013. godine izabralo 266. nasljednika svetog Petra, isusovca iz Argentine, imenom Jorge Mario Bergoglio, nadbiskupa Buenos Airesa. Kardinal protođakon Jean-Louis Tauran u 20 sati i 12 minuta uzviknuo je »habemus Papam ... 'Georgium Marium' (Jorge Mario), kardinala svete Rimske Crkve Bergoglia, koji si je na-djenuo ime Franjo«.

³ Jorge Mario Bergoglio rođen je 17. prosinca 1936. godine u Buenos Airesu. Nakon završenog kemijskog fakulteta, završava teološke studije, a 1958. ulazi u noviciját Družbe Isusove. Humanističke studije završava u Čileu, a 1963. filozofiju na Filozofskom fakultetu kolegija "San Jose" u San Miguelu. Sljedeće dvije godine predaje književnosti i psihologiju na kolegiju Immacolata u Santa Feu, a 1966. predaje iste predmete na kolegiju Salvatore u Buenos Airesu. Od 1967. do 1970. studira teologiju na Teološkom fakultetu kolegija San Jose u San Miguelu. Za svećenika je zaređen 1969. godine, a u Družbi Isusovoj 1973. polaže doživotne zavjete. Potom je obnašao dužnost magistra novaka, profesora na teološkom fakultetu, provincijskog savjetnika, rektor kolegija te provincijala Argentine. Dolazi u Njemačku 1986. gdje dovršava doktorsku disertaciju nakon toga je na službi u kolegiju "Salvatore", potom u crkvi Družbe Isusove u gradu Cordobi gdje obnaša službu duhovnika i ispovjednika. Blaženi Ivan Pavao II. imenovao ga je 1992. pomoćnim biskupom Buenos Airesa čijim nadbiskupom postaje 1998. U vršenju nadbiskupske službe ostao je blizu narodu i koristio javna prijevozna sredstva, nije stanovao u biskupskoj palači nego u običnom stanu te si je zaslužio nadimak "kardinal siromašnih".

Novoizabrani papa Franjo, započeo je svoj pontifikat molitvom za papu u miru Benedikta XVI., nakon te molitve istaknuo je da su rimskog biskupa njegova braća kardinali izabrala s kraja svijeta te je nastavio da je započinje zajednički put biskupa i naroda. Taj put je put Rimske Crkve „koja predsjeda u ljubavi svim Crkvama. To je put bratstva, ljubavi, povjerenja među nama. Molimo vazda za sebe: jedni za druge. Molimo za sav svijet, da bude veliko bratstvo. Želim vam da taj put Crkve, koji danas započinjemo i na kojemu će mi pomagati moj kardinal ovdje prisutni vikar, bude plodan za evangelizaciju ovoga toliko lijepoga grada.« Prije papina blagoslova zatražio je narod moli Gospodina da blagoslovi papu, nakon te molitva Papa je udijelio blagoslov „Urbi et orbi – Gradu i svijetu“ riječima »Sada ću dati blagoslov vama i čitavome svijetu, svim muževima i ženama dobre volje«, rekao je Papa.

Kako prenose brojne agencije u izjavama predstavnika crkvene hijerarhije, brojnih teologa i različitih stručnjaka te novinara ističe se da je Franjin izbor posebna milost za Crkvu, radost novoga početka, iznenađenje, neočekivan izbor, ali potvrda da Duh Božji vodi Crkvu. Prvi puta u povijesti Crkve izabran je jedan isusovac za papu. Prvi puta postao je jednim papom iz Južne Amerike. Prvi puta da je jedan papa uzeo ime Franjo, ime asiškog siromaška sv. Franje. To upućuje na posebnost, poniznost, skromnost, jednostavnost komunikacije, življenja, svjedočenja, vjere i služenja Vrhovnog Svećenika, posebna usmjerenost na siromašne, izazov svima i kriterij o suvišnom što opterećuje evanđeosko služenje, nudi jasno obzorje Evanđelja Isusa Krista, obraća se čovjeku koji je potrebit Boga, koji ima svoje dostojanstvo, koji ljubi i širi mir, ljubav. Jednostavno želi živjeti oslobođen svih okova časti Vatikanske palače, zadržavajući se u hotelu Santa Marta u neposrednom dodiru s ljudima s kojima moli, koje dodiruje, hrabri i kojima ulijeva nadu, raduje se zajedno s djecom.

Obraćajući se predstavnicima medija u Auli Pavla VI, u subotu 16. ožujka 2013. godine, papa Franjo zahvalio im je na predstavljanju crkvenih događaja povijesti Crkve u obzoru vjere, a ne samo u logici ovoga svijeta. Crkva je sveti Božji narod koji ide ususret Isusu Kristu i jedino u toj perspektivi može se promatrati i tumačiti to kako Katolička Crkva djeluje u svijetu. Krist je pastir Crkve, temelj i središte Crkve. Bez Krista ne bi bilo ni Petra ni Crkve. U Crkvi danas djeluje Duh Sveti i Duh je na djelu svega onoga što se ovih dana dogodilo u Crkvi. Duh je nadahnuo odluku Benedikta XVI. za dobro Crkve i Duh je vodio kardinale u njihovoj odluci za izbor pape. Nadalje predstavnicima medija je istaknuo da neki nisu znali zašto je izabrao ime Franjo. Neki su pomislili na sv. Franju Ksaverskog, na sv. Franju Saleškoga. Papa je isripovijedao događaj na temelju kojega je izabrao ime Franju. „Za vrijeme izbora za papu pored mene je bio nadbiskup Sao Paola i prefekt Kongregacije za kler u miru, kardinal Claudio Hummes, veliki prijatelj, veliki prijatelj! Kada je stvar postala „malo jasnija“ oko izbora novoga pape, on me hrabrio. Kada je broj glasova postao dvotrećinski, nastao je pljesak, jer je izabran novi papa. On me je zagrlio, dao poljubac i rekao: „Ne zaboravi siromašne!“ Tada je nastala riječ: siromašni, siromašni te u tom trenutku pomislio sam na sv. Franju Asiškoga. Potom sam mislio na ratove, dok se odvijalo prebrojavanje do posljednjeg glasa. Sv. Franjo je čovjek mira. I tako je ime nastalo u mom srcu: sv. Franjo Asiški“. Neki su mu savjetovali kako je tre-

bao uzeti imen poput Hadrijana, jer je Hadrijan VI. bio reformator ili pak ime Klementa XV. jer je Klement XIV. ukinuo Družbu Isusovu.

Na uočnicu Duhova, 18. svibnja 2013. godine, papa Franjo obratio se poticajnim mislima na susretu s novim crkvenim pokretima, novim zajednicama, udrugama i različitim udruženjima vjernika laika. Naime, papi Franji su postavljena četiri pitanja o tome kako je u svom životu postigao sigurnost u vjeri? Zatim u kontekstu nove evangelizacije koja je najvažnija stvar za sve pokrete, udruge, udruženja i zajednice kako bi ispunila svoju zadaću na koju su pozvani, odnosno kako mogu najdjelotvornije komunicirati vjeru danas? Potom treće pitanje je nastalo u kontekstu papina obraćanja medijskim djelatnicima riječima: „Koliko bih želio siromašnu Crkvu za siromašne“ – pitanje je kako pripadnici pojedinih pokreta živjeti siromašnu Crkvu, za siromašne? Posljednje pitanje nastaje iz programa hoditi, izgrađivati i ispovijedati (svjedočiti) i glasi: kako mogu pomagati ljudima i kako ublažiti njihovu patnju ako ništa ne činimo ili veoma malo kako bismo promijenili politički i društveni kontekst?

Sveti otac Franjo odgovara jednostavno da ga je njegova baka najviše, potom i njegova mama, naučili prvim iskustvenim „koracima“ u vjeri. Živo se sjeća bakinog pripovijedanja, prvog navještaja vjere u riječima na Veliki Četvrtak kada je promatrajući ležećeg Krista govorila: „Gledajte, Krist jest mrtav, ali će sutra uskrsnuti“. Potom je ispriповijedao da se kao sedamnaestogodišnjak ispovjedio pred nepoznatim svećenikom nakon koje ispovijedi se u sebi promijenio i osjetio svećenički poziv. Netko ga očekuje? U tomu je prepoznao da ga Krist očekuje. Netko uvijek prvi očekuje. Krist Gospodin nas očekuje. On je prvi! – na španjolskom jeziku, ističe papa, kaže se: „Il Signore sempre ci *primerea*“. Nastavio je da je susret s Kristom važan, da je iskustvo vjere važno, a ne samo studij teologije o vjeri. Naime, papa navodi da biti s Gospodinom znači biti s Euharistijom, s Biblijom, s molitvom, ali znači biti i u obitelji, s majkom koja nas vodi k Gospodinu. Posebno mu je važna za vjeru molitva upućena nebeskoj Majci kao i molitva krunice koja ga svakim danom osnažuje. Papa Franjo na drugo pitanje izazova nove evangelizacije odgovara trima riječima: prva je *Isus Krist* koji je najvažniji. Druga riječ je *molitva*. Gledamo Božje lice, jer smo svjesni da nas Bog gleda i vodi. I upravo tada kada dopustimo da nas Bog vodi, postajemo pravi evangelizatori. Treća riječ je *svjedočenje*, življeno evanđelje, do kojega nas dovodi Isus i molitva u sinergiji s djelovanjem Duha Svetoga što se posebice očituje u svetima i u koherentnom djelovanju svakog kršćanina.

Odgovarajući na treće pitanje o tome kako živjeti siromašnu Crkvu, za siromašne, pape nastavlja sa svjedočenjem ističući da je prije svega doprinos kršćana živjeti Evanđelje. Crkva nije udruga civilnog društva, nije politički pokret niti je jedna dobro organizirana struktura, crkva je Božji narod. Treba izbjeći opasnost učinkovitosti (*efficientismo*), jer jedna je stvar propovijedati Isusa, a druga pak jest učinkovitost, biti učinkoviti. Tu je riječ o drugoj vrijednosti. Vrijednost Crkve temeljno jest živjeti Evanđelje i svjedočiti našu vjeru. Crkva je sol zemlje, svijetlo svijeta i pozvana je uprisutnjivati u društvo radost Božjeg kraljevstva i to vrši prije svega vlastitim svje-

dočenjem, svjedočenjem bratske ljubavi, solidarnosti, dijeljenja. Današnje kriza nije samo politička, ekonomska kriza. Nego je riječ daleko o dubljoj krizi, krizi samoga čovjeka. I onaj koji može razoriti jest čovjek, a čovjek je slika Božja. Zbog toga je riječ o dubokoj krizi. Kršćani se ne smiju zatvoriti u sebe, poručuje papa Franjo. To je opasnost. Vjernici se ne smiju zatvoriti u vlastite župe, u zajednice, jer tada Crkva slabi, „obolijeva“. Treba djelovati „ad extra“ upravo dajući svjedočenje Evanđelja izlazeći se rizičima. Bolje imati Crkvu „rizika“ na putu, nego „oboljelu“ Crkvu zatvorenu u sebe. Crkva izlazi iz sebe i susreće se s drugim. Susret je važan, ističe papa Franjo, upravo zato je vjera susret s Kristom, a svjedočiti Krista jest susret s drugima. U suvremenoj kulturi sukoba, fragmentacije, kulturi isključivanja, kulturi odbacivanja, svjedočenjem kršćanske vjere stvaramo „kulturu susreta“, kulturu prijateljstva, kulturu u kojoj nalazimo braću, gdje možemo razgovarati s onima koji ne misli isto kao mi, s onima koji su različite vjere. Svi imaju nešto zajedničkoga s katoličkim vjernicima jer su stvoreni na sliku Božju, jer su Božja djeca. Potom se papa posebice usredotočio na siromaštvo koje nalazimo posvuda oko nas. Nije vijest da je beskućnik umro od hladnoće ili da su brojna djeca gladna – što je strašno - nego je vijest neki skandal. Svjedoci smo takve situacije. To je istina. Papa upozorava da kršćani ne smiju postati previše obrazovanim kršćanima koji raspravljaju o teološkim stvarima dok mirno promatraju takvog drugog koji je potrebit pomoći. Moraju postati hrabrim kršćanima i ići i tražiti one koji su upravo Kristovo tijelo, oni koji su Kristovo tijelo. Iz ispovjedne prakse ispričao je kako je neke ljude koje ispovijeda pitao: „Dajete li milostinju?“, „O, da oče, dajem“, odgovorili su. „Dobro, dobro“ nastavi papa i postavi im druga dva pitanja: „Recite mi, kada dajete milostinju, gledate li u oči onu ili onoga komu dajete milostinju?“ „Ah, ne znam, ne sjećam se“ i drugo pitanje: „Kada pak dajete milostinju, dodirujete li ruku one ili onoga komu dajete milostinju, ili mu novčić bacite?“ To je problem: Kristovo tijelo, dodimuti Kristovo tijelo, preuzeti na sebe onu patnju za siromašne. Za kršćane siromaštvo nije društvena, filozofska ili kulturalna kategorija, nego je teološka kategorija. Bog je postao siromašnim kako bi hodio s nama. I to je naše siromaštvo: siromaštvo Kristova tijela, siromaštvo koje nam je Utjelovljenjem donio Božji Sin. Siromašna Crkva za siromašne počinje s hodom prema Kristovom tijelu. Ako mi idemo prema Kristu, počinjemo nešto razumjeti što bi bilo to siromaštvo, Gospodinovo siromaštvo. I to nije lako. Ali postoji jedan problem koji šteti kršćanima, a to je duh svijeta, svjetski duh, duhovna svjetovnost, odnosno svjetovna duhovnost. To vodi kršćane do učinkovitosti, zadovoljstva živjeti duh vremena a ne duh Krista. Na četvrto pitanje, papa Franjo odgovara da su za naviještanje Evanđelja potrebni hrabrost i strpljivost, a upravo takve vrednote danas pokazuju brojni kršćani, sve do martirija, mučeništva.

Odreknuća od papinske stolice Benedikta XVI.⁴

»Annuntio vobis gaudium magnum; habemus Papam: Eminentissimum ac Reverendissimum Josephum Sanctae Romanae Ecclesiae Cardinalem Ratzinger qui sibi nomen imposuit Benedictum XVI.« Tim je riječima protođakon, čileanski kardinal Jorge Arturo Medina Estevez gradu Rimu i cijelome svijetu u 18,43 sati 19. travnja 2005. objavio da je 265. nasljednik sv. Petra njemački kardinal Joseph Ratzinger koji je uzeo ime Benedikt XVI.

Vijest koja je poput „munje“ prošla globalnim svijetom, koja je iznenadila sve ljude i u njih unijela divljenje i brojna pitanja. Vijest koja je ispunila naslovnice svih tiskanih, elektronskih i digitalnih medija, interneta i društvenih mreža svakako jest odreknuće od papinske službe Benedikta XVI. To se dogodilo na 11. veljače 2013. godine kada se sam papa obratio prisutnim kardinalima za vrijeme konzistorija u Vatikanu riječima: „Duboko svjestan težine toga čina, u punoj slobodi, izjavljujem da se odričem službe Rimskog biskupa, nasljednika svetog Petra, koju su mi 19. travnja 2005. povjerali kardinali, tako da će od 28. veljače 2013., od 20 sati, stolica Svetog Petra biti upražnjena (*sede vacante*) i trebat će se sazvati – od strane onih kojima je to zadaća – konklave za izbor novog pape. Nakon što sam se više put preispitao pred Bogom, došao sam do uvjerenja da mi moje snage, zbog podmakle dobi, više ne dopuštaju vršiti na prikladan način moju papinsku službu. Veoma sam svjestan da se tu službu, zbog njezine duhovne naravi, mora obnašati ne samo djelima i rije-

4 Joseph Ratzinger rođen je 16. travnja 1927. godine u Marktl na Innu, zaređen je za svećenika 1951., a 1953. obranio je disertaciju o temi »Narod i kuća Božja u crkvenom nauku sv. Augustina«, a za sveučilišnog docenta habilitirao se disertacijom »Teologija povijesti sv. Bonaventure«. Predavao je dogmatsku i fundamentalnu teologiju na višoj teološkoj školi u Freisingu, u Bonnu, u Münsteru, u Tübingenu, 1969. postao je redoviti profesor dogmatike i povijesti dogme na Sveučilištu u Regensburgu. Od samoga početka Drugog vatikanskog sabora bio je teolog savjetnik kelnskoga nadbiskupa kardinala Josepha Fringsa. Autor je brojnih teoloških djela. Papa Pavao VI. imenovao ga je 27. ožujka 1977. nadbiskupom Münchena i Freisinga, a 27. lipnja iste godine kardinalom. Papa Ivan Pavao II. imenovao ga je 1981. prefektom Kongregacije za nauk vjere, predsjednikom Papinske biblijske komisije i Međunarodne teološke komisije - i tu je službu obavljao do smrti Ivana Pavla II. Od 1986. do 1992. bio je predsjednik Komisije za pripremu Katekizma Katoličke Crkve te je pod njegovim vodstvom izrađeno to koncilsko djelo. Papa Ivan Pavao II. imenovao ga je 1993. kardinalom biskupom s titulom suburbikalne biskupije Velletri-Segni, 1998. izabran je za vicedekana Kardinalskog zbora, a 2002. imenovan je dekanom Kardinalskog zbora.

ćima, već ništa manje patnjom i molitvom. No, u današnjem svijetu, izloženom brzim promjenama i potresanom veoma važnim pitanjima za život vjere, za upravljanje lađom svetog Petra i naviještanje evanđelja potrebni su također tjelesna i duševna snaga, koja se, posljednjih mjeseci, kod mene smanjila tako da moram priznati da nisam više sposoban dobro vršiti povjerenu mi službu. Draga braćo, zahvaljujem vam od sveg srca za svu ljubav i rad kojima ste sa mnom nosili teret moje službe i molim oprostjenje za sve moje pogreške. Povjerimo, sada, svetu Crkvu brizi Vrhovnog Pastira, Našega Gospodina Isusa Krista i zazovimo svetu Majku Mariju da svojom majčinskom dobrotom bude na pomoć ocima kardinalima u izboru novog pape. Što se mene osobno tiče, želim i ubuduće služiti svim srcem, čitavim životom posvećenim molitvi, svetu Crkvu Božju”.

Odgovori pape Franje na naprijed tematizirana pitanja kao i primjer odricanja od papinske službe Benedikta XVI. daju jasne smjernice te pozivaju na razmišljanje i djelovanje svakog čovjeka posebice članove Udruge. Stoga sjedinjujemo naše molitve molitvama svih onih ljudi koji mole Boga da Vrhovni Svećenik, sadašnji papa Franjo, kao i papa u mirovini Benedikt XVI., vjerom i svjedočenjem vode svakog čovjeka, čitavi svijet i svako stvorenje Isusu Kristu, spasitelju i otkupitelju.

Sjećanje na fra Ignacija Gavrana (1914 - 2009)

Anto Dugonjić

Arhitektura sjećanja nije uvijek pouzdana građevina, ali pamćenje i naša prošlost su u nama, a duh je iznad prolazne materije i zbog pamćenja. Put sjećanja nerijetko je naporan i može voditi kroz vijugave hodnike pune zelenkaste izmaglice i vlažne umrežene paučine, ali na kraju nas čeka nagrada kada se ukažu dvori u kojima je pohranjena naša prošlost jer lako se može izgubiti u maglama vremena. Treba njegovati kulturu sjećanja, izbjegavati nostalgичnu utjehu pamćenja prošlog pred često mizernom i jedva podnošljivom ljudskom egzistencijom i znati da su samo uspomene pouzdano naše posjedovanje a sve ostalo je upitno. Konačno i Bog je u našem pamćenju.

Moja sjećanja na fra Ignacija bila su i česta i spontana. Ipak za ovaj napis djelomice je povod i spomen na fra Ignacija, objavljen u *Svjetlu riječi* (studeni 2012.) s potpisom - Franjevci. U tih nekoliko biranih rečenica oslikan je fra Ignacijev lik, koncizno a gotovo sveobuhvatno, pažljivo ali s naznakama specifičnih fra Ignacijevih crta osobnosti, samotničke naravi ali spremno uklopljene u zajednički skrojen a i zahtjevan redovnički život, s dubokim poštovanjem vlastitog a i tuđeg vremena, prema čemu se odnosio ponizno i zahvalno jer naše vrijeme i jeste najveći dar čovjeku, to je život sam. Istaknuto je da je fra Ignacije bio polihistor visokih dosega, a bio je i enciklopedist s vlastitim odabirom interesa, i kao takav pravedno ocijenjen kao jedan od najznačajnijih bosanskih franjevaca i kulturnih pregalaca na tim prostorima u zadnjem stoljeću.

Kako je moje veliko zadovoljstvo, i svakako sretna okolnost, da mi je fra Ignacije bio gimnazijski profesor u našoj Franjevačkoj klasičnoj gimnaziji u Visokom tijekom četverogodišnjeg školovanja prije više od pola stoljeća, svejedno još mogu osjetiti nježni i opojni miris te prošlosti koji se uselio u protoplazmu moga života zbog tako vrsnih profesora, odgajatelja i dobrih ljudi, kao što je fra Ignacije, a i drugi moji visočki profesori, a dakako i đaci, kolege s kojima sam tada dijelio sveukupni život, bili su dragi i dobri suputnici.

Fra Ignacije je pak bio i ostao posebna figura u toj galeriji likova, posebice s uzornim i istinski časnim životom, a dobro je znao da čast uvijek prate dužnost i žrtva, jer moraš stalno biti osjetljiv na stvarnost a istodobno dobro poznavati iznimke. Na predavanjima, napose iz povijesti umjetnosti, bio je minuciozno analitičan, ali istodobno bi se uzdignuo do lirski uzvišenog i dubokog divljenja nad dragocjenim umjetničkim blagom što čovječanstvu namriješe geniji u umjetnosti. Kao taklav brzo je fra Ignacije i meni duboko u nutrini postao inspirativni mentor, a kasnije sam mogao dokučiti kako je istodobno bio i pouzdani vizionar i općenito senzacionalno ljudsko biće.

U kompleksnoj i uzbudljivoj, često nepredvidljivoj, dramaturgiji života fra Ignacija doživljam kao sverstranog intelektualca po stilu života i po stavu, snažne intelektualne kombinatorike, eruditske refleksivnosti i kao takav mogao je djelovati kao tihi i profinjeni revolucionar života, revolucionar, li ni protiv koga! Spajajući

drevne mudrosti i stečena suvremena znanja u ozračju bionadahnuća naš Profesor bio je istodobno društveno prihvaćen kao koristan, i u domeni uzora, a osobno je bio ispunjen. Fra Ignacije je tako mogao dospjeti blizu razumijevanja cijelog svijeta, ne svodeći ga samo na svoju mjeru, a u stvarnom životu ostati samozatajan u svakodnevnici "običnog" čovjeka i primjereno poniznog redovnika, franjevca. Mogla se kod fra Ignacija pratiti još jedna klarakteristična crta osobnosti u vidu sintakse dugog daha u svemu što je radio: i u intelektualnim aktivnostima s toliko širokim poučavanjem drugih temeljeno na riznici nevjerovatno širokog i dubokog znanja a usto i opsežnim i značajnim pisanim opusom, a i fizički je zapravo bio promišljeno stalno aktivan, u šetnjama u prirodi, a stalno se šetao i u razredu. Automobil nije vozio, a ni bicikl. Premda se u sintezi vlastitih zaključaka koristio i dugim proučavanjem, i deduktivnim i induktivnim metodama, kompetentnih mislilaca i sam je bio domišljat, vješt, iskričav a i prilagodljiv ali nesalomljiv u onom bitnom. U raspravama dijalog je vodio akademskim stilom, uvijek uvažavajući sugovornika, ali iznad svega znanje i istinu, znajući da je za to potrebno učiti svaki dan, očvrnuti volju, kontrolirati emocije, stalno težiti kreativnosti i tražiti motivaciju, onu intrinzičnu, brižno njegovati imaginaciju i entuzijastičnost.

U novijem neuroznanstvenom, osobito neuropsihologijskom interesu navodi se i sintagma - očaravajuća obuzetost - koja označava strasno bavljenje onim što želimo raditi, a Profesor je bio dostojan i takve čarolije. Sva ta svoja silna umijeća poučavanjem je nesebično prenosio svojim đacima, znajući da se to tiče svakoga od nas i u konačnici čovjek će postati ono što sam od sebe načini. U svojim smionim maštanjima uhvatim sebe kako ponekad našu visočku Franjevačku klasičnu gimnaziju zamišljam kao Atensku školu, Platonovu akademiju što ju je tako nadahnuto i blistavo naslikao slavni Rafael; lako je shvatiti kako se u takvim školama bruse čisti dijamanti čovječanstva. Sjećam se tako jedne zgrade dok sam čitao Zapreke V. Novaka kako me fra Ignacije s blagim i zagonetnim osmjehom pitao: "Jesi li ti upoznao svoje zapreke" a ja sam onako mladenački vehementno odgovorio da nisam naišao na zapreke! Tek mnogo, mnogo kasnije, promišljajući o tome mogao sam dokučiti kako je fra Ignacije vjerovatno tom zgodom uputio i poruku, možda kao metaporuku i misaonu parabolu, da u životu treba izbjegavati zapreke u vidu zamamne i dopadljive, ali isprazne privlačnosti svega ovosvjetovnog, prolaznog i propadljivog. Potrebno je stalno biti oprezan, jer život može biti opak, a posebice u Bosni, moglo bi se to prisposodobiti s bosanskim loncem koji lako može proključati i pretvoriti se u karakazan s poklopcem što poigrava i podrhtava, lupka i zvekeće dok crni lonac prijete eksplozijom. Mi moramo živjeti u ovom svijetu takvom kakav je, a zadaća nam je pokušati učiniti ga boljim. I u tome je naša zahvalnost i divljenje pred Profesorom da smo mogli biti uz čovjeka tako velike pameti i bogate duše, sposobnog za prijateljstvo i ljubav - pa zar se može nešto više od toga poželjeti. Odmor je za dušu i razlog ponosa živjeti s takvim ljudima pored sebe i nadam se da to ne govorim samo u svoje ime već i u ime šesdeset osam školskih naraštaja fra Ignacijevih đaka što čine jedno duhovno plemstvo što svakako trebamo njegovati u našoj Udruzi. Uz profesora Ignacija mogla su se stjecati posebna znanja i mogli smo ga imati za uzor u njego-

voj poetsko-mudrosnoj sublimaciji naizgled običnog života i smjernom podnošenju svakodnevnih tlapnji. Kako je Sokrat opet bio u pravu kada je izjednačavao znanje i krepost, i zato treba stalno učiti jer život ode, pa je lakše shvatiti maksimu koja kaže da su blaženi oni kojima smrt nauditi ne može. Kako je fra Ignacije veličanstveno povezaio mnoga umijeća, kao čitanje, govorenje i pisanje, poučavanje, a i dijeljenja svojih darova s drugim u skromnosti i običnosti života, mogao bih reći da je on odlazeći imao toliko vrijednosg ostaviti iza sebe a mnogo dobrog a ponijeti tamo gdje je pozvan i gdje se zaputio.

Na kraju bih kratko i pomalo sa psihoanalitičkom provenijencijom i autopsihoanalitičkom orijentacijom analizirao oproštaj sa fra Ignacijem prigodom moga odlaska iz Visokog; jer ja sam tada otišao iz Visokog ali ga nikad nisam napustio. Bio je to doista oproštaj u prijateljskom ozračju, a fra Ignacije mi je spontano i iskreno bez trunke prijekora ili ljutnje rekao: "Znaš, nikad nisam bio siguran hoćeš li ostati kod nas ili ćeš otići ?!". Možda sam u prvo vrijeme pomislio kako sam ja to bio "mudar" da me takav znalac nije mogao "pročitati", ali kasnije sam shvatio da me fra Ignacije itekako pročitao, jer tada sam upravo to bio JA - ni sam u sebi nisam znao da li ću otići ili ostati kod franjevacu, a život će pokazati otišao sam a ostao uz njih; ima daleke takvih stanja u životu da vas nešto istodobno privlači sebi a istodobno i udaljava.

Dragom Profesoru Ignaciju, premda smo sada višom voljom udaljeni, mogu uputiti svoju duboku zahvalnost, poštovanje, odanost i ljubav i nikako ne bih htio pretjerati, ali mogu ga zamisliti kao uzora za kojeg se može reći da je bio mudar kao knjiga, velik kao Uskrs i dobar kao sunce.

Lucerna lucens! Bez upitnika. Sa zaslužnim uskličnikom.

Kaos astrolaba

Anto Dugonjić

Odakle to opet vrtložni vjetrovi hrle
I prostranstvima neba samotno huje
A zvijezde se daleke na oproštaju grle
Pred znakom Apokalipse svemirske oluje

Slute li zvijezde tu svemoćnu kob
što čovjeka prati kad na put kreće
I kad dostigne svoju ljudsku dob
Nikad se više vratiti neće

I da zgasnu zvijezde na svemirskoj cesti
Titrat će u meni nada makar slaba
Da nebo će i dalje sjajnu pređu prestići
Nad crnim slutnjama tajnog astrolaba

Ne plove svemirom samo sjajne zvijezde
U dubinama tamo i moj um luta
I moje čežnje ko oblaci jezde
Sve do beskrajna slućenoga puta

Duša i ja

Oslušujemo se
Ne znam da li se čujemo
U osobnom krajoliku
Svejedno
Duša i ja još smo slobodni

A znamo da zvijezde
Slobodu svoju plaćaju padom
Sve do svoga izvorišta
Crna vatra ... i Ništa

Tako duša i ja još koračamo
U svom slobodnom hodu
Do konačnog smirenja
Ako ga bude

Sve je privid

Drugi živog mene vide
a ja sebe gledam mrtva
život-tajna dalje ide
postah svoja tiha žrtva

Kad sam nekad sretan bio
ništa o tom nisam znao
kad sam "Nasprijed" kliknut htio
začuden sam samo stao

Još ponekad proplamsaji
iz duše se naglo vinu
ali sunce kratko sjaji
opet grlim svoju tminu

Ni za čime ja ne žalim
nit ću koga za što krivit
čas se gasim čas se palim
smrt i život - sve je privid

Rembrandt je ugledao Krista

Svjetlost u mračnim dubinama kopa kistom
I izdiže je u Emausu nad USKRSLIM KRISTOM
Dok sam blatnim stopalima muljevitim gradom hodi
Što s mukom ga noću i danju otimaju vodi

U vječnost će izniknuti što njegove oči traže
Gordi kapetan i kićena pratnja Noćne straže
Sablasna pohota staraca na golim bedrima žene
I leš anatomski jedne sitne duše izgubljene

Bludjet će i slikar na svom životnom putu
Sve će mu uzet - i slike i spokoj u kućnom kutu
Al poruku će odaslat nenadmašni poeta
Istinu o sebi u zrcalu bolno vjernih portreta

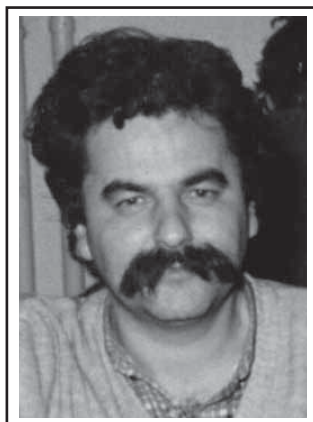
Ivo Pranjković,
Gramatička značenja
Matica hrvatska, Zagreb, 2013.

U Velikoj dvorani Matice hrvatske, Strossmayerov trg 4, 6. lipnja u 13 sati, predstavljena je knjiga *Gramatička značenja* člana naše Udruge Ive Pranjkovića. Knjiga je izašla u seriji Nova knjižnica Matice hrvatske. Novi niz: kolo I., knjiga 5. Recenzije su napisali Josip Silić i Lada Badurina, a urednica je Romana Horvat. O knjizi su govorili Tatjana Pišković, Stjepan Damjanović i autor Ivo Pranjković.

Knjiga je podijeljena u dva dijela i sadrži dvadeset autorovih rasprava o gramatičkim kategorijama i kategorijalnim značenjima koje su održane na seminarima Zagrebačke slavističke škole, u zbornicima sa znanstvenih skupova i iz časopisa. Autor u prvom dijelu tematizira općenito gramatičke kategorije i njihov odnos prema govornim činu, zatim posebnost određenih kategorija koji se odnose na imenske riječi kao i raznolikost načina izražavanja određenih gramatičkih kategorija te glagole. U drugom pak djelu, ističe autor u uvodu, riječ je o gramatičkim posebnostima tzv. „malih“ tj. nepromjenljivih riječi, posebice čestica, suznačnih glagola, nekih priloga i veznika. Knjiga je posvećena prije svega studentima kroatistike, opće lingvistike te svim znatiželjnicima kategorijalnog ustrojstva hrvatskog jezika. Knjiga je komplementarna s *Gramatikom hrvatskog jezika* za gimnazije i visoka učilišta koju je 2005. godine autor objavio u koautorstvu s profesorom Josipom Silićem.

Uredništvo

IN MEMORIAM
STIPO ŠANTIĆ
(1952-2012)

Stipo Križanac

Član naše Udruge Stipo Šantić, nakon kratke bolesti, umro je 21. svibnja 2012. godine u Busovači. Pokopan je na seoskom groblju Bare u općini Busovača u nazočnosti bliže rodbine, prijatelja i susjeda, kolega s posla i nekoliko članova naše Udruge. Prije ukopa održana je misa zadušnica u mjesnoj filijalnoj crkvi u Barama na kojoj su sudjelovali brojni vjernici. Misu zadušnicu je slavio, a potom i pogrebni obred vodio je župni vikar župe Busovača kojom prigodom je održao nadahnut govor o pokojnom našem kolegi Stipi.

Stipo se rodio 13. ožujka 1952. godine u Barama, općina Busovača. Roditelji Anto Šantić i Sarafina rođena Tuka iz Fojnice, krstili su ga u crkvi sv. Ante Padovanskog u Busovači i odgajali u ljubavi i vjeri prema Bogu i svom narodu. Četiri razreda osnovne škole završio je u Barama, a osmogodišnju u Busovači. Godine 1967. upisuje se u Franjevačku klasičnu gimnaziju u Visokom, gdje je bio među boljim učenicima. Nakon završene gimnazije upošljava se u gradskoj ljekarni i u Domu zdravlja u Busovači kao blagajnik. Jedno vrijeme radi i u SIZ-u za stambene poslove u Busovači. Upisao je Pravni fakultet u Sarajevu, odjeljenje u Zenici gdje završava dvije godine studija nakon čega prekida studij.

U domovinskom ratu pokreće Crveni križ i do kraja života ostaje u Crvenom križu kao voditelj. Oženio se nastavnicom matematike Draganom Rogić iz Kosjerića s kojom je imao troje djece. Supruga mu je rano umirovljena iz zdravstvenih razloga i sada živi u Zavodu u Bakovićima, općina Fojnica. Zbog bolesti žene i teškog imovinskog stanja često se odaje alkohol koji uzrokuje bolest jetre što postaje i uzrokom njegove rane smrti. Bio je natprosječno inteligentan, dobar učenik, elokventan i drag u društvu. Volio je našu Udrugu i često je nazočio našim druženjima.

Stoga, dragi Stipo, neka ti je laka hrvatska gruda, a Gospodin ti bio milostiv i primio te u svoje vječno Kraljevstvo.

Članovi udruge

A

Akalović, Filip	I. Ranger/I	10000 Zagreb	(HR)	Tel.: 00385 1 373 09 49 mob.: 00385 91 463 55 46	akalovicj@gmail.com
Alilović, Ivica	Limburger Str. 170	65520 Bad Camberg-Erbach	(D)	Tel.: 0049 6434 900 104	pfarramt@mauritus-erbach.de
Ančić, Mladen	s. Pokrajčiči,	72250 Nova Bila	(BiH)		
Andrić, Josip	Hinter den Gärten 17	89231 Neu-Ulm	(D)	Tel.: 0049 731 492 00 356	andricjo@googlemail.com
Andrijanić, Anto	Schönhuhstr. 35	70188 Stuttgart	(D)		
Anđelović, Petar	Selska cesta 77	10000 Zagreb	(HR)	Tel.: 00385 1 302 04 23	petar.andelovic@sabor.hr
Antolović, Jelenko	Jahradnikova 12	10000 Zagreb	(HR)	Tel.: 00385 1 664 19 99	
Antolović, Josip	Ivana Rangera 1/II	10000 Zagreb	(HR)	Tel.: 00385 1 373 46 57	
Antunović, Tomislav	Igelweg 2-4	65428 Rüsselsheim	(D)	Tel.: 0049 6142 798 981	deukro@t-online.de
Arelić, Marko	A. Stipančića 24	10000 Zagreb	(HR)		

B

Baketarić, Mijo	Zvonimirova 45	34310 Pleternica	(HR)	Mob.: 00385 98 870 902	udruga-invalida-rada@po.htnet
Bakula, Vinko	Matije Gupca 4	Brezje 10431 Sveta Nedelj	(HR)	Tel.: 00385 1 337 05 78	vbakula@mup.hr
Baotić, Joso	Kozari bok, I. odv.5	10000 Zagreb	(HR)	Tel.: 00385 1 240 76 09	
Baotić, Mato	Passweg 7	44867 Bochum	(D)		
Barać, Ivica	Novački Vidikovac 1	10040 Zagreb	(HR)	Tel.: 00385 1 291 5239	
Barbarić, Mate	Niedergiermesserweg	43 35576 Wetzlar	(D)		
Barbić, Pero	Ulica hrvat. branitelja	11 72250 Vitez	(BiH)	Tel.: 00387 30 714 881	
Barbić, Tomo	Am Ziegelstandel 3	86830 Schwabmünchen	(D)	Tel.: 0049 8232 78414	ljubo305@gmx.net
Barišić, Rudolf	Colerusgasse 32/6/5	1220 Wien	(A)	Tel.: 0043 1 958 86 09	rudobarisic@gmx.at
Barun, fra Anđelko	Gorička cesta bb	80101 Livno	(BiH)	Tel.: 00387 24 200 311	barun.andjelko@gmail.com
Barun, Anđelko	Stjepana II Kotromanića bb	80101 Livno	(BiH)	Tel.: 00387 34 332 848	
Barun, Luka	Selčinska 14	10360 Sesvete	(HR)	Tel.: 00385 98 405 070	
Batarilo, Anto	Wilhelm-Leuschner 11	71034 Böblingen	(D)	Tel.: 0049 7031 273 932	
Batarilo, Mijo	VI. Nazora bb, župni ured Novi Šeher	72254 Novi Šeher	(BiH)		
Bešker, Stipo	VIII Trnava 11	10040 Zagreb	(HR)	Tel.: 00385 1 294 70 87	stipo.besker@gmail.com
Bešlić, Franjo	Gollierstr. 63	80339 München	(D)	Tel.: 0049 89 714 93 42	franjobeslic@web.de
Blažanović, Vlatko	Jalševečka 22	10040 Zagreb	(HR)	Tel.: 00385 1 298 36 92	
Blažević, Ivo	Ostrogovićeve 10	10000 Zagreb	(HR)	Tel.: 00385 1 667 89 97	ivo.blazevic@allianz.hr
Boban, Franjo	Benkov put 11	10000 Zagreb	(HR)	frano@novebojedmedija.hr	
Bosankić, Mijo	Poljana R. Boškovića 6	20000 Dubrovnik	(HR)		
Brajinović, Marijan	Burgerspittalgasse 17-19	1060 Wien	(A)	Tel.: 0043 222 59715878	
Brizić, Ivan	H.V. Hrvatinića 53	30101 Jajce	(BiH)		
Brkičić, Ivan	Stubička 99	10000 Zagreb (HR)		Tel.: 00385 1 363 06 38	ibrkicic@inet.hr
Brzović, Ivan	Krste Hegedušića 23	10360 Sesvete	(HR)		
Brzović, Jandre	Ravensburger str. 32	86150 Augsburg	(D)		
Bubalo, fra Ivan	Aleja Bosne Srebrene 111	71000 Sarajevo	(BiH)	Tel.: 00387 33 453 266	
Bubalović, Tadija	Kneginečka 10	10000 Zagreb	(HR)	Tel.: 00385 1 301 00 60	
Budeš, Radovan	Selska 19/2	10000 Zagreb	(HR)	radovan@filaks.hr	
Bulaja, Ivan	Ivanečka 31	10000 Zagreb	(HR)	Tel.: 00385 1 364 31 72	
Bulić, Mario	Karamanov prolaz 2/9	10020 Zagreb	(HR)	Mob.: 098 742 579	
Bungić, Vlatko	Platanen Str. 51	82024 Taufkirchen	(D)		

Č

Čilić, Dario	Vatroslava Lisinskog 7	34550 Pakrac			
Čolić, Saša	Havidičeva 2	10020 Zagreb	(HR)	Tel.: 00385 98 163 92 29	sasacolic@yahoo.com
Čović, Berislav	Stud. dom "S. Radić" Jarunska 2	10000 Zagreb	(HR)	Tel.: 00385 98 943 16 84	berislavc@gmail.com
Čuljak, Mario	Ploča bb	88440 Prozor	(BiH)	Tel.: 00387 63 406 452	mario.culjak@tel.net.ba
Čuturić, Branimir	Astern str. 79	90765 Furth	(D)		

Ć

Ćaćić, Ivo	Klekovačka 28	10040 Zagreb	(HR)	Tel.: 00385 1 291 12 17	icacic7@net.hr
Ćaćić, Jozo	Tullastr. 16	77652 Offenburg	(D)	Tel.: 0049 781 75697	
Čošković, Pejo	Hrgovići 28	10000 Zagreb	(HR)	Tel.: 00385 1 363 57 03	pejo.coskovic@lzmk.hr
Čosić, Dajana	N.Š. Zrinski bb	72260 Busovača	(BiH)	Tel.: 00385 95 542 3768	cosic_dajana@hotmail.com

D

Dadić, Ljubo	Trebižat bb	Čapljina	(BiH)	Tel.: 00387 36 322 521	
Dadić, Marijan,	Aloeweg 3	51109 Köln	(D)	Tel.: 0049 221 3400526	jotto81749@aol.com
Dadić, Viktor	Biskupa Buconjića 32/E	36000 Mostar	(BiH)	Tel.: 00387 36 320 411	
Dadić fra Zdravko	Ul. 24. prosinca 18	10360 Sesvete			
Damjanović, Vitomir	Friedrich-Kaiser-Gasse 106/15-16	1150 Wien	(A)		
Didović, Zvonimir	Benkovačko selo 75	23420 Benkovac	(HR)	Tel.: 00385 99 693 4310	zvone1509@net.hr
Dolibašić, Ivan	Baranjska 15	35000 Slavonski Brod	(HR)	Tel.: 00385 35 272 464	
Dolibašić, Mato	Gasserweiher 19	6840 Gotzis	(A)		
Dolić, Tomo	15 Maurice Coulter Mews Toronto Ontario	M3M-3K3	Canada		tandmdolic@rogers.com
Dugonjić, Anto	Istarska 1	10000 Zagreb	(HR)	Tel.: 00385 1 374 51 23	
Dujmović, Drago	nova adresa nepoznata				
Duvnjak, Marko	Ul. B. Magovca 44/135	10000 Zagreb	(HR)	Tel.: 00387 1 667 52 55	
Duvnjak, fra Stjepan	Kraljice Katarine br.1	72244 Kraljeva Sutjeska	(BiH)		

DŽ

Džaja, Srećko	Horwarthstr. 29/1	80804 München	(D)	Tel.: 0049 89 366 686	gsm.dzaja@freenet.de
Džambo, Jozo,	Blütenstr. 8	80799 München	(D)	Tel.: 0049 89 272 47 80	dzambo@stifterverein.de
Džidžić, Berislav	Ripci 34	88440 Prozor	(BiH)	Tel.: 00387 36 780 028	berislav.dzidzic@tel.net.ba

Đ

Đoja, Anto	Bickenstück 18	58099 Hagen	(D)	Tel.: 0049 2331 918 427	djoja@caritas-hagen.de
Đogaš, Franjo	Ozaljska 105	10020 Zagreb	(HR)	Tel.: 00385 1 652 10 06	

F

Ferenc, Anton	Cjure Szaba 1(kod Trobentara)	10000 Zagreb	(HR)	Tel.: 00385 1 377 33 29	
Filipović, Adam	Trg kralja Zvonimira 18	32000 Županja	(HR)	Tel.: 00385 32 832 930	adam_filipovic@net.hr
Filipović, Dominko	N. Pavića 26	10090 Zagreb	(HR)	Tel.: 00385 1 389 62 62	
Filipović, Perica	A. M. Reljković 136	32260 Gunja	(HR)	Tel.: 00385 32 881 474	
Franjičević, Anto	Side Košutića 26	10000 Zagreb	(HR)	Tel.: 00385 1 346 04 54	ante@grupawiena.hr

G

Gavran, Ivan	Trg grada Prato 2	71000 Sarajevo	(BiH)		ivan.gavran@hotmail.com
Gelo, Josip	Stjepana II. Kotromanića bb	80101 Livno	(BiH)	Tel.: 00387 34 200 376	
Grgić, Marko	Vergal 48	52466 Novigrad	(HR)		info@grgic.ch

Grgić, Mato,	Käthe-Kollwitz-Str. 10	83301 Trannrent	(D)	
Grgić, Tomo	Augusta Šenoje 12	10370 Dugo Selo	(HR)	mob.: 091 2753 763
Gučanin, Alojz	Kulina bana T-6	72225 Vitez	(BiH)	Tel.: 00387 30 711 179
Gučanin, Dragan	Nova Bila b.b.	72276 Nova Bila	(BiH)	Tel.: 00387 30 707410 lasva.comerc@tel.net.ba
Gučanin, Kazimir	Lerchenstr. 64	73650 Winterbach	(D)	Tel: 0049 7181 706856
Gudeljević, Šime	Jurja Ves, II. odv. 1	10000 Zagreb	(HR)	Tel.: 00385 1 234 05 55 sime.gudeljevic@fero-term.hr

H

Harni, Slavko	Jakopovići 15	10040 Zagreb	(HR)	Tel.: 00385 1 298 61 86 sharni@nsk.hr
Herceg, Milan	Čakovečka 128a (Pušćina)	40305 Nedelišće	(HR)	Tel.: 00385 40 895 166 milan.herceg@viko.hr
Hrgovčić, Martin	9419 Sharpview Dr. Houston	Texas 77036	USA	Tel./fax: 713 7749696
Hrkać, Marinko	Niedenau 27	60325 Frankfurt	(D)	
Hrkać, Pero	Čikoševa 5	10000 Zagreb	(HR)	
Hrkać, Vinko	Tuškanac 29E	10000 Zagreb	(HR)	Tel.: 00385 1 480 44 09 vinko.hrkac@dipatris.hr

I

Ištuk, fra Miroslav	Župni ured Bila	80205 Guber (Livno)		Tel.: 00387 63 365 767
Ivanković, Ivan	Mažuranićeva 2	10410 Velika Gorica	(HR)	Tel.: 00385 1 6215037 ivan.ivankovic1@gmail.com
Ivanković, Željko	Višnjik 44	71000 Sarajevo	(BiH)	Tel.: 00387 33 216052 zeljkoivankovic@yahoo.com

J

Jajalo, Ilija	Mala Rasinja 18	48312 Rasinja	(HR)	Tel.: 00385 48 837 535
Jarak, Vjeko (Božo)	Zavojna bb	42000 Varaždin	(HR)	Tel.: 003875 42 232 433
Jeleč, Ivan,	Diedenhofer Str.1	70435 Stuttgart	(D)	Tel.: 0049 711 25 79 742 ivanjelec@live.de
Jeleč, Mirko	Borje 20	10382 Blaškovec (Donja Zelina)	(HR)	Tel.: 00385 1 2065931
Jelić, fra Ivan	Jaklići 104	88440 Rama-Prozor		Mob.: 00387 63 358 432
Jeličić, Anto	Heiterwangerstr. 72	81373 München	(D)	Tel./fax: 0049 89 7608 241
Jeličić, Slavko	Gračanska cesta 5D	10000 Zagreb	(HR)	Tel.: 00385 1 233 20 73
Jelušić, Janko,	Osterdelle 9a	42489 Wülfrath	(D)	Tel.: 0049 2058 71450 jankojelusic@hotmail.de
Jerković, Jozo	Auf der Gemarke 19A	40625 Düsseldorf	(D)	Tel.: 0049 211 87514432
Jerković, Marijan	Ištvaniceva 4	10360 Sesvete	(HR)	Tel.: 00385 1 200 60 26
Jerković, Mijat (Mijo)	Mate Grkovića 44b	35107 Podvinje	(HR)	Tel.: 00385 35 461 220 jerkovicmijo@net.hr
Jezildžić, Pero	Jazvine bb	72260 Busovača	(BiH)	Tel.: 00387 87 732 566
Jolić, Leonardo	Iščanska 3	10020 Zagreb	(HR)	Tel.: 00385 1 621 9909 leonardo@maxaicher.hr
Jolić Ivo	Am Kuhberg 33	89174 Altheim	(D)	ivojolic@gmx.de
Jolić, Robert	Trg fra Mije Čuića 1	80240 Tomislavgrad	(BiH)	Tel.: 00387 34 352 295 rjolic@tel.net.ba
Josić, fra Niko	Kadije Uvejsa 4	713000 Visoko	(BiH)	Tel.: 00387 63 810 767
Jozić, Drago,	Graničarska 32	32260 Gunja	(HR)	Tel.: 00385 32 881 223 drago.jozic@hzz.hr
Jozić, Ivica	Johann-von-Hattstein 2	79111 Freiburg	(D)	Tel.: 0049 761 491 434 ivo.jozic@web.de
Jozić, fra Mirko	Prigornica 2	10090 Susedgrad	(HR)	Tel.: 00385 1 349 20 00
Jukić, Alojz	Koledinečka 3	10000 Zagreb	(HR)	Tel.: 00385 1 2988 927
Jukić, fra Marko	Župni ured Livno	80101 Livno	(BiH)	Tel.: 00387 24 200 311
Jurilj, Ivan	Kopačevski put 10	10000 Zagreb	(HR)	Tel.: 00385 1 388 80 25

K

Kajić, Petar	Muhašinovići 41	71300 Visoko	(BiH)	petarkajic@yahoo.com
Karajica, Tomo	Šaškovečka 48	10370 Dugo Selo	(HR)	mob.: 098 998 2190
Karaula, fra Marijan	Zagrebačka 18	71000 Sarajevo	(BiH)	marijankaraula@bih.net.ba

Karaula, Ivica	Ivana Kukuljevića 16	10290 Zaprešić	(HR)	Mob.: 098 / 906 07 91
Karajica fra Stipo	Ul. 24. prosinca 18	10360 Sesvete		
Klarić, Tvrtko	Trg D. Domjanića 4	49210 Zabok	(HR)	Mob.: 098 / 453 515
Komšo, Stanko	Lozancićeve 17	10291 Prigorje Brdovečko	(HR)	
Kopić, Marko	nova adresa nepoznata			
Kordić, Ivan	Vatrogasna 15	10000 Zagreb	(HR)	Tel.: 00385 1 375 04 68
Kovač, Andrija	II. Spnički odvojak 5C	10000 Zagreb	(HR)	andrija.kovac@inspektorat.hr
Kovačić, Ivo	Ul. J. Dalmatinca 5/II	1000 Zagreb	(HR)	
Kovačević, Mile	Dankovečka 9	10040 Dubrava/Zagreb	(HR)	Tel.: 00385 1 285 05 98
Kozić, Bono	J. Stadlera 58	10000 Zagreb		bono.kozic@zg.t-com.hr
Krešo-Lovrić, Mijo	Zvonimira Rogoza 5	10000 Zagreb	(HR)	Tel.: 00385 1 611 42 73 hrvojekl@yahoo.com
Kristić, Ivan	Tina Ujevića 59	21276 Vrgorac	(HR)	Tel.: 00385 21 675 160 Ivan.Kristic@st.t-com.hr 099/477-990
Križanac, Stipo	Ulica hrvatskih branitelja	72250 Vitez	(BiH)	Tel.: 00387 30 714720 stipo.krizanac@gmail.com
Kuhntreiber, Anton	Bul. Kralja Tvrtka 17a/5	72000 Zenica	(BiH)	
Kujundžija, Zdravko	Emerika Bluma 5	71000 Sarajevo	(BiH)	Tel.: 00387 33 215 696 zdravko@kujundzija.com
Kvesić, Ivan	Braće Žagar 3	51307 Prezid	(HR)	Tel.: 00385 51 822 203

L

Lauš, Franjo	Horvatova 21	10360 Sesvete	(HR)	Tel.: 00385 1 200 67 08
Lekić, Petar	Bolnica Nova Bila	72250 Vitez	(BiH)	olgalekic@yahoo.com
Lekić, Bono-Vladislav	Prve primorske čete 35	Vodice	(RH)	Tel.: 022 441 911
Lipovac, fra Blaž	Aleja Bosne Srebrene 111	71000 Sarajevo	(BiH)	
Lončar, Ilija	Wassevendreef 3	4641 DA Ossenrecht	(NL)	
Lončar, Marko	Kralja Tomislava b.b.	88440 Prozor	(BiH)	Tel.: 00387 36 771 429 marko.loncar2@tel.net.ba
Lovrić, Anto	Brueckegasse 6/1/8	1060 Wien	(A)	Tel.: 0043 699 812 93 152
Lovrić, Franjo	Knollgasse 55/7	1100 Wien	(A)	Tel.: 0043 620 60 93
Lovrić, Ljubo	K. Katarine 8	30101 Jajce	(BiH)	Tel.: 00387 80 658 222; 658 033
Lovrić, Ivo	Laurenčićeve 6	10000 Zagreb	(HR)	Tel.: 00385 1 614 39 32
Lovrić, Petar	Kameniti stol 4B	10000 Zagreb	(HR)	Tel.: 00385 1 458 06 54
Lovrić, Stjepan	Manhart str. 53/7/2	2000 Stocheren	(A)	stefan.lovric@gmx.at
Lovrić, Zlatan	Šetalište 7	71270 Fojnica	(BiH)	Tel.: 00387 30 831 118
Lozić, Franjo	Diemelstr. 20,	44807 Bochum	(D)	Tel.: 0049 234 504 125; franjo.lozic@web.de
Lozić, Mato	Gornjodravaska obala 96	31000 Osijek	(HR)	
Lučić, Franjo	Ul. kr. Tvrtka 3/24	Novi Travnik	(BiH)	
Lujčić, fra Božo	Prigornica 2	10090 Susedgrad	(HR)	blujic@globalnet.hr

LJ

Ljevar, Ferdo	Vebera Tkalčevića 44	10040 Zagreb	(HR)	
Ljubas, Josip	Tome Bakača 28	35000 Slavonski Brod	(HR)	Tel.: 00385 35 451144 098 9113178 ljubaszora@yahoo.com
Ljubičić, Jozo	Brest d.o. 6	44250 Petrinja	(HR)	Tel.: 00385 44 822509 jozo.ljubicic@gmail.com

M

Majdandžić, dr. Jozo	Scheurebenweg 6b	55253 Mainz	(D)	Tel.: 0049 6131 232758
Majić, Vlatko	Starčevića 3	23350 Pag	(HR)	Tel.: 00385 23 611 843 098 859 958 vlatko.majic@zd.t-com.hr

Malekinušić, Ante	Prigorska 22	10380 Goričica	(HR)	Tel.: 00385 1 206 52 06	
Mandić, Mato	Ul. Gradi 9/j, Pobri	51000 Opatija	(HR)	Tel.: 00385 51 712552	
Marčinković, Mato	Kastavska cesta 23 B	51211 Matulji	(HR)	Tel.: 00385 51 274345	
Marić, fra Ante	Franjevačka	88000 Mostar	(BiH)	Tel.: 00387 36 319 688	fraante.maric@tel.net.ba
Marić, Niko	Podravska 7	31000 Osijek	(HR)	Tel.: 00385 31 375 128	nikomarić1952@gmail.com
Marijan, Nenad	Ljerke Šram br. 4	10000 Zagreb	(HR)	Tel.: 00385 1 615 36 25	
Marjanović, Niko	nova adresa nepoznata				
Marinčić, Mile	Šiftarova 48	10310 Ivanić Grad	(HR)	Mob.: 091/57 44 1278	mile.marincic66@gmail.com
Markešić, Ivan	Prilaz I.Visine 7/7	10020 Zagreb	(HR)	Tel.: 00385 1 655 79 89	ivan.marakesic@pilar.hr
Markešić, fra Luka	Franjevačka 6	71000 Sarajevo	(BiH)	Tel.: 00387 33 446 016	
Markešić, Mato	Avde Smajlovića 33	71000 Sarajevo	(BiH)	Tel.: 00387 33 642 635	mmarkesic@hotmail.com
Markija, Ivo	Bakovići bb	71270 Fojnica	(BiH)	Tel.: 00387 30 803 314	
Marković, Božo	Lošinj. brodogradit. 72	51550 Mali Lošinj	(HR)	Tel.: 00385 51 233 047	bozo.markovic@hotmail.com
Marković, fra Ivo	Franjevačka 6	71000 Sarajevo	(BiH)		ivoirm@hotmail.com
Marković, Nikola	Stjepana Radića	72250 Vitez	(BiH)	Tel.: 00387 30 711 198	
Martić, Luka	Našička 4	10000 Zagreb	(HR)	Tel.: 00387 1 4830751	lukamartic@net.hr
Martinović, fra Perica	Franjevački samostan Tolisa	76272 Tolisa	(BiH)		
Matić, Slobodan	Habdelića 5A 10431	Sveta Nedelja	(HR)	Tel.: 00385 1 3095 915	slobodan.matic@spes.hr
Matijević, Vencel	Uzarići bb	88220 Široki Brijeg	(BiH)	Tel.: 00387 36 715 530	
Matković, Anto	Ulica platana 6/1	10040 Zagreb	(HR)	Tel.: 00385 1 2988912	anto.matkovic@zg.htnet.hr
Medo, Stipo	M. Bašića 17A, Jablanovec	10290 Zaprešić	(HR)		stipanm@hotmail.com
Medugorac, Tomislav Ivan	Fra Grge Martića 1	71260 Kreševo	(BiH)		
Mihaljević, Vine	Baranjska 8	10430 Samobor	(HR)	Tel.: 00385 98 809 555	vine.mihaljevic@pilar.hr
Mijatović, Anđelko	Bauerova 12	10000 Zagreb	(HR)	Tel.: 00385 1 455 14 37	
Mijatović, Marko	A. Kovačića 7	49 000 Krapina	(HR)	Tel.: 00385 49 370 232	
Mijić, Predrag	Bartholomäus P14/II	1170 Wien	(A)		
Mijoč, Rudolf	Stolberggasse 31-33/3/3	1050 Wien	(A)		www.birin-kupres.com
Mikulić, Stanko	Svetoklarska 5F	10020 Zagreb	(HR)	Tel.: 00385 1 6571122	stanko.mikulic@gmail.com
Milas fra Dalibor	Franjevačka 1	88000 Mostar	(BiH)	00387 63 459 736	dalibor.milas@gmail.com
Miljak, Vinko	Mostarska bb	72260 Busovača	(BiH)	Tel.: 00387 87 733 284	
Miškić, Anto	Trg bana Jelačića 11	20350 Metković	(HR)	Tel.: 00381 20 682 132	obrvan.miskic@st.t-com.hr
Mišura, Dragan	Sopot 112	88440 Prozor-Rama	(BiH)		
Mittermayer, Stjepan	Hribarov prilaz 5/5,	10000 Zagreb	(HR)	Tel.: 00385 1 662 02 35	
Mlakić, Danijel	Kralja Tvrtka bb	72250 Vitez	(BiH)	Tel.: 00387 30 712 854	
Mrkonjić, fra Mato	Fra Grge Martića 1	71260 Kreševo	(BiH)	Tel.: 00387 63 971 847	mato.m@bih.net.ba
Musa, Vitomir	A. izviđača 2	10000 Zagreb	(HR)		

N

Neimarović, Josip	Pujanke 28	21000 Split	(HR)	Tel.: 00385 21 379 036	
Nevistić, Božo	Bijeli put bb	72276 Nova Bila	(BiH)	Tel.: 00387 30 707 168	
Nikolić, Ivan	Cvijetna br. 6	10362 Kašina	(HR)		
Novokmet, Slavko	Ivekovićeva 19	10000 Zagreb	(HR)	Tel.: 00385 1 245 14 68	
Nuić, Tihomir	Rampart 8	5070 Frick	(CH)	Tel.: 0041 62 871 44 23	
Nujić, Ivan	Bosne Srebrene 4	71300 Visoko	(BiH)		inujic1@gmail.com
Nujić, Mijo	Kettler Str. 13	67065 Ludwigsfahen	(D)	Tel.: 0049 621 574 738	mijonujic@web.de
Nujić, Željko	Brnasi 12	51216 Viškovo	(HR)	Tel.: 00385 51 258 474	

O

Oršolić, Martin	M. Rešetara 33	10000 Zagreb	(HR)	Tel.: 00385 1 389 33 91	martin.orsolic@zg.t-com.hr
Oršolić, Mato	Donaufelderstr. 99/8/19	1210 Wien	(A)		mators@gmx.at
Orlović, Augustin	Mali Kablići bb	80101 Livno		Tel.: 00387 34 204 640	
Osmakčić, Zdenko	Ladislava Šabana 8	10360 Sesvete		Tel.: 00385 98 927 9642	

P

Pačar, Ivan	Lisičina 11, Gajnice	10000 Zagreb	(HR)	Tel.: 00385 1 3458498	ivan.pacar@hak.hr
Pašalić, Ante	M. Bobana 12	80320 Kupres	(BiH)	Tel.: 00387 34 274 291	
Pavić, Damir	Ivančevo	71330 Vareš	(BiH)		
Pavić, fra Stjepan	Samostan sv. Ante Dubrave	76205 Seonjaci	(BiH)		
Pavlič, Ivica	Radnička 2, Rakitje	10437 Bestovje	(HR)	Tel.: 00385 1 33 23 074	e-mail: ivica.pavlic@grad-svetanedelja.hr
Pavlović, dr. Ante	D. Dragonožec 79	10253 Zagreb	(HR)	Tel.: 00385 1 625 04 77	anto.pavlovic@zg.t-com.hr
Pavlović, Mirko	Dr. Mile Budaka 13	23440 Gračac	(HR)	Tel.: 00385 23 773 511	
Pelivan, Mato	Lipanjaska 5	10000 Zagreb	(HR)	Tel.: 00385 1 388 35 79	mato.pelivan1@zg.t-com.hr
Periša, Ivan	Ružmarinka 29	10000 Zagreb	(HR)	Mob.: 00385 91 4557 214	iperisa@posmrtna-pripomoc.hr
Perković, fra Antun	Franziskanerplatz 2	6330 Kufstein	(A)	Tel.: 0043 5372 62 642	
Perković, Bože	Vinogradska 74	10000 Zagreb	(HR)		boze.perkovic@zrinjevac.hr
Pervan, Boško	Klekovačka 34	10000 Zagreb	(HR)		
Petrović, Smiljan	Geschwindtstr.10	9330 Althofen	(D)		smiljan.petrovic@gmx.de
Petrović, Marijan	Ustrinska 28a	10000 Zagreb	(HR)	Tel.: 00385 1 295 42 68	marijan.petrovic@zg.t-com.hr
Petrović, Šimo	Zagrebačka 152	Slavonski Brod	(HR)		
Petrušić, Jako	Carevo Polje	30101 Jajce	(BiH)	Tel.: 00387 30 659 223	
Petrušić, Stipo	Trg mladosti 5	10290 Zaprešić	(HR)	Tel.: 00385 1 335 20 21	
Pilić, Željko	Kustošijski vidikovac 21	10000 Zagreb	(HR)	Tel.: 00385 1 373 68 11	
Plavčić, Vinko	Nadioci 16	72250 Vitez	(BiH)	Tel.: 00387 30 713 447	
Pokrajčić, Ilija	Vugrovečka 125	10360 Sesvete	(HR)	Tel.: 00385 1 200 70 70	ilija@talon.hr
Pokrajčić, Ivan	Ninska 4	10410 Velika Gorica	(HR)	Tel.: 00385 1 622 47 99	
Pranjić, Krunoslav	Badalićeva 11	10000 Zagreb	(HR)	Tel.: 00385 1 364 68 65	
Pranjković, Ivo	Zagrebačka 124	10410 Velika Gorica	(HR)	Tel.: 00385 1 622 46 73	ivo.pranjkovic@zg.t-com.hr
Primorac, Jure	Sustenweg 4c	6020 Emmenbrücke	(CH)	Tel.: 0041 260 57 09	
Pušić, Petar,	Gneisenaustr. 98	47057 Duisburg	(D)	Tel.: 0049 203 351 876	p.pusic@web.de
Puškarčić, fra Jozo	Franjevački samostan Tolisa Orašje		(BiH)	Tel.: 00387 32 738 755	jozo.puskaric@tel.net.ba

R

Radat Niko	Prof. Messerschmitt 26	86159 Augsburg			
Radišić, Rajko	Batalaška ulica 94	23275 Ugljen	(HR)		rajko.radisic@gmx.de
Radman, Đuro	Frateršćica 146	10000 Zagreb	(HR)	Tel.: 00385 1 375 11 48	duroradman@net.hr
Radman, fra Vili	Aleja Bosne Srebrene 111	71000 Sarajevo	(BiH)	Tel.: 00387 33 453 266	
Rašić, Ivan	Otona Župančića 10	10410 Velika Gorica	(HR)		
Rašić, Marko	Ive Andrića 10	40000 Čakovec	(HR)		
Rubčić, Darko	Trg međunarodnog prijateljstva 5/VII	71000 Sarajevo	(BiH)	Tel.: 00387 33 455680	

S

Selak, Marko	Europastr. 27	78549 Sapichingen	(D)		
Semren, fra Marko	Kralja Petra I. 80	78000 Banja Luka			marko.semren@gmail.com
Semren, Jure	Bila	80205 Guber/Livno	(BiH)	Tel.: 00387 34 243402	

Semren, Zoran	Bila 80205 Guber/Livno		(BiH)	zsemren@yahoo.com
Semunović, Anto	Savski gaj, XII. put/6	10000 Zagreb		
Sesar, Mirko.	Svetoklarska 5E	10020 Zagreb	(HR)	Tel.: 00385 1 655 51 95
Šičaja, Drago	Hrvatskog proljeća 9	10370 Rugvica		
Slišković, Zdravko	Kirchenviertel 1	9500 Villach	(A)	slisko@aon.at
Slišković, Ivo	Rajterova 175	42240 Ivanec	(H)	Tel.: 00385 42 781 041
Soldo, Ivan	Watzmannstr. 65	84034 Landshut	(D)	
Stanić, Ivica	Ljudevita Gaja 27	35000 Slavonski Brod	(HR)	Mob: 091 447 77 71
Stipičić, fra Jure	Ul. kralja P. Svačića 11	44410 Gvozd		
Stipičić, Juro	Schallergasse 32/19	1120 Wien	(A)	e-mail: juro.stipic@chello.at
Stjepandić, Vinko	Gutenzellerstr. 7	72768 Reutlingen (Pr.)	(D)	
Stojak, Danijel	Brizjak 42	72250 Vitez	(BiH)	Tel.: 00387 30 726 733
Stojak, Marijo,	Saršoni 16	51216 Viškovo		Tel.: 00385 91 7623599 marijo.stojak@skole.hr
Stojić, Ante	Donji Hamzići bb	Čitluk	(BiH)	Mob.: 00387 61 204 847
Suša, Stipe	Ljudevita Gaja 28	10290 Zaprešić	(HR)	Tel.: 00385 1 3354006

Š

Šagolj, Ivo	Kralja Zvonimira 18/2	88000 Mostar	(BiH)	Tel.: 00387 36 324284
Šantić, Stipo	N. Š. Zrinski	72260 Busovača	(BiH)	Tel.: 00387 30 245 288
Šapina, Danijel	S. Ahmedova 41	70230 Bugojno	(BiH)	Tel.: 00387 30 257 949 mob.: 00387 61 996 429 danes@bih-net.ba
Šaravanja, Pavo	NES 1259 8530 Deutsch	Landsberg	(A)	
Šarčević, Ilija	Travanjska 21a	10360 Sesvete		
Šarčević, fra Ivan,	Aleja Bosne Srebrene 111	71000 Sarajevo	(BiH)	Tel.: 00387 33 453 266 ivansar@bih.net.ba
Šarčević, fra Luka	Lintforterstr. 83	47445 Moers	(D)	Tel: 0049 284 172013 hkm.moers@t-online.de
Šarčević, Mijo	D. Kodrmana 13	10290 Zaprešić	(HR)	Tel.: 00385 1 331 11 71
Šarić, Stipo	Majejička 19	10000 Zagreb	(HR)	
Ševo, Ivan	Franjevački samostan	88000 Mostar	(BiH)	
Šilj, Marko	Rujanska 15	10000 Zagreb	(HR)	Tel.: 00385 1 3873809
Šimunović, Ivan	Krijesnice 15	10000 Zagreb	(HR)	Tel.: 00385 1 243 1306
Šimunović, Ljupko	Planinska 26	10360 Sesvete	(HR)	Tel.: 00385 1 200 76 89 ljupko.simunovic@fpz.hr
Širić, Ferdo	Našička 16	10000 Zagreb	(HR)	Tel.: 00385 1 363 45 79 siric@tehnomont.net
Šokčević, Žarko	Blümlisalpstrasse 77A	3627 Heimberg	(CH)	Tel.: 0041 33 2263639 zarko.sokcevic@spitalstsag.ch
Šoljić, Ante	Sustjepan 39	20236 Mokošica	(HR)	Tel.: 00385 20 450 029 ante.soljic@du.htnet.hr
Špionjak, Marko	St. Leonhard 4	83547 Bahensham	(D)	

T

Tadić, Ivo		Školska 22		10294 D. Pušća / Zaprešić (HR)
Tadić, Luka	Trpimirova 29 (stan Kovačević)	10000 Zagreb	(HR)	Tel.: 00385 1 455 12 60
Tadić, Petar	Poljana Zvonimira Dražića II	10000 Zagreb		Tel.: 00385 1 363 74 05
Tikvić, Ivo		Aberlestr. 11		81371 München (D)
Tikvić, Niko	Side Košutić 8	10090 Susedgrad	(HR)	Tel.: 00385 1 346 23 23 niko.tikvic@xnet.hr
Tolnaj, Josip	Sv. Antuna 5	43000 Bjelovar	(HR)	Tel.: 00385 43 242 696
Tomas, Mato	A. Jakšića 4	10040 Zagreb	(HR)	
Tomas, Ivica	Prilaz V. Holjevca 6a	47000 Karlovac		
Tomas, Mirko	Perlachweg 369	6073 Sistrans	(A)	Tel.: 0043 512 379 822
Tomić, Jozo	Trg kralja Tomislava 12	35214 Donji Andrijevc	(HR)	Tel.: 00385 35 471 261

Tomić, Marinko	Saborska 19	10000 Zagreb	(HR)	Tel.: 00385 1 285 96 73	marinko@bitno.hr
Tomšić, Đuro	Pantovčak 24	10000 Zagreb	(HR)	Tel.: 00385 1 482 12 37	
Topić, Franjo	Selčinska 1	10360 Sesvete	(HR)	Tel.: 00385 1 200 16 36	
Topić, Ivo	Ul. blaženog kardinala Stepinca 72	35430 Okučani	(HR)	Tel.: 00385 91 7308057	
Topić, Mato	Selčinska 20	10360 Sesvete	(HR)	Tel.: 00385 1 201 17 12	mtopic@mup.hr
Tunjić, Bartol	Pfarrgartenstr. 4	71729 Erdmannhausen	(D)		

V

Valjan, Mato	Linden Str. 1	35457 Odenhansen	(D)	Tel.: 0049 6406 907 631	mato.valjan@slavistik.uni-giessen.de
Valjan, fra Velimir	Aleja Bosne Srebrene 111	71000 Sarajevo	(BiH)	Tel.: 00387 33 456 266	velimir.valjan@gmail.com
Vidačković, Mirko	Mayennerstr. 28	71332 Waiblingen	(D)	Tel.: 0049 7151 58977; 172 436	mirko.vidackovic@web.de
Vidaković, Josip	Trnsko 3b/II	10000 Zagreb	(HR)	Tel.: 00385 1 652 81 90	
Vidović, Hrvoje	Avenija Većeslava Holjevca 16	10000 Zagreb		Mob.: 00385 98 389 014	
Vidović, Mijo	A. Starčevića 6	22203 Rogoznica	(HR)		mijo.vidovic@windowslive.com
Visković, Ivica,	Schopenhauerstr. 47	80807 München	(D)	Tel.: 0049 89 300 94 45	viskovic@aol.com
Volić, Ladislav	Dravska 79	42202 Trnovec (Varaždin)	(HR)	Tel.: 00385 42 683 921	
Vujica, fra Benedikt	Aleja Bosne Srebrene 111	71000 Sarajevo	(BiH)		vujicab@bih.net.ba
Vujica, fra Pavo	Bosne Srebrene 4	71300 Visoko	(BiH)	Tel.: 00387 32 738766	
Vujica, Robert	Hrasno	72260 Busovača		Tel.: 00387 30 713 6645	
Vukadin, Josip	Sterkraderstr. 141	46453 Dinslaken	(D)	Tel.: 0049 2064 97 187	Generalvikariat@bistum-essen.de
Vukadin, Mato	Plievier Park 5	81737 München	(D)	Tel.: 0049 89 67905079	matovukadin@hotmail.de

Z

Zeba, Ivan	Bože i Nikole Bionde 2	10000 Zagreb	(HR)	Tel.: 00385 1 613 71 02	ivan.zeba@mvp.hr
Zelić, Tomislav	Teskere bb	88320 Ljubuški		Tel.: 00387 39 831 153	
Zeljko, Ivan	Leipzigstr. 9	79 211 Denzhausen	(D)	Tel.: 0049 7666 39 48	
Zirdum, Ilija	Doljani 5	10000 Zagreb	(HR)	Tel.: 00385 1 231 8779	
Zlopaša, Milan	Unska 2c	10000 Zagreb	(HR)		
Zloušić, Filip,	Van der Nuell-Gasse 9/2/5	1100 Wien	(A)		filip.zlousic@gmail.com
Znahor, Mladen	Kirchberg 12	89426 Modingen	(D)		
Zubak, Stipo	Ivanićgradska 73/III	10000 Zagreb	(HR)	Tel.: 00385 1 245 26 29	

Ž

Žilić, Nikola	Pete Poljanice 5	10040 Zagreb	(HR)	Tel.: 00385 1 292 22 75	
Živković, Ilija	Odranska 12	10000 Zagreb	(HR)	Tel.: 00385 1 619 62 20	
Živković, Ivo	Marburger Str. 11	57072 Siegen	(D)	Tel.: 0049 271 314096	i.zivkovic@gmx.net

Web stranica Udruge www.udfkg.hr na kojoj se objavljuju sve informacije i događanja u Udruzi.

